

HINNE WAGENAAR
DAGBOEK VAN EEN DOMINEE IN JORWERT

IN TIJDEN VAN CORONA
(DDJ, 15 MAART - 31 MEI 2020)

Zondag 15 maart 2020

It binne nuvere tiden. Daarom begin ik vandaag weer met mijn dagboek. Toen we net in Jorwert waren gekomen in 2012, heb ik een dagboek bijgehouden over mijn ervaringen in Jorwert, met de gemeente Westerwert en met de pioniersplek Nijkleaster. Maar dat is blijven liggen toen ik mijn boek *Op ús eigen wize* (2015) en later *Zalige eenvoud* (2019) schreef en klaarmaakte voor publicatie. Maar nu, in tijden van het Corona-virus, is het misschien goed omweer een dagboek bij te houden. En nu bedoeld voor op mijn eigen website, zodat ik toch het gevoel heb contact te houden met mensen om me heen.

Nuver! De kerkdiensten van vandaag zijn geschrapt. Ik moest 'preken' in Jorwert en Boksum maar op advies van de Classis Fryslân zijn de diensten geannuleerd. Het landelijke advies is anders, maar toch gaat er een streep door bijna alle kerkdiensten in Fryslân. Mijn college en vriend Sytze Ypma gaat voor op Omrop Fryslân. Dêr bin ik wol grutsk op!

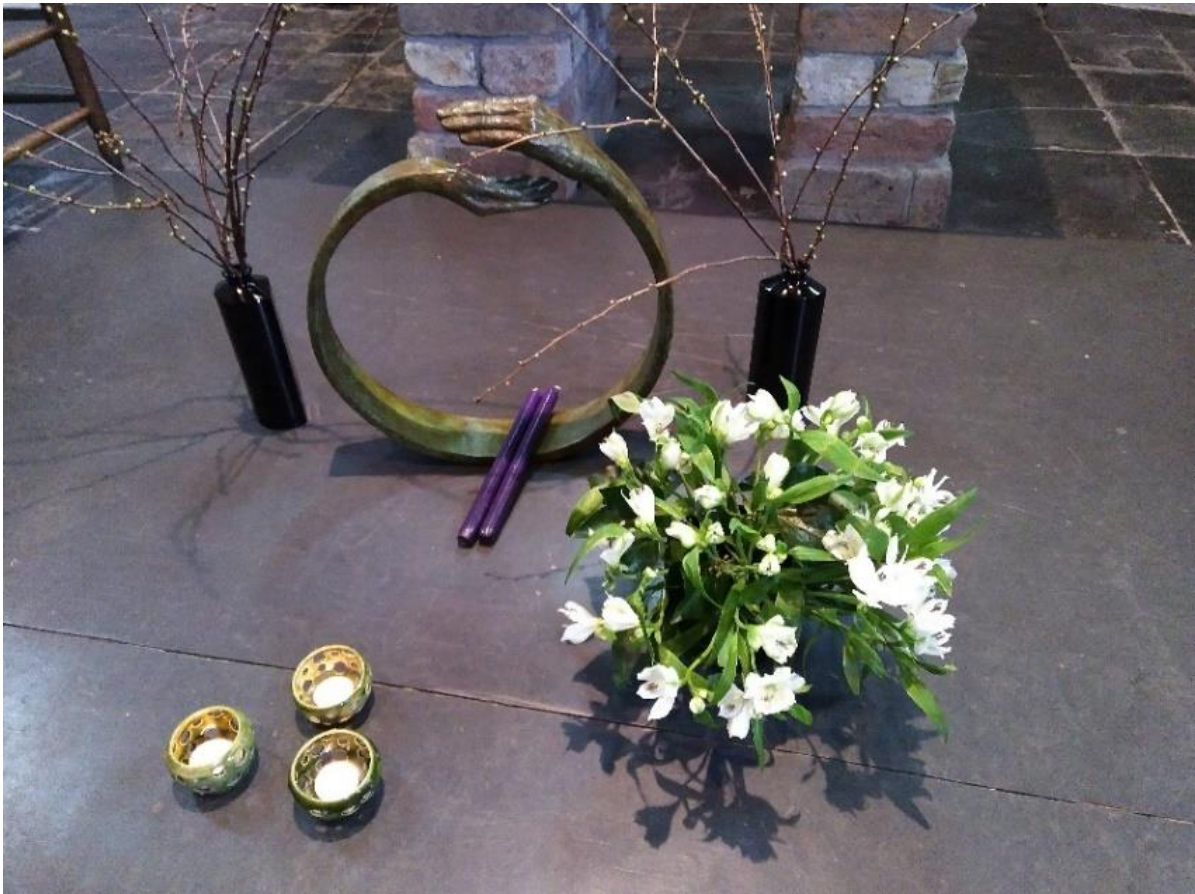
De viering voor Jorwert was eigenlijk al klaar. Het nieuws dat Jean Vanier jarenlang vrouwen sexueel heeft misbuikt, heeft mij aangegrepen. De vorig jaar overleden Vanier was de stichter van de Arkgemeenschap en schrijver van diverse boeken over gemeenschapsvorming. Het nieuws gaf mij aanleiding tot een preek met als titel 'Skûlje yn it Skaad'. Te ingewikkeld om nu uit te leggen, maar er gaat een waarschuwing uit aan mij en aan ons als mensen van Nijkleaster om uiterst voorzichtig om te gaan met de gevaarlijke cocktail van macht en sexualiteit.

Na de dienst van Sytze Ypma zijn we in de auto gestapt om onze middelste zoon Leon en zijn vriendin Haydiên te ontmoeten op het strand in Egmond aan Zee. We luisteren naar Buro de Vries waarin Henk Kroes vertelt over de Actie Westerhûs. Hij (s)preekt als een echte bouw-pastor: 'Wat hebben we behoefte aan verdraagzaamheid in onze wereld: Nim my, nim my sa't ik bin. Dan nim ik dy sa asto bist!' De wandeling aan het strand met de kinderen is heerlijk.

Maandag 16 maart

We hebben besloten om de kerk van Jorwert open te stellen voor persoonlijke stilte en bezinning. De verbinding moet zich nu beperken tot verbinding met je eigen ziel en met God. De fysieke verbinding met anderen moet op een laag pitje komen te staan. Sietske en ik gaan om negen uur naar de Redbadkerk en maken alles in orde. Het ziet er mooi uit.

Maar de meeste afspraken gaan niet door. 'As it net kin sa as it moat, dan moat it mar sa as it kin.' Ik besluit om mijn kamer maar eens te 'himmeljen'. Dat kan geen kwaad. Vol goede moed begin ik, maar de hele ochtend wordt er gebeld. Om 12 uur is er nog weinig gebeurd. Gelukkig helpt Sietske me in de namiddag. Om zeven uur volgt de toespraak van premier Rutte. Hij geeft duidelijk aan wat de regering niet wil. Het virus moet niet de kans krijgen om in alle heftigheid toe te slaan, maar het land gaat ook niet op slot. Het lijkt me een goed besluit, ook al kan er elke dag een ander besluit nodig zijn. Aan het einde van de dag kijken Sietske en ik een aflevering van de Netflix-serie *Las chicas del cable*.

Byld 'protection' yn 'e tsjerke fan Jorwert

Dinsdag 17 maart

Nadat we de kerk hebben klaargemaakt, maken Sietske en ik eerst een stevige wandeling. We bespreken de reacties die we krijgen op de openstelling van de Jorwerter kerk, de thuisbasis van Nijkleaster. Diverse reacties zijn heel positief. Iemand schrijft: 'Wat mooi om te weten dat die stille plek beschikbaar is, ook en vooral wanneer ik er niet kan zijn.' Anderen uiten stevige kritiek en vinden het onverantwoord: 'Ik maak me heel bezorgd over de kerk open en de boodschap die het uitstraalt. Vermijd elk 'meer'.'

Hoewel ik vind dat we als kerk en als Nijkleaster voorzichtig moeten opereren, tegelijk vind ik het erg dat we de kerken afsuiten in tijden van crisis. Juist nu moet er een plek zijn om stil te zijn, te bidden, te mediteren, te mijmeren. Dat doen we altijd en dat blijven we doen zolang het kan. Ik schrijf aan een van de mensen die zich bezorgd maken: 'Reden tot paniek zie ik nu nog niet. Wat ons keuze betreft: vergeleken bij de adviezen van de landelijke kerk zijn we al voorzichtig: geen kerkdiensten (ook niet onder de 100), geen vergaderingen of bijeenkomsten, geen huisbezoek. We stellen alléén de kerk open voor individueel bezoek. Niet om elkaar te ontmoeten maar om een plek te bieden waar je jezelf en God kunt ontmoeten. Dat is anders dan thuis. Wij vinden dat de kerk in tijden van crisis open moet staan, als een schuilplek.'

In de middag hang ik een nestkast op voor een 'toerswel' (een gierzwaluw) aan de oostkant van onze pastorie op 4 meter hoogte. De andere nestkasten heb ik eerder al schoongemaakt en opgehangen. Het is wachten op de lente. In de middag zit ik van 14.00 - 16.00 uur in de kerk. Wat een weldadige stilte. Er branden een paar kaarsjes, maar in de middag komt er verder niemand. Ik doe mijn zangoefeningen in de kerk. Ha, hier klinkt het een stuk beter dan thuis. Daarna begin ik met de voorbereiding van een nieuw artikel. Heerlijk, daar ben ik lang niet aan toegekomen. Later meer hierover.

Nestkast voor een toerswel

Woensdag 18 maart

Vandaag hebben collega Saskia Leene en ik het volgende op website en facebook geplaatst:

Voor het eerst in meer dan 7 jaar is er op woensdagmorgen geen kleasterochtend met kleasterkuier. Daarom geven we jullie een tekst met een vraag om zelf mee te kuieren (De kerk van Jorwert is wel open voor individuele bezinning).

Breng mij naar bloeiende weiden
doe mij liggen aan vlietend water
dat mijn ziel op adem komt. (Oosterhuis, 150 psalmen vrij)

Ik mei lizze yn griene greiden
Hy bringt my by wetters dêr't ik rêst fyn.
Hy lit my wer ta mysels komme. (Psalm 23, Fryske Bibel)

Ieder van ons wordt op een andere manier geraakt door de Coronacrisis. Sommigen hebben extra drukte en verantwoordelijkheden, anderen zijn aan huis gekluisterd of kijken ineens aan tegen een lege agenda. Een vraag om mee te kuieren: 'Hoe komt jouw ziel in deze onrustige tijd op adem?'

Donderdag 19 maart

Vanmorgen ben ik begonnen met mijn eigen dagelijkse drieslag: fitness, bidden en zingen. Daarna druk geweest met allerlei contacten via telefoon, app en mail. Mar gelokkich, yn e middei tiid naam om efkes it fjild yn. Gister belde buurman boer Tjalling of ik weer zou willen beginnen met de zorg voor de weidevolgels. Samen met collega Jurjen het veld in geweest. Prachtig weer, maar geen 'ljip' (kiviet) te zien. Wel opmerkelijk veel tsjirken (tureluur). De skriezen (grutto) laten ook al van zich horen. Heerlijk! Daarna een gesprek met een mogelijk nieuwe secretaris voor het Nijkleaster bestuur. Om zeven uur hebben we met een groep Jorwerters

gezongen ter gelegenheid van de 60ste verjaardag van Harry Kaspers. Hij stond met vrouw en kinderen in de deur van hun huis, wij verspeid over tuin en straat. Een mooi moment: 'Lang zal hij leven in de gloria.'

En vandaag geen vierde bijeenkomst van 'Vieren en Vasten', de vastenmaaltijd in de kerk van Jorwert. Ik mis iedereen zoó! Vandaag is er wel een bericht uitgegaan voor wie thuis wil meedoen. Over de vierde zaligspreking met een bezinnende tekst en een recept. De vastensoep heet Harira en wordt door veel Moslims gegeten tijdens de Ramadan. (<https://nijkleaster.frl/vieren-en-vasten-op-donderdag/>).

Gezegend: zij die hongeren en dorsten naar gerechtigheid, want zij zullen verzadigd worden.

Segene: wa't honger en toast hawwe nei gerjochtingheid, want sy sille sêde wurde.

Vrijdag 20 maart

Over de hele wereld beginnen mensen te vertragen en te reflecteren.
Over de hele wereld kijken mensen op een nieuwe manier om naar hun bureu.
Over de hele wereld worden mensen ontvankelijk voor een nieuwe realiteit, voor hoe groot we eigenlijk zijn en hoe klein onze feitelijke controle, voor wat er werkelijk toe doet.
Voor liefde.

Deze tekst heb ik vanmorgen boven de nieuwsbrief voor de gemeente Westerwert-Nijkleaster gezet. Het is een vers uit een langere tekst geschreven door de Ierse monnik Richard Hendrick. De tekst werd ons eerder deze week toegestuurd door Anke ten Brinke. Vandaag stond in het teken van drie hoofdonderdelen. Vanmorgen bijna de hele ochtend gewerkt aan de nieuwsbrief (<https://nijkleaster.frl/nieuwsbrief-westerwert-nijkleaster/>). In de eerste helft van de middag stevig gewandeld met Jelle Waringa (Jorwert-Leons-Baard-De Him-Jorwert). Jelle is lang intensief betrokken geweest bij Nijkleaster maar heeft meer dan een jaar geleden afstand genomen. Dat heeft ook tot afstand tussen ons geleid. Gelukkig hebben we vandaag weer intensief gesproken. Het doet me goed! En niet te vergeten: in de Leonerpolder zagen en hoorden we in ljurk (veldleeuwerik). Wat een vreugde.

Pas vandaag voel ik wat rust neerdalen. Ik neem de tijd om weer wat te studeren. Ik ben bezig met het schrijven van een artikel over de missionaris Willibrord. Eerder heb ik artikelen geschreven over de missionarissen Bonifatius en Liudger, nu is Willibrord aan de beurt. Het is een kwestie van steeds een paar uren studeren. Langzamerhand wordt wel duidelijk hoe Willibrord zich opstelde tegenover de ontvangers van zijn boodschap: de Friezen.

Vanavond hebben Sietske en ik geskyped (schrijf je dat zo?) met onze Jonas. Wij moeten wat oefenen omdat Skype de komende tijd wel eens belangrijk kan worden als vergadermedium. Leuk, het lukte ook nog!

(Lionserpolder)

Zaterdag 21 maart

Vandaag begint de lente, de maitiid! Dat betekent dat de dag en de nacht deze week ongeveer even lang zijn. Dat is te merken, de zon komt op voor zeven uur en gaat ook onder tegen zeven uur in de avond. En wat was het een heerlijke dag! Mag ik dat wel schrijven in deze tijd van Corona? Anderen zijn ziek of overbelast, maar voor mij is het lang geleden dat ik zoveel rust had op een zaterdag. Vandaag gewandeld met Sietske (it wie stjerrende kâld), gelezen, gestudeerd en groentesoep (met verse brandnetels uit de tuin) gekookt. Het gedicht van Ilja Pfeijffer, dat deze week te horen was in DWDD, vergezelt me de hele dag. De tekst herinnert mij aan de woorden van Jezus: 'Want ieder die zijn leven wil behouden, zal het verliezen, maar wie zijn leven verliest omwille van mij, zal het behouden.'

Pandemie

Als angst het bangst is als je voor een ander vreest
en doodsbenauwd om iemand bent van wie je houdt,
dan ben ik van mijn leven nooit zo bang geweest.

Als eenzaamheid is dat je angstig afstand houdt
van dierbaren, omdat je voor hun leven vreest,
dan heb ik mij nog nooit als zo alleen beschouwd.

Wie voor zijn eigen vrijheid vecht, die sneuvelt morgen.
Wie zich redden wil, moet voor ieder ander zorgen.

Zondag 22 maart 2020

Vroeg uit bed en mijn 'geestelijke oefeningen' gedaan in de kou, onder een strakblauwe hemel. Daarna ontbeten met Sietske en ons voor de TV genesteld. Ik ben blij met een dienst uit Frjentsjer en dat een collega 'de honneurs' waarneemt. De opzet is iets anders dan vorige week, volgens mij een verbetering. Uit alles blijkt dat het zorgvuldig is voorbereid. Mooie liederen uit Taizé, muziek door orgel en fluit. Maar ondanks dat vind ik het moeilijk om naar de kerkdienst te kijken. Sietske loopt al eerder weg, ik blijf zitten uit fatsoen. Wat is er aan de hand? In gevoel van eenzaamheid komt over me. Ben ik niet gewend om naar een TV-dienst te kijken? Dat ook, maar er is meer. Ik vind de vorm waarin het gepresenteerd wordt niet goed passen. Een kerkdienst alsof alles nog gewoon is met orgel, dominee en preekstoel. Maar het is niet gewoon, de kerk is leeg! Vorm en inhoud zijn niet in evenwicht. Om het voor mij te laten werken, zou de vorm moeten veranderen naar een intiemer gebeuren. Bijvoorbeeld in een kapel, met een lezing, een paar woorden, goede zang en muziek. Ik denk dat ik overgevoelig ben voor vorm. Vaak wordt gedacht dat mensen de kerk verlaten vanwege de inhoud, maar ik denk dat de vorm van de kerkdiensten mensen parten speelt.

Tijdens de dienst zap ik naar een ander kanaal. Daar draagt aartsbisschop Eijk de mis op. En met alle respect voor de Rooms Katholieke Kerk, deze viering verdraag ik echt niet. Niet zozeer vanwege de vorm (dat ook) maar vanwege de inhoud van de woorden en de uitstraling van de aartsbisschop. Wat een woestijn! Het enige dat me roerde, en dat Sietske uit de andere hoek van de kamer terug deed bewegen naar de TV, was de muziek na de communie uitgevoerd door trompet en orgel: de tune van Ennio Morricone uit de film *The Mission*.

Vanmiddag zat Sietske in de kerk van Jorwert tussen 14.00 en 16.00 uur. Zoals steeds loopt het rustig door. Een gezin, een aantal enkelingen, een (echt-)paar. De hele dag lopen mensen in en uit, zonder dat er sprake is van een ontmoeting met elkaar. Ook al zijn het er niet veel, de reacties van de bezoekers zijn warm: 'Wat mooi dat dit kan', 'Wat heerlijk om hier even stil te kunnen zijn', 'Wat een krachtplek'.

Ik kom vandaag weer toe aan wandelen, het lezen van een artikel over Willibrord, het bellen met kinderen en familie, het schrijven van mijn dagboek. Wat een weelde!

Maandag 23 maart

De regelmaat begint te komen, de dagen beginnen op elkaar te lijken. Na het gewone begin van de dag, begint het ook al gewoon te worden om de kerk open te doen. Het is er heerlijk stil. Voor ik vertrek, zing ik enkele liederen die ik instudeer met Tetsje van der Kooi, mijn zangdocent. Het lied van Bach 'Die bitt're Leidenzeit beginnet abermal' vind ik meestal te zwaarmoedig, maar past nu wel in deze 40-dagentijd van corona. Na de koffie bel ik met een aantal mensen en verwerk ik de e-mail die nog wel binnenkomt. En ik plaats een bericht op Facebook:

De komende tijd doet Marian Nijland, vaste gast bij Nijkleaster en aandachtschenker, iedere maandag een suggestie voor een moment van aandacht.

MOMENT VAN AANDACHT, maandag 23 maart

Stuur eens een kaartje naar een ander. Echte post is zoveel leuker. Denk aan mensen die nu meer dan anders alleen zijn, mensen die in de zorg werken. Maar ook ieder ander waardeert deze vorm van aandacht. Zeker nu, het is niet snel teveel. Je kan ook adressen uitwisselen met je vrienden of familie, waardoor er nog meer verbinding ontstaat. Toen ik afgelopen week een oproepje rondmailde, kreeg ik verschillende adressen van mensen die ik een kaartje kon sturen. En sommige mensen sturen weer een kaartje terug, een prachtige beweging. Verbind je met elkaar. Via postvoorkanijers.nl kan je je ook aanmelden om kaarten te versturen naar mensen die een hart onder de riem kunnen gebruiken. Veel plezier.

In de middag studeer ik een paar uur en begin ik met het bijwerken van mijn eigen website: www.hinnewagenaar.fr1 Dat is in jaren niet gebeurd. Ik neem nu de kans maar te baat. In de avond wordt duidelijk dat het Nederlandse kabinet de bestaande corona-regels aanscherpt. Dat heeft geen gevolgen voor ons huidige gedrag thuis. Maar de nieuwe datum van 1 juni is wel heel ingrijpend. Ik had al wel bedacht dat het vieren van het Paasfeest in onze kerken problematisch zou worden. Maar dit betekent dat we tot na Pinksteren onze samenkomsten moeten opschorten. Ik ga ervan uit dat dit ook geldt voor de kerkdiensten. Dit moet ik wel even verwerken. Ook geen Pinkstervieringen. Zolang geen Nijkleaster activiteiten? Geen Nijkleaster Pinksterpaad? Au! Iemand schreef vandaag al op de facebook-pagina van Nijkleaster: 'Ik mis jullie. Tot zo gauw mogelijk.'

Moment van aandacht

Dinsdag 24 maart

Toen ik vanmorgen de kerkdeur opende, zag ik een boomkruiper in de bomen rondom het kerkhof. Die zie ik hier niet vaak. Het vogeltje klimt behendig bij de boom omhoog. Dat is precies volgens de natuurgids. Een boomkruiper klimt omhoog, een boomklevler beweegt langs de stam omlaag. In stille bewondering volg ik z'n bewegingen.

Is het voorlopig een van de laatste keren dat ik de deur van de kerk in de ochtend opendoe? De toespitsing op het beleid maakt dat we vandaag moeten overleggen. En ja hoor, de regelmaat van de vorige dagen is volstrekt zoek. Veel bellen en mailen. Nog even met Sietske naar de stad om enkele nodige boodschappen te doen. In de middag krijg ik een app-bericht van Hadassa, een medewerker van de KRO-NCRV: 'Beste Hinne, we zijn bezig met een nieuw project. Morgen om 12 uur publiceren we een video waarin christenen samen het Onze Vader bidden. Dit in het kader van de oproep van de Paus om dit gebed samen te bidden in deze tijd. Zou je hieraan mee willen werken? We maken een video van filmpjes die mensen zelf maken met hun telefoon. Denk eraan: wel rechtop filmen vanwege de montage. Enne, graag zo snel mogelijk.' Ik vraag Sietske of ze een filmpje van me wil maken terwijl ik het Us Heit bid. We proberen het in de kerk, maar het is teveel 'alsof'. We besluiten naar buiten te gaan. Staande in de 'greide' voelt en bidt het veel beter!

Us Heit yn 'e himel,
lit jo namme hillige wurde,
lit jo keninkryk komme,
lit jo wil dien wurde
op ierde likegoed as yn 'e himel.
Jou ús hjoed ús deistich brea
en ferjou ús ús skulden,
sa't ek wy ús skuldners ferjûn
hawwe;
en lit ús net yn fersiking komme,
mar ferlos ús fan 'e kweade.
Want jowes is it keninkryk
en de krêft
en de hearlikheid
oant yn ivichheid.
Amen

De beamkrúper

In de namiddag een DB vergadering van de gemeente Westerwert. Wat gaan we wel en niet doen? We verzamelen onze ideeën en zullen dat aan de kerkenraad voorleggen. Bij thuiskomst kan ik net nog even van de zon genieten. Na het eten een uur met collega Saskia overlegd en vervolgens een e-mail geschreven aan de lokale commissie van de Stichting Alde Fryske Tsjerken, de eigenaar van de kerk in Jorwert. Even vragen naar wat zij vinden van het wel of niet openstellen van de kerk. Tegen tien rond ik af en plaats ik deze woorden op mijn website. Tot morgen.

Woensdag 25 maart

Wat een heerlijke koude ochtend! Als ik buiten mijn fitness oefeningen doe, vult de koude lucht mijn (nog gezonde) longen. De mensen met Corona hebben veel klachten aan de luchtwegen. Wat ben ik blij met gezonde longen!

Wat ik gister vreesde is vandaag werkelijkheid geworden. Na veel overleg hebben we toch besloten om de kerk van Jorwert niet meer open te stellen. Heel spijtig, want ik vind dat een kerk altijd open moet zijn, zeker in tijden van crisis. Maar tegen het maatschappelijk tij is het moeilijk

roeien. Er is binnen onze kring geen duidelijke consensus en dus nemen we dit besluit.

Vanmorgen voor de tweede keer in meer dan zeven jaar geen kleasterkuier op woensdag. Ik plaats een tekst plus bezinningsvraag op onze website en Facebook:

Vandaag geen kleaster-ochtend, maar wel een tekst met een vraag ter overweging voor thuis of tijdens een wandeling.

De Amerikaanse monnik Thomas Merton (1915-1968) schreef rond 1960 de volgende spreuk:

‘Onze geest is als een kraai die alles oppikt wat blinkt, zonder zich erom te bekommeren dat ons nest zeer oncomfortabel wordt met al dat metaal erin.’

We kunnen in ons huis soms zoveel spullen verzamelen dat onze bewegingsvrijheid beperkt wordt. Ook in ons ‘geestelijk huis’ verzamelen we veel moois (bv. woorden, beelden, gedichten, boeken). Welke daarvan is in deze tijd van crisis waardevol voor jou?

Om twaalf uur post KRO-NCRV een video van het Onze Vader. Zie hier het resultaat: <https://nijkleaster.frl/samen-het-onze-vader-us-heit-bidden/>

In deze bijzondere tijd werd om 12 uur vanmiddag over de hele wereld het Onze Vader gebeden, na een oproep van Paus Franciscus. Bekend en onbekend Nederland deed om 12 uur op eigen wijze en in eigen taal mee.

“Laten we onze nabijheid voelbaar maken aan de personen die eenzaam zijn en het moeilijk hebben. Nabijheid aan artsen, verplegers, vrijwilligers... Nabijheid aan allen.”

Donderdag 26 maart

Donderdag 26 maart 2020. Sietske is al een paar dagen niet fit. Ze heeft last van haar rechteroog en rechter hoofdhuid. We zijn niet zo snel bezorgd en het zal vast geen corona zijn. Maar het is nu wel reden tot contact met de dokter. Eerst telefonisch, dan foto's sturen. Het is blijkbaar wel zo serieus dat ze op afspraak moet komen. In de middag wordt duidelijk dat de diagnose gordelroos is. Sietske krijgt een kuur van 7 dagen voorgeschreven. En: rust en thuisblijven. Dat gaat wel lukken in tijden van corona.

Naast alle gebel, gmail en zorgen om gezondheid waren er vandaag toch ook hoogtepunten. In de eerste plaats gebeld met Peter den Hoedt. Hij is 'specialist nieuwe gemeenten' van de landelijke PKN en in een eerder stadium vanuit de PKN betrokken geweest bij Nijkleaster. Hij houdt ons bij de 'landelijke les', namelijk wat onze volgende stap zal zijn in het proces van pionieren: 'Nijkleaster kan niet altijd een pioniersplek blijven. Willen jullie in de toekomst verbonden blijven met de kerk en zo ja, op welke manier? En wat wil de gemeente Westerwert?' Ik heb hem eerder verteld dat een commissie van Westerwert en Nijkleaster nadenkt over de toekomst. Zijn reactie is heel bemoedigend! Wij kunnen een model zijn voor de koers die de synode uitzet in de nota 'Mozaiek van kerkplekken'. (<https://www.protestantsekerk.nl/thema/mozaiek-van-kerkplekken>).

Het tweede hoogtepunt is de 'slach troch it lân', samen met vriend en collega Jurjen. Al jaren mag ik de nazorg voor de greidefûgels (weidevogels) doen bij boer en buurman Tjalling. Hij wil in de komende dagen nog mest uitrijden (dongride) en vraagt of ik wil kijken of er al eieren liggen. Hij wil ze in geen geval kapotrijden. In deze tijd gaat het alleen nog om kievitseieren. Onze wandeling door het land is heerlijk, maar de kievitzen (ljippen) zijn hier nog niet aan de leg. We zien en horen opvallend veel tureluurs (tsjirken), maar de ljippen houden zich stil. Op dit moment is het te droog en in de nachten te koud. Dus ik app aan Tjalling: 'Jo kinne moarn wol dongride'.

O ja, ook nog een derde hoogtepunt. Het vastenrecept voor Vieren en Vasten werd vanmiddag op de website geplaatst: Turkse linzensoep. Wij hadden geen linzen in huis maar met kidneybonen smaakte het super!

Vrijdag 27 maart

'O sleep, why dost thou leave me?', die vraag was vanmorgen van toepassing. 'O slaap, waarom verlaat je me?' is een aria van Händel uit de opera Semele die ik soms zing tijdens mijn zanglessen. Ik slaap goed maar in de ochtend verlaat de slaap me. Ik blijf na zessen nog een tijdje liggen, maar ga dan uit bed om mijn geestelijke en lichamelijke oefeningen te doen. Waar ik wakker van lig? Natuurlijk houdt het coronavirus me bezig. Ik pieker over de gezondheid van Sietske, over de mensen in zorgcentrum Nij Dekema in Weidum waar ik gewoonlijk elke week naar toe ga. Gisteravond belde Doutie van der Gaast mij. Zij is ouderling en werkt in Nij Dekema. Ze vertelt hoe moeilijk het is voor de mensen op de zorgafdeling die nu gesloten is. Voor de mensen in een vergevorderd stadium van dementie valt het gelukkig wel wat mee.

Maar ik pieker ook over hoe deze ‘langzame ramp’ huishoudt in Afrika, meer specifiek in Kameroen. Wij weten uit ervaring hoe de gezondheidszorg daar functioneert, hoe de communicatie verloopt, hoeveel mensen altijd al ziek zijn, hoe ze gebrek hebben aan alles, hoe ze de markt echt niet kunnen vermijden simpelweg omdat er geen supermarkten zijn of omdat de producten in de supermarkt veel te duur zijn. En met verwondering en bewondering denk ik terug aan het uithoudingsvermogen, de volharding en het geloof van de mensen. Er zijn meer ‘piekers’, maar die wil ik vandaag niet teveel ruimte geven.

We worden thuis gesterkt door de woorden van onze schoondochter Andrea (vriendin van Jornt, onze oudste zoon. Zij wonen in Gent). Ze schrijft in de familie-app: ‘Het is wel zwaar, maar ik ben nog nooit zo gezond geweest. Veel smoothies, sporten, elke avond gezond koken, de zon schijnt. We zijn wat beperkter, maar het leven wordt ook wat simpeler en geeft ook weer kansen om stil te staan bij wat belangrijk is. En om te onthaasten.’

Buiten is het ijsig koud geworden door een straffe oostenwind. Straks naar bed, hoop dat de slaap ons niet zal verlaten.

www.virtualsheetmusic.com

O SLEEP WHY DOST THOU LEAVE ME?

GEORGE FREDERICK HANDEL
(1685-1759)

© Copyright 1981, 1993 Cedar Street Limited.
All Rights Reserved. International Copyright Clearance Center.

Low resolution sample © 1999-2016 Virtual Sheet Music, Inc. & Hal Leonard Co.

Zaterdag 28 maart

Goed geslapen! En Sietske gelukkig ook. Vanuit Bonaire krijgen we een advies van dokter Luit-Jan Lukkes: Sietske moet, naast antivirale medicijnen, ook een oogzalf gebruiken. Sietske wil wachten tot maandag, maar ik sta erop dat ze vandaag de dokterwacht belt. We krijgen er bijna ruzie van. Dat gebeurt niet zo vaak, maar nu zet ik door. Wanneer ik terugkom van boodschappen doen, blijkt dat we vroeg in de middag een oogzalf kunnen ophalen bij de apotheek van het MCLeeuwarden.

Vandaag is het een rustige dag, tijd om te lezen. Heerlijk om een weekend te hebben met vier kranten: Friesch Dagblad, Trouw, Leeuwarder Courant en NRC. Dorpsgenoot Geert Mak heeft in indringend artikel in het NRC met als titel ‘Na de ramp heeft Europa wonderen nodig’. De laatste woorden van het artikel vatten de tenor van het stuk goed samen: ‘Dit is de grootste crisis sinds de Tweede Wereldoorlog. En nu is het inderdaag ‘onze beurt’ (voor een ramp). Dit is de finale test voor de Europese Unie, de saamhorigheid binnen de Europese gemeenschap en het staatsmanschap van de Europese leiders. Nederland deinst terug. Maar Europa heeft meer wonderen nodig om dit te overleven.’

Het is wel grappig dat Geert Mak het woord ‘wonder’ in de mond neemt, terwijl de Theoloog des Vaderlands, Samuel Lee juist heel voorzichtig is wanneer aan hem gevraagd wordt of God het virus een halt kan toeroepen:

‘Door een wonder? Ik weet niet of dat kan. Ik las laatst dat twee derde van de Nederlanders gelooft in wonderen. We blijven open staan voor het mystieke, maar ik zou er mijn hoop toch maar niet op zetten.’

In het interview zegt hij mooie dingen. Bijvoorbeeld: *‘Dit raakt de hele wereld fundamenteel. We worden gedwongen opnieuw na te denken over hoe wij moeten leven. Het virus vervolgt ons, niet alleen christenen, maar de hele mensheid. We zijn waarschijnlijk niet goed met elkaar omgegaan, met de natuur, met dieren, heel onze leefstijl. We moeten terug naar de ziel van alles, naar waar het eigenlijk om gaat.’*

De ziel van religie is medemenselijkheid. Daar moeten we weer naar op zoek. Het is geen mooi voorbeeld, maar we hebben onze grenzen dichtgedaan voor vluchtelingen. We zien hen als een bedreiging, we willen ze niet hebben. In deze crisis kunnen we allemaal nergens meer heen, misschien zien we nu hoe vreselijk dat is.’

Samuel Lee

Maar er is ook werk aan de winkel! Deze week hebben we een kub grind besteld. Het grind rondom ons huis is op enkele plekken ‘dungezaaid’, dus wordt het tijd voor een nieuwe laag. De big bag staat voor ons huis op de stoep. Met emmer, hark en kruiwagen gewapend ga ik het grind te lijf. Na een paar uur is de klus geklaard. Goed voor mijn lichaam!

Zondag 29 maart 2020

Tijdens het boodschappen doen werd ik gisteren aangesproken vanuit een auto op het parkeerterrein. Hee, dominee Hinne, alles goed? En direct daarna: ‘Weet u wie Nostradamus was?’ Ik antwoord dat ik dat zo ongeveer wel weet (de Fransman Nostradamus, 1503-1566, schreef profetieën en zijn aanhangers zeggen dat hij veel gebeurtenissen uit de wereldgeschiedenis voorspeld heeft). Zo ook de stem uit de auto: ‘Hij heeft deze ramp ook voorspeld’. Ik antwoord, ‘Ja en nog even en dan vertel je me dat het virus in de Bijbel ook voorspeld is. ‘Niet dan?’, is het antwoord uit de auto. Ik zeg dat ik niets geloof van dergelijke voorspellingen, alsof de wereld-geschiedenis van te voren is vastgesteld.

Nee, dan de preek van classisdominee Wim Beekman vandaag op Omrop Fryslân. Hij ging in op de vraag van de leerlingen aan Jezus tijdens de storm op het meer (Marcus 4, 35-41). Ze zijn doodsbang en roepen: ‘Heer, kan het u niet schelen dat we vergaan?’. Beekman refereert in zijn preek diverse keren aan de gedachte van een slapende God, net zoals Jezus sliep in de boot tijdens de storm. En hij beantwoordt de vraag 'waarom God slaapt' met: ‘Ik weet het echt niet’. Eerlijk en moedig.

Vaak worden oude teksten (de Bijbel of Nostradamus) gebruikt om de wereld te verklaren. En dat is logisch, we verlangen ernaar om te begrijpen wat

ons treft. Zo kunnen we er bedoeling en zin aan geven en er misschien wat grip op krijgen. Leven met een noodlot dat ons overkomt, valt niet mee. Maar misschien moeten we toch accepteren dat we veel niet begrijpen en dat we kwetsbare mensen zijn. Dat héél onze wereld, met alle mensen en dieren, kwetsbaar onderling verbonden zijn door een web van draden. Het is nu zaak om de zorg voor heel die kwetsbare schepping centraal te stellen bij alles wat we doen en laten. Niet door ons te richten op het zoeken van een verborgen zin, maar door er zinnig mee om te gaan.

Vanavond hebben we voor het eerst geskyped met alle kinderen tegelijk: Jornt en Andrea in Gent, Leon en Haydiën in Leiden, Jonas in Enschede. Veel gedeeld en gelachen. Jornt is opvallend voorzichtig ten aanzien van de crisis, terwijl hij normaal wat laconiek is. Sinds een aantal dagen zijn er vier corona patiënten in het zorgcentrum waar hij werkt, vlak buiten Gent. We wensen elkaar en iedereen veel gezondheid en goede moed toe!

Maandag 30 maart

Een deel van mijn ochtend ritueel bestaat uit het maken van 7 kniebuigingen. Deze oefening is uitgegroeid tot een uiting van dankbaarheid aan het begin van de dag. De oefening is eenvoudig en gaat als volgt: ga helemaal door je knieën en adem uit. Ga daarna langzaam omhoog en rek je uit met je handen tot 'aan de hemel'. Adem bij het omhoog gaan helemaal in, kijk omhoog en spreek je dankbaarheid uit. Bij mij klinkt het zo.

Ik bin God tankber foar:

1. de hiele skepping, mem ierde
2. myn âlders en foarâlders
3. myn libben
4. foar Sietske, ús bern en freonen
5. de mienskip fan Westerwert, Nijkleaster en doarpen
6. Fryslân, Nederlân, alle lannen en folken
7. de hiele skepping, mem ierde

Je kunt dit aanpassen naar je eigen levensovertuiging en situatie. Het gaat mij om de begintoon van de dag: om met 7 diepe inaderingen mijn dankbaarheid te tellen en te uiten.

Vandaag volop bezig geweest met overleg over de plannen voor Palmпасen en voor de Goede Week. We zijn er nog niet helemaal uit, maar de contouren beginnen zich af te tekenen. Tussendoor veel bellen, veel meer dan 'vroeger'.

Na het avondeten hebben Sietske en ik een stevige wandeling gemaakt. Brrr, wat is het nog koud. Waar ook maar mogelijk zwaaien we naar alle mensen. Marian Nijland deelde vanmorgen haar Moment van Aandacht. Het eindigt met de woorden 'Dus mensen, zwaai naar elkaar, met aandacht, dat doet goed. (<https://nijkleaster.frl/moment-van-aandacht-30-maart/>).

Dinsdag 31 maart

Vanavond is bekend geworden dat de huidige maatregelen verlengd worden tot tenminste 28 april. Dat komt niet onverwacht, maar toch. Zelf heb ik mij ingesteld op 1 juni, de datum van maandag tweede pinksterdag. Dit betekent dat het normale leven de komende maand ontwricht zal blijven. Met mij zal dat voor velen lastig zijn maar niet onoverkomelijk. Maar onze aandacht en

zorg gaat uit naar de mensen die het echt zwaar hebben: ouderen (en anderen) die eenzaam zijn; mensen die ziek zijn door het corona virus of door een andere aandoening; ouders die het thuis zwaar hebben met werk en kinderen; ondernemers die geen oog meer dicht doen vanwege de zorg om hun hun bedrijf; werknemers die voor hun baan vrezen; mensen in de zorg die het heel druk hebben en bovendien zelf ook gezond moeten blijven. We hebben een zware en bijzondere maand voor de boeg. Wij zullen geestelijk gezond en weerbaar moeten blijven.

En dan zitten wij hier in Nederland nog aan de goede kant van de streep. Denk aan de mensen op Lesbos en zoveel ander vluchtelingenkampen overal op aarde en denk aan de landen die veel minder 'weerstand' hebben dan wij. Wat horen we weinig over de situatie in Afrika of andere extreem arme gebieden. Wij maken ons zorgen over het aantal bedden op de IC, maar waar moeten zij zich zorgen over maken?

Vandaag wordt stapsgewijs duidelijk wat we gaan doen met Palmpasen en met Pasen. Met de jeugdcommissie zijn we bezig om een aantal filmpjes te maken voor de kinderen: verhaal over Palmpasen, het thuis maken van een Palmpasestok, aantal liederen en een workshop paaseitjes maken. Wij hebben een filmpje gemaakt waarin ik het verhaal van Palmzondag voorlees uit de Kijkbijbel (in het Nederlands) en uit Wurd foar Wurd (in het Fries dus). Tsjonge, dat valt niet mee met een eenvoudige camera. Sietske staat achter de camera en ik lees voor. Wanneer ik het eerste filmpje van een van de kinderen langs zie komen (door Joryke Jansen) dan denk ik dat wij maar moeten stoppen. Zij heeft een prachtig filmpje gemaakt. Misschien moet ik een podcast maken, gewoon alleen een verhaal voorlezen zonder beelden.

Ook bezig geweest met de voorbereiding van de gespreksgroep Jong Belegen. Dit is al jarenlang een groep van relatief jonge mensen (tussen de 30 en de 50 jaar) die graag in gesprek zijn over geloof en spiritualiteit. We lezen samen het boek *Rebible* van Inez van Oord (de oprichtster van Happinez). Daarin gaat ze op zoek naar 'vergeten' Bijbelverhalen.

De eerste woorden van het voorwoord luiden: 'Beelden van Boeddha's, boeken over de ziel en het zelf, over energie en bewustzijn, maar de Bijbel zag ik niet.' We lezen de hoofdstukken gewoon tijdens een gespreksavond en bespreken het vervolgens. Met steeds weer mooie avonden tot gevolg. Nu is het voorstel dat we het hoofdstuk over Job (dat vonden we wel gepast in deze tijd) van te voren lezen en het morgenvond via Skype bespreken. Ik heb vandaag een paar vragen opgestuurd bij het hoofdstuk. Ben benieuwd of het via Skype ook lukt om echt verbinding te krijgen.

Vandaag veel gebeld en mijn linkerschouder doet pijn. Ik bel nooit zo veel, maar in deze tijd is het heel handig.

Woensdag 1 april

Collega Saskia Leene stuurde mij gisteravond de tekst al toe voor de 'kleasterochtend'. Na het lichamelijke en geestelijke ontwaken was dit bericht op de website plaatsen mijn eerst klus.

Geen kleasterkuier, wel een tekst met een vraag (1 april) Het doet ons verdriet dat we na meer dan 7 jaar voorlopig geen kleaster-ochtenden kunnen houden. Maar we proberen wel elke week een tekst met een vraag aan te bieden op de woensdagochtend. Ter overweging thuis of tijdens een kuier. Voor vandaag, woensdag 1 april:

Zorgwekkende berichten van dichtbij en ver weg horen we in de media. 'Hoe is het met jou?', vroeg ik een van onze vaste Nijkleastergasten. Ze vertelde, naast andere dingen, over de enorme dankbaarheid die ze voelt voor alles wat ze de afgelopen jaren in vrijheid heeft kunnen ondernemen. Dat raakte mij, want met dankbaarheid komt er naast de zorgen een ander onmisbaar perspectief. Zo staat het ook in de bijbel:

*Dank God onder alle omstandigheden
Tankje God ûnder alle omstannichheden
(I Tessalonicenzen 5,18)*

Een vraag ter bezinning, bv. voor bij de dagelijkse wandeling: waarvoor ben jij dankbaar vandaag?

In de afgelopen weken werden op woensdagavond de klokken geluid tussen 19.00 en 19.15 uur als klokken fan hoop: 'Als teken van hoop en troost; als signaal van respect voor alle mensen die werken in de hulpverlening; en om mensen met elkaar te verbinden, luiden we de klokken van hoop!' Deze actie werd vandaag verlengd met tenminste vier weken. Ik vroeg aan de klokluiders van Jellum, Bears, Jorwert en Weidum of ze de komende weken wilden blijven klokluiden. En bijna per ommegaande kreeg ik bericht van Theunis van der Gaast (Jellum), Barend Spliethoff (Bears), Dirk en Geeske Limburg (Weidum) en Geert Mak (Jorwert): natuurlijk gaan we door! Dat zijn de mooie momenten van een dag. Dirk Limburg schreef bovendien de volgende woorden:

Klokluiders!

***Voor al die mensen die voor ons
welzijn zo ontzettend hard knokken***

***Luiden wij in de toren van de
Johanneskerk in Weidum uiteraard
de klokken!***

***Een kwartier lang komen die warme
vertrouwde klanken uit de toren,***

***opdat zij bij de mensen de hoop op
betere tijden weer doet gloren.***

En nu is het bijna negen uur. Tijd voor de gespreksgroep Jong Belegen. Wie weet daarover morgen meer.

Donderdag 2 april

De gespreksgroep gisteravond ging boven verwachting. Met 11 personen een gesprek via Skype. Op een of ander manier weten de deelnemers, ook digitaal, snel tot de kern te komen. Inzichten komen van diverse kanten en vullen elkaar vaak aan. Maar wanneer dat niet zo is, dan is dat ook geen probleem. Eerder deze week is de notie 'dankbaarheid' al een paar keer genoemd. Nu tijdens dit gesprek kwam dat opnieuw aan de orde. We ontdekken in tijden van crisis (gelukkig nog niet zo ingrijpend als bij Job) dat wat echt belangrijk is. We leren de hoofdzaken van de bijzaken te onderscheiden en koesteren het goede in ons leven. Een inperking van onze behoeften kan soms heilzaam zijn. De dag is rustig geworden, buiten is het nu donker. Ik verbaas mij over het feit dat ik deze woorden nu opschrijf. Vroeger vond ik het begrip 'dankbaar' lastig. Ik herinner me een lied van Bouwdewijn de Groot met de zin 'Dankbaar moet je zijn, nederig en klein' dat ik met instemming meezong. Maar nu is de wereld anders en mijn eigen leven ook. Dankbaarheid betekent voor mij niet dat we nederig en klein moeten zijn. Integendeel. Dankbaarheid is een medicijn voor een gezond leven.

Vandaag was het leven trouwens niet zo 'gezond'. Ik ben onrustig en minder geconcentreerd dan anders. Ik meende dat het werk in deze tijd van crisis rustiger zou worden, maar ik vergis me. Er is veel onrust in de wereld en ook in mij. Ik zoek naar een goede balans, ook als het gaat om de voorbereidingen voor Palmpasen en Pasen. De gewone logica van het leven is verdwenen en dat kost veel energie. Gelukkig kon ik vandaag de kerkenraad en de kleasterraad de plannen toesturen voor de komende weken. Dat lucht op. Nu kan ik me hopelijk wijden aan de inhoud in plaats van de organisatie.

In de middag heb ik de computer daarom eerst maar eens afgesloten en de deur van de werkkamer achter me dichtgetrokken. Samen met Jurjen en boer Tjalling 'in loopke makke' door de weilanden waar wij op uitkijken. De vogels zijn hier nog steeds niet aan de leg. Het lijkt erop dat er alweer minder Kieviten zijn dan vorig jaar, terwijl het land van boer Tjalling uiterst geschikt is voor greidevûgels: het waterpeil staat hoog, er is een plasdras gebied, er is 'rûge dong' uitgereden (ouderwetse mest uit de potstal). Het kan gewoon niet beter! Tot half juni komt de boer bijna niet meer in het land, het is een paradijs. Maar de vogelstand gaat toch verder achteruit. Ik word er zo verdrietig van! En tegelijk doet een kuier door het weiland me goed. De tegengestelde gevoelens van teleurstelling en blijdschap vechten om voorrang.

Met Sietske gaat het gelukkig veel beter. Vandaag nog een keer gebeld met de dokter, die ook positief is. De vastensoep van deze donderdag, woestijnsoep met dadels, is bijzonder lekker!
(<https://nijkleaster.frl/woestijnsoep-met-dadels/>)

Vrijdag 3 april

Zojuist (21 uur) heb ik het materiaal voor de nieuwsbrief van Westerwert i.s.m. Nijkleaster opgestuurd naar voorzitter Harry Kaspers die 'm altijd doorstuurd naar onze leden. Pak van m'n hart! Wat hebben veel mensen er deze keer aan meegewerkt, vooral voor het materiaal van Palmpasen. Er is een speciale pagina met links naar filmpjes over Palmpasen: het verhaal uit de kinderbijbel in het Nederlands en het Fries. Een filmpje over het maken van paaseitjes door Joryke. En van de zusjes Jannike en Veerle over het maken van een palmpasenstok. Geweldige filmpjes van die meiden! En verder drie filmpjes met liederen en nog een Palmpasenstok filmpje. Tsjonge wat een werk, ook van technicus Johan de Boer. Zojuist heb ik het ook op de website geplaatst en doorgestuurd aan de facebook pagina's van Westerwert en Nijkleaster. Klaar, het is mooi geweest.

Vanavond hebben we in de vroege avond een skype-gesprek gevoerd met de 'kleasterlingen', de groep van zes mensen die zich voorbereiden op permanente bewoning van de boerderij Westerhûs. Het skypen ging niet vlekkeloos, maar we hebben het zó nodig om bij elkaar te zijn. We beginnen zo langzamerhand een familie te worden en zien ernaar uit om elkaar weer te zien en te voelen. En natuurlijk zien we ernaar uit om, zodra het kan, samen te wonen en werken op Nijkleaster-Westerhûs. Geduld is een schone zaak.

Zaterdag 4 april

Wat een zalige dag, ondanks de corona crisis. Vanmorgen in alle rust begonnen met ontbijt en kranten. Sietske gaat daarna naar Boer Germ (op Hesens) waar ze elke ochtend naar toe gaat om te helpen met het verzorgen van de schapen en de lammeren. Ik doe boodschappen en haal eieren en yoghurt in de boerderijwinkel van de familie Stremler op de Him in Jorwert. Ook koop ik biologische producten om morgen bij de ouders door de deur te schuiven: vlees, eieren en een flesje advocaat. Uitgebreid met boer Auke (in de stal) gesproken over boerenzaken (oer it buorkjen) en natuurlijk

over de greidefûgels. Ook bij Auke zijn er (nog?) niet veel lïppen. Maar de skriezen (grutto's) horen we volop.

Op de Him. Oars buorkje
mei each foar de natuer

(<https://opdehim.nl/>)

Daarna even bij Sietske gekeken op de schapenboerderij en vervolgens naar Westerhûs. Saakje, die daar tijdelijk woont, heeft haar zorgen geuit over een stel zwanen die in de buurt van de caravan een nest heeft gemaakt. Het blijkt dat de afstand tot de caravan wel wat meevalt. Ze zal vriendschap moeten sluiten met dit echtpaar, die er zelf immers voor gekozen hebben om zo dichtbij te nestelen. Blijkbaar vertrouwen zij het wel.

In de middag werken we in de tuin. De zon schijnt volop en de temperatuur loopt richting de 15 graden. Ik plant een kamperfoelie in de achtertuin. Sietske wilde dat al een hele tijd. Aan de zuidkant van ons huis planten we een frambozenstruik. We hopen dat deze planten hier zullen gedijen. In de namiddag lezen we buiten op de bank. Ik duikel een sigaar op. Het opperste genot: zon, buiten lezen, sigaar. Na het eten (video-)belt de familie Lukkes uit Bonaire. Een dag zonder veel gedachten over werk. Morgen weer een zondag zonder kerkdienst. Er stond een Palmpasendienst met de kinderen gepand in Weidum. Ondanks de filmpjes die we deze week gemaakt hebben, vind ik het heel spitich (jammer) dat het niet door kan gaan!

Zondag 5 april 2020 (PALMPASEN)

Een stralende dag wat het weer betreft, heerlijk. Maar het Palmpasen gevoel is bij mij ver te zoeken. Natuurlijk, de filmpjes die gemaakt zijn, zijn geweldig. Ook de foto's van palmpasenstokken die binnenkomen zijn mooi. Maar de beleving, de ontmoeting, de

vrolijkheid van Palmzondag is er niet. We hebben vandaag onze pakketjes bij de ouders langs gebracht. Sietske haar ouders zijn gezond, nuchter en dankbaar (wy hawwe elkoar noch). Mijn mem en haar partner Bouke maken het in Aldemardum ook goed. Bouke wordt morgen 87 jaar oud en we hebben hem op gepaste afstand gefeliciteerd. Zij zijn ook erg op zichzelf, maar wonen gelukkig op een schitterende plek aan de rand van det Fonteinbos met een heerlijke tuin op het zuiden. Ze maken het goed en zijn blij ons even te zien. We wandelen in Gaasterland, het is heel rustig. En we zien de eerste pinksterbloemen in bloei, terwijl het nog geen Pasen is!

Vandaag het boek *Archangel* van Robert Harris uitgelezen. Het is welliswaar ee thriller maar met veel historische gegevens over de periode van Stalin in de Sovjet Unie. Het boek speelt zich voor een deel af in het noorden van Rusland. Mijn oude verlangen om dieper door Rusland te reizen, liefst met de transsiberische spoorlijn vlamt weer op. Ben ooit wel in Moskou en St. Petersburg geweest maar nooit richting Siberie. Vanmiddag in een nieuw boek begonnen, maar dat is totaal andere kost: *Het vergeten volk* door Brenda Stoter Boscolo. Het gaat over de genocide van het Jezidi volk door Islamitische Staat (sinds 2014). De Jezidi's vormen een oud volk in Noord Irak. Hun kerngebied is het Sinear gebergte dat in de Bijbel al genoemd wordt. In het verhaal van de Toren van Babel (Genesis 11,2) en in het boek Daniël (Daniël 1, 2) staat Sinear genoemd. Sinds ik dat ontdekte, probeer ik het lot van dit door de geschiedenis geplaagde volk een beetje te begrijpen.

Als ik aan het einde van de middag nog even 'oer it gea eagje' zie ik vlak bij ons huis een groep hoantsen (kemphanen). Schitterend om te zien. Wat zou het mooi zijn wanneer die hier in de buurt blijven om te broeden.

Maandag 6 april

De huidige week wordt - in de christelijke traditie - de lijdensweek, goede week of stille week genoemd. Lijdensweek naar het lijden van Christus, goede week naar Goede vrijdag en stille week naar Stille zaterdag. Dit jaar is het voor ons een stille week. Stil omdat we gedwongen zijn tot 'social distancing', sociale afstand houden. Geen kerkdiensten, geen Matthäus-passion. Ik begin deze week daarom elke ochtend maar met het zingen van een koraal uit de Matthäus.

J.S. BACH (1685-1750)

Ton Koopman, bij uitstek de vertolker van Bach, schrijft vanmorgen in dagblad Trouw: *'Ik probeer tussen hoop en optimisme te leven. Ik wil zoveel mogelijk optimistisch zijn, maar ik weet dat daar ook een grens aan zit wanneer de realiteit nu eenmaal somber stemt. Dan is het belangrijk om toch in ieder geval hoop te houden, om erop te vertrouwen dat uit slechte dingen ook weer mooie dingen kunnen voortkomen. Ik hoop dat meer mensen zich door deze tijd zullen realiseren hoe belangrijk muziek is, nu ze geen concerten kunnen bezoeken. Ik hoop dat mensen het zó missen, dat ze als dit voorbij is zullen zeggen: een lege concertzaal, dat laten we niet meer gebeuren.'*

Ook op deze maandag deelt Marian Nijland weer een Moment van Aandacht op de website van Nijkleaster (<https://nijkleaster.frl/moment-van-aandacht-6-april/>) Ik werd vanmorgen geraakt door hoe zij schrijft over Nijkleaster. Ze schijft o.a: *'We zijn nu drie weken onderweg, drie weken zonder mijn vaste gang op woensdag naar de Nijkleaster-ochtend. Ik mis het. In het begin van de corona-crisis bezocht ik nog regelmatig de kerk in Jorwert. Nu ben ik op zoek naar andere Nijkleaster-momenten. ... Nieuwe vormen, nieuwe wegen. De hele week zingt 'Behüte mich, Gott' al door mijn hoofd. Want Hij is er altijd. En de eerste keer dat we straks weer met elkaar in de kerk in Jorwert zitten, wat zal dat magisch mooi zijn.'*

Liederen kunnen bij mij ook in het hoofd blijven 'rondzingen'. Vandaag was dat het slotkoraal uit de Matthäus Passion: 'Wir setzen uns mit tränen nieder und rufen dir im grabe zu: Ruhe sanfte.' Met deze woorden wandel ik vandaag tussen Jorwert en Bears ter voorbereiding op de te schrijven meditatie voor deze stille week.

Dinsdag 7 april

Het is nog vroeg maar al licht geworden. De wereld is klein, de mist hangt dicht om me heen. Ik sta stil in de tuin en word omringt door vogels: drie spreeuwen (op twee meter van mij af) doen zich te goed aan de vogelpindakaas en eten om beurten. Terwijl de ene eet, zingen de andere twee. Wat zijn protters geweldige zangers! In een paar minuten tijd zingen ze wel 10 verschillende klanken en toontjes. Een koolmees zit vlakbij in de heg, mussen vliegen af en aan. Een ekster hipt in de tuin rond en twee tortelduiven zitten ingedoken tegen elkaar aan in de berkenboom. In de sloot zijn de eenden luiddruchtig bezig met het paringsritueel. En in de weilanden hoor ik grutto en tureluur (skries en tsjirk) hun lied zingen. Wat een gelukkig begin van de dag.

Ik verbaas me nu al weken lang over het feit dat de coronacrisis de hele samenleving plat kan leggen, terwijl de klimaatcrisis dergelijke maatregelen niet oproept. Natuurlijk zijn ingrepen noodzakelijk in deze wereldwijde coronacrisis! Maar waarom lukt dat niet bij een klimaatcrisis die al decennialang aanhoudt?

Dieren en diersoorten sterven massaal uit. Planten en plantensoorten sterven massaal uit. De opwarming van de aarde zal veel menselijke slachtoffers eisen, veel meer dan we voor mogelijk houden bij de coronacrisis. Waarom dan geen (wereldwijde) ingrepen? Waarom leggen we de samenleving niet plat en bekeren we ons tot een nieuwe (wereld) economie? Omdat we in het rijke deel van de wereld de slachtoffers niet (willen) zien? Omdat wij het zelf niet voelen? Omdat we onze blik afwenden? Omdat het ons teveel gaat kosten? Maar bij de coronacrisis komen vele miljarden plotseling beschikbaar zonder dat er een reële economie tegenover staat. Terwijl bij een conversie van onze economie richting duurzaamheid er een nieuwe, echte, economie zal ontstaan! Ik begrijp het niet. Ik hoop en bid dat er tijdens deze coronacrisis een nieuw bewustzijn zal groeien, een

nieuwe spirit waarbij we ons allemaal gaan inzetten voor gezonde voeding, duurzame productie en eerlijk verdeling. We hebben maar één aarde. Het klinkt hard, maar op aarde zijn er heel veel mensen die samen een klimaatcrisis veroorzaken, maar er is maar één schepping, één moeder aarde. Wanneer we nu geen maatregelen nemen en onze wereld niet plat leggen, zal er geen weg terug zijn. Dan zal het niet gaan om menselijke slachtoffers, maar om de mensheid en de hele schepping als slachtoffer.

Het is avond geworden, de vogels in onze tuin hebben hun laatste lied voor vandaag gezongen en zijn tot rust gekomen. Ik hoop dat onze samenleving tot bezinning en tot rust komt. Vanwege coronacrisis én klimaatcrisis. Wat zou een ochtend zijn zonder de zang van vogels?

Woensdag 8 april

Nu de term quarantaine zo vaak gebruikt wordt, moet ik vaak terugdenken aan de nazomer van 2018 toen ik twee weken in een klooster in Venetië verbleef om te werken aan mijn boek *Zalige Eenvoud*. Het woord quarantaine stamt uit het Venetiaanse dialect, quaranta giorni betekent 40 dagen. In de veertiende eeuw tijdens de pestepidemie moesten schepen voor de haven van Venetië 40 dagen wachten tot ze mochten binnenvaren. Die 40 dagen verwijzen naar een ook in de Bijbel terugkerende, zuiverende periode van veertig dagen. De veertigdagentijd voor Pasen, waar we nu de laatste week van beleven, is ook bedoeld als een periode van zuivering.

Europa werd in het midden van de veertiende eeuw geconfronteerd met een gruwelijke pestepidemie. Ook destijds bestond het vermoeden dat de ziekte uit Azië kwam en was binnengekomen via de haven van Venetië, een florierende metropool met een ver vertakt handelsnetwerk. In de eeuwen daarvoor werden zieken, bijvoorbeeld leprozen, al vaker geïsoleerd, maar Venetië werd de eerste stad die de aanpak institutionaliseerde.

In september 2018 bezocht ik een van de eilanden in de laguna van Venetië die in vroeger tijden dienst had gedaan als quarantaine eiland en als 'lazaret', een eiland voor Leprozen. In de naam van het eiland 'San Lazzaro degli Armeni' zit de naam van de patroon voor lepra-patiënten, Lazarus. En in de naam zit ook Armenië omdat dit eiland bewoond wordt door Armeense monniken. Sinds 1717 proberen deze monniken de Armeense taal en cultuur hier te bewaren. Die strijd voor het behoud van het Armeense culturele

erfgoed voeren ze nu al drie eeuwen op dat oude quarantaine eiland in de venetiaanse laguna.

Een heel apart verhaal. Ik vertel meer over die Armenen in den vreemde in relatie tot de Friese taal cultuur in een artikel dat ik schreef voor de vorig jaar verschenen bundel *De Friese Utopie* (<https://www.bornmeer.nl/winkel/de-friese-utopie/>) en de Friestalige versie *De Fryske utopy* (<https://www.bornmeer.nl/winkel/de-fryske-utopy/>)

Aan de 40-dagentijd als voorbereidingstijd voor Pasen komt nu bijna een einde. Aan onze gemeenschappelijke quarantaine helaas nog niet.

Witte Donderdag, 9 april 2020

Ik zit met buikpijn achter mijn pc. We hebben in deze 40-dagentijd sober gegeten. En dat lukte vanwege de door de Corona opgelegde rust en regelmaat heel goed. We hebben bijna geen alcohol gedronken, geen aardappels, brood of pasta, geen vlees en bijna geen zuivel. Maar vanavond hebben we onze traditionele Witte Donderdag maaltijd genoten. Dit jaar (on)gewoon thuis, Sietske en ik samen. De Witte Donderdagmaaltijd is geënd op de Joodse sedermaaltijd, de maaltijd die gegeten wordt aan het begin van het Joodse Paasfeest ter herinnering aan de bevrijding uit Egypte. Op tafel staan wijn (symbool voor vrijheid en dankzegging), matzes (ongezuurde broden omdat er geen tijd was om het brood te laten rijzen), bittere kruiden (vanwege de bittere slaverij), zout water (voor de tranen van ellende), vijgenmoes (voor de tichelstenen die in slavernij moesten worden gebakken) en tenslotte lamsbout, ter herinnering aan het Paaslam. We hebben heerlijk gegeten maar de twee stukjes lamsvlees en de vijgenmoes (vijgen-hummus) liggen me zwaar op de maag. Dat zijn we niet meer gewend!

We hebben samen het verhaal gelezen dat vaak klinkt tijdens de Witte Donderdagviering. Het verhaal van de uittocht uit Egypte zoals verwoord door Nico ter Linden:

‘Aäron,’ zei Mozes, ‘vannacht gaat het gebeuren. Dit wordt een nacht anders dan alle andere nachten.’ ‘Laat ieder gezin een lam slachten en het bloed aan de deurposten en de bovendorpel van de huizen strijken, opdat de Eeuwige die deur voorbijgaat wanneer hij komt om Egyptes eerstelingen te slaan. Wij zullen niet naar bed gaan. De lendenen omgord, de voeten geschoeid, de staf in de hand, zullen wij gereedstaan voor vertrek. Er zal geen tijd zijn om het brood te laten rijzen, wij zullen ongezuurde broden eten. En kruiden, bittere kruiden.’

Aan deurpost en dorpel werd het bloed van een lam gestreken, opdat de Eeuwige die deur voorbij zou gaan. Pesach in het Hebreeuws. Passover in het Engels. Pasen. Zo leerde Mozes zijn volk een groot geheim. Het schuldeloze, niet-weerstreven lam is immers het oeroude symbool van overgave.

Het werd nacht. Iedereen bleef op, de lendenen omgord, de voeten geschoeid, staf in de hand. Die nacht waarde de dood door Egypteland. De eersteling des konings in het paleis stierf, de eersteling van de slavin achter de handmolen stierf, de eerstelingen van het vee stierven. Eén grote jammerklacht steeg op uit het land, geen Egyptische woning of er werd een dode betreurd. Aan de huizen van de Hebreeërs echter ging de dood voorbij. Een griezelig verhaal.

De dood waarde door Egypteland. ‘Laat die Hebreeërs gaan, laat ze in ’s hemelsnaam gaan,’ riep de farao. Zelfs ’s lands zilver en goud gaf hij hun mee, in de hoop dit volk en zijn God gunstig te stemmen. De deuren van de huizen en de stallen gingen open en één voor één kwamen ze te voorschijn, in het heldere schijnsel van de volle maan: de mannen, de vrouwen, de kinderen, de dieren. Ook allerlei ongeregeld goed dook op, die nacht, volk dat er al even miserabel aan toe was als de Hebreeërs en dat ook onder de vleugels van Israëls God mocht komen schuilen. Het werd een bonte stoet.

‘Vergeet niet je kinderen later te vertellen van het geheim van deze nacht,’ zei Mozes. ‘Wil hen van sabbat tot sabbat inwijden in de geheimen van Pesach. Ieder jaar moet je deze dag gedenken, met ongezuurde broden en bittere kruiden en vijgenmoes in de roodbruine kleur van de tichelstenen die wij voor de farao moesten bakken toen wij nog slaven waren. Vertel dan vooral hoe prachtig het licht van de maan scheen in de nacht dat onze vrijheid wenkte. Als in den beginne.’

Goede Vrijdag, 10 april 2020

Vandaag is het een rustige dag geweest die past bij Goede Vrijdag. Hoewel het ook wel weer apart is om de meditatie voor Pasen te schrijven op Goede Vrijdag. Maar dat is in andere jaren ook zo, je moet steeds een paar dagen vooruit leven. Er is altijd een zekere spanning tussen het moment ‘nu’ en wat straks gaat komen. Vandaag stil staan bij Jezus’ lijden en sterven als symbool voor alle tranen in deze wereld. En tegelijk vooruitkijken op zondag, op het feest van opstanding en bevrijding. Ik merk nu dat ik mijn preken niet meer zo vaak op papier schrijf. Ik preek liever ‘live’ zonder al teveel tekst op papier zodat ik nog kan improviseren. Nu moet het wél op papier met alle komma’s op de juiste plek. Lastig en het kost meer tijd.

Saskia had voor de Witte Donderdag een mooie meditatie over de beker: 'We hebben allemaal onze eigen beker.' Straks zal ik haar meditatie voor morgen, voor de Stille Zaterdag ('Erbij blijven') aan Harry en Annet toesturen. Dan zorgen zij morgenvroeg voor de verzending aan zowel de gemeente Westerwert als de mensen verbonden met Nijkleaster. Morgenochtend plaats ik het dan nog op onze website, facebook pagina's en instagram. Saskia en ik hebben zitten dubben over de vormgeving van de meditaties. Een video, een geluidsopname of alleen een geschreven tekst? Elke vormgeving heeft wel een voor en tegen. We hebben uiteindelijk ervoor gekozen om meditaties te schrijven bij een mooie foto uit onze eigen (nog korte) geschiedenis. Misschien dat dit de nodige stilte en bezinning zal opleveren. Dan hebben we toch twee van de drie kenmerken van Nijkleaster (stilte, bezinning en verbinding) 'bereikt'.

In mijn meditatie van vandaag schreef ik over de woorden uit de Matthäus Passion 'Wir setzen uns mit tränen nieder'. De meditatie voor Paaszondag zal gaan over de woorden van Jezus tegen Maria 'Hâld my net beet'. En ik merk dat ik juist wél wil vasthouden. Toen typte ik ineens: 'Ik wol neat oars as Peaske fiere, myn siel skreaut om mienskip!' Zo voelt het vandaag. Morgen zal ik de meditatie vertalen. Het is nu eerst mooi geweest.

Stille Zaterdag, 11 april 2020

Vanmorgen vroeg op, alweer een stralende ochtend. Na het geestelijk en lichamelijk ontwaken, lees ik bij het ontbijt de kranten. Sietske gaat na het ontbijt nog wat boodschappen doen en gaat dan door naar boer Germ om de schapen te verzorgen. Ik vertaal mijn meditatie voor Pasen van het Fries naar het Nederlands. Daarna bezorg ik de Paasgroet van Nijkleaster en Westerwert in de 'buitengebieden' van Jorwert. Germ Hallema doet de adressen van Jorwert binnen de bebouwde kom. En ik maak een ronde langs de dorpen om een doosje eieren te brengen bij de kerkenraadsleden van Westerwert. Een klein gebaar van verbondenheid in deze tijd van gemis.

Leon, onze middelste zoon komt in de middag vanuit Leiden. Ze hebben tuin noch balkon en hij heeft gevraagd of hij mag komen. Zijn vriendin bezoekt dit weekend haar familie in Rotterdam. We zitten heerlijk buiten. Leon informeert honderduit naar 'werk en kerk'. Hij stelt altijd veel vragen: 'Zijn er nog kerkdiensten of bijeenkomsten?', 'Stream je je preken?', 'Gaan jullie in de toekomst ook meer digitaal werken?', 'Waarom breng je nou eieren rond?', 'Brengen jullie die Paasgroet bij iedereen of alleen bij mensen van de kerk?', 'Komen de mensen straks wel weer naar vieringen en bijeenkomsten nu de gewoonte weg is?', 'Welk artikel ben je aan het schrijven?', 'Waarom schrijf je over zo'n stoffig onderwerp (de apostel Willebrord), wat heeft dat met vandaag de dag te maken?', 'Krijg je veel

reacties op je dagboek van een dominee in Jorwert?', 'Hoe beleef je de week van Pasen, zonder de vieringen?'. Wij vragen hem natuurlijk naar zijn leven en hoe ze het samen rooien, nu ze beide thuis moeten werken in een klein appartement. Na een paar uren worden we stiller en lezen we in de weldadige warmte van de zon. Het lijkt wel zomer.

Ik lees het boek *'Het vergeten volk. Het verhaal van de Jezidi's'* uit. Ik heb het deze week met horten en stoten gelezen. Het relaas van dit oeroude volk in het noorden van Irak langs de grens met Syrië is bijna niet zonder tranen in de ogen te lezen. Het gaat over de genocide die de IS-strijders onder dit volk hebben aangericht. De Nederlandse journalist Brenda Stoter Boscolo heeft een heldendaad verricht door naar de vluchtelingenkampen in Irak te gaan om de verhalen op te schrijven. De meeste echtgenoten leven niet meer. Een deel van de vrouwen die als (seks)slaven werden ontvoerd door de IS-strijders zijn een paar jaar geleden bevrijd. Zij vertellen hun gruwelijke verhaal.

Collega Saskia Leene schrijft vandaag in haar meditatie voor Stille Zaterdag over de vrouwen die bij het graf van Jezus blijven zitten: 'Erbij blijven, wachten, stil vallen ten overstaan van iemands dood: het is nodig. Het is goed, ook al is het intens verdrietig. Want zo blijf je de dode nabij. En hoe tegenstrijdig het ook klinkt, het is de enige manier om jezelf nabij te blijven en uiteindelijk het leven terug te vinden. Alleen door het verdriet heen kan er weer vreugde komen. Alleen via het neerzitten kun je weer opstaan.'

Deze journaliste Brenda Stoter is bij deze Jezidi-vrouwen gaan zitten. Ze heeft geluisterd en genoteerd. Ik hoop van harte dat er voor deze vrouwen, en voor dit volk iets van opstaan, iets van opstanding zal bestaan.

Het is avond geworden, de avond van de elde april Anno Domini 2020. Het journaal met alle corona-informatie is weer geweest. We hopen hier in Nederland ook op een verandering ten goede in de komende weken en maanden. Ik schrijf mijn dagboek in de wetenschap dat het morgen Pasen is. Een nieuwe dag, een nieuw begin.

Pasen, 12 april 2020

Meditatie voor Paaszondag 2020

'Houd mij niet vast'

Wanneer Maria van Magdala op de derde dag in de graftuin zoekt om het lichaam van Jezus, ontmoet zij de opgestane Heer. En de eerste woorden die Jezus dan spreekt zijn: 'Houd mij niet vast'. Die woorden moeten Maria verbijsterd hebben. Wat had ze immers anders gewild dan hem om de hals te vliegen, te omarmen en te vragen: 'Ben jij het echt? Is opstanding werkelijk mogelijk?' Jezus' woorden 'Houd mij niet vast', klinken koud en afstandelijk.

Ik kan die woorden op dit moment, in deze tijd van corona-afstand-houden, eigenlijk niet goed verdragen. Ik wil niet anders dan Pasen vieren, mijn ziel schreeuwt om 'mienskip', gemeenschap. Ik wil de mensen om de hals vliegen, omarmen en vragen: 'Is het waar, is opstanding echt mogelijk?' Ik heb nu geen behoefte aan woorden als 'Houd mij niet vast'.

Gewoonlijk komen wij op Paaszondagmorgen om 06.00 uur bij elkaar op het kerkhof, de graftuin van de Jorwerter kerk. Het is nog donker, een houtvuur brandt. De mensen verzamelen rondom het vuur. Het is stil, wij luisteren naar de lofzang van de vogels bij het ochtendgloren. Klokslag 6 uur zingen wij 'Meitsje in fjoer yn 'e tsjustere nacht, en nim alle bangens wei.' (Zuiver vlam, verdrijf met je licht de angsten van ons hart). De nieuwe Paaskaars wordt ontstoken aan het vuur en wij gaan de nog donkere kerk in.

Dan wordt het licht gedeeld en licht de kerk op. Er klinken liederen en lezingen. Wij maken een kring rondom het doopvont en worden genodigd om onze doop of ons leven te vernieuwen door de hand door het water te halen. Aan het slot van deze eerste, vroege, dienst vieren wij Pasen door het nog kale kruis mooi te maken met bloemen. Het versierde kruis symboliseert de omkeer van tranen naar troost, van verdriet naar lachen. En dan is er eten: eieren en paasbrood. Voorafgaand aan de tweede dienst is er een paaskuier. De deelnemers komen opgetogen terug uit de weilanden. We zijn blij, omarmen elkaar en vieren het feest van de opstanding. De Heer is waarlijk opgestaan. Wij houden elkaar vast en laten niet los!

Maar wat moeten wij dan met die woorden: 'Houd mij niet vast'. Waarom zegt Jezus dit tegen Maria van Magdala? Wat is de verborgen wijsheid?

In het Johannes-evangelie (hoofdstuk 20) wordt beschreven hoe Maria naar de graftuin toegaat en ziet dat de steen voor het graf is weggehaald. Ze is er kapot van en huilt. En tegen een ieder die het maar horen wil zegt ze: 'Ze hebben de Heer uit het graf weggehaald en wij weten niet waar ze hem nu hebben neergelegd'. Dat zegt ze tegen de andere leerlingen. Dat zegt ze tegen de twee engelen in het graf. Dat zegt ze tegen de tuinman die haar vraagt 'Waarom huil je?' Maria denkt dat het graf leeggeroofd is. Door haar verdriet kan ze niet zien dat er engelen zijn om haar te helpen of dat de tuinman Jezus zelf is. Ze is gefixeerd op het dode lichaam van Jezus. Vanwege haar tranen kan ze niet helder kijken, is haar blik vertroebeld. Dat is overigens volslagen logisch, zij is zó verslagen door de moord op Jezus, door de hardheid van het leven. Jezus moet haar wakker schudden en noemt haar dan bij de naam: 'Maria'. Ik stel mij voor dat Jezus het bijna uitschreeuwt: 'Maria, kom uit je verdriet vandaan, kijk met nieuwe ogen. Ik ben opgestaan en leef. Het kwaad heeft het niet voor het zeggen, de dood heeft niet het laatste woord!' En dan staat er letterlijk in de tekst van het evangelie: 'Maria draaide zich om.' Dit is de omkeer, dit wijst op de bekering van Maria.

Maar tegelijk, het is bijna onmenselijk, mag Maria Jezus niet vasthouden. Ze mag zich niet vastklampen aan Jezus. Want het gaat niet om Jezus, hoe vreemd dat misschien ook klinkt. Het gaat niet om Jezus, maar om de boodschap voor de wereld. Jezus moet niet vastgehouden worden, niet opgesloten worden in kerken, niet ingekapseld worden in dogma's. Zijn bevrijdende verhaal moet geleefd worden, moet verkondigd worden: het goede sterker dan het kwaad, liefde sterker dan haat, licht sterker dan donker, leven sterker dan dood. Daarom stuurt Jezus Maria naar haar vrienden toe om deze blijde boodschap te delen. Zij is de eerste apostel!

Misschien is dat de betekenis van 'Houd mij niet vast'? Maria hoeft nu niet meer te zoeken naar het lichaam van Jezus. Zij hoeft ook niet meer voor Jezus te zorgen. Zij mag nu zelf opstaan. Haar huilen mag tot lachen veranderen. Soms is dit proces van verandering een eenzaam proces. Maria mag Jezus loslaten en (be)keert zich naar de wereld toe om het verhaal van Jezus nu zelf te leven en aan anderen te verkondigen. En wij mogen dat met haar mee doen. Wij omarmen het goede en de liefde. Houden vast en laten niet los! Wij vliegen het licht en het leven om de hals. Houden vast en laten niet los!

Wanneer wij met Pasen het kruis versieren als symbool van het feest van de opstanding dan zingen wij daarbij steevast het lied dat geschreven is door bisschop Tutu. Het lied gaat over de kern van ons geloof: 'Victory is ours, victory is ours through him who loved us.' In het Fries vertaald als: 'Hy hat oerwûn. Hy hat oerwûn. Syn leafde draacht ús.' Wy hoeven Jezus niet vast te houden, maar mogen ons laten dragen door zijn liefde: 'Syn leafde draacht ús'.

't Goe-de is ster-ker as 't kwea - de,
leaf - de ster - ker as haat.
Ljocht is ster - ker as tsjus - ter,
lib - ben ster - ker as dea.
Hy hat oer - wûn, Hy hat oer - wûn.
Syn leaf - de draacht ús.

Goodness is stronger than evil;
love is stronger than hate;
light is stronger than darkness;
life is stronger than death.
Victory is ours, victory is ours
through him who loved us.

(Tekst: Desmond Tutu; muzyk © 1997 WGRG,
Iona Community, Glasgow G2 3DH, Scotland)

Paasmaandag, 13 april

Paasmorgen. Wanneer we redelijk vroeg uit bed komen, vinden we een kartonnen kruis op ons keukenraam geplakt met de tekst: 'Graag hadden we met jullie het kruis versierd met tulpen ten teken van het nieuwe leven. We wensen jullie, ook met Pasen, het goede toe (Martin en Karin)'. Wat een prachtig gebaar!

Sietske en ik maken vervolgens eerst een paaskuier van een paar uur. In de Leonserpolder zien en horen we een aantal ljurken (veldleeuwerikken) die vrolijk in de lucht hangen. We ruimen ook veel landbouwplastic en zwerfafval op. Het is een koude maar prachtige ochtend. De rest van de dag is het een stralende Paaszondag met bijna zomerse temperaturen. We kijken en luisteren naar de Paasdienst op Omrop Fryslân. Wederom uit Frjentsjer, dat is nu al een traditie aan het worden. Vriend en collega Sytze Ypma gaat voor. Het binnenbrengen van de Paaskaars door Amir is prachtig. Amir is een vluchteling uit Iran die lang bij Sytze en Anneke in huis is opgevangen. Het kyriegebed is mooi in vorm, inhoud en eenvoud. Bij elk van de zeven korte gebeden steekt Amir een kaars aan. Sietske en ik schieten beide vol. Sytze's preek is rijk gevuld. De gedeelten die me het meest bijblijven zijn de woorden over Maria: 'dan moet ook zij zich aan de anderhalve-meter-regel houden'. En: 'Maria moet zich niet aan Jezus vastklampen maar nu zelf opstaan.' Tijdens de dienst op TV krijg ik een appje van Jeltje Koopman, scriba van onze gemeente: 'Ik zit naar omrop Fryslân te kijken. Mooi, maar mijn gedachten zijn bij onze diensten op deze Paasmorgen. Ik mis het. De vroege dienst om 06.00 uur met name. Wat een mooie ochtend zou het geweest zijn.' Het doet niets af aan de dienst in Frjentsjer, maar we missen onze eigen mienskip.

We beleven een heerlijke middag in onze tuin. Een van onze kinderen, Leon, logeert dit weekend in Jorwert. We praten veel met elkaar, we tuinieren en lezen. Wat een genot en ontspanning. Tijdens een rustig moment bedenk ik me dat ik sinds mijn bevestiging tot predikant (in 1990) altijd actief ben geweest met Pasen. We denken ook aan onze Paasfeesten in het verleden. Zolang ik me kan herinneren ben ik nog nooit niet naar de kerk geweest. Ik loop er in gedachten bijlangs. Thuis de Paasdiensten in onze dorpskerk in

Nijemardum. Daarna de vieringen in de studentengemeente in de Martinikerk van Groningen. Pasen in de Riversidechurch in New York. Sietske vierde toen Pasen in Holden Village, een Iona-achtige community in Washington State. We vierden Pasen in Wageningen en Arnhem. En ik met mijn buitenlandse studenten in Enschede en Wageningen. Pasen met onze studenten in Kumba, Kameroen. Terug in Fryslân woonden we lang in Wirdum, waar we begonnen met de Paasviering in de vroege morgen (onder het motto: 'Kerst vier je in de nacht, Pasen in de vroege ochtend'). En tenslotte alweer jaren als pioniers in Jorwert. En dit jaar voor het eerst een Paasfeest in quarantaine. Natuurlijk vieren we Pasen, maar bedenken ons ook dat de gemeenschap onze beleving voor een belangrijk deel kleur en fleur geeft.

We hebben tijdens de 40-dagentijd bijna geen alcohol gedronken. Maar op Paaszondag krijgen we een paar cocktails van onze Leon. Hij heeft zijn 'cocktail-materialen' meegenomen inclusief de nodige ingrediënten. Ik weet nauwelijks wat we drinken, maar het is verukkelijk. Nog nooit gin, sinaasappellikeur, suikerwater en limoen (en wat zat er al niet meer doorheen?) gedronken met een takje tijm in mijn gezicht prikkend. Heel bijzonder. We eten rollade van Wouter en Aeltsje de Boer-Hylkema van Fûns. Ook voortreffelijk!

Paasmaandag is (nog) rustiger. Om kwart over acht is de herhaling van de Nijkleaster Paasviering van 2018 op NPO 2. Ik kijk de eerste paar minuten maar doe de TV uit. Sietske is blijven liggen. Aan onze buurvrouw die een heel aardig appje stuurt, schrijf ik terug: 'Dank voor je bericht. Ik heb het begin gezien maar ben gestopt. Het is zo-ie-zo lastig om naar jezelf te kijken. Maar het gevoel van gemis is nu te groot'. Met Leon breng ik kadootjes bij de (groot)ouders. Die zijn blij om hem op gepaste afstand te zien. In de auto kunnen we samen goed praten. Over ons leven en werk, relaties en liefde.

De temperatuur is vandaag met wel 15 graden gedaald. Het voelt met minder dan 10 graden nu 'ijzig koud' aan. Past wel bij mijn stemming. Hoe goed we het ook hebben en hoe dankbaar ik ook ben voor alle voorrechten, de temperatuur van social-distancing voelt ijzig aan.

Dinsdag, 14 april

Ik heb moeite om het gewone leven weer wat op te pakken. Wat is gewoon vandaag de dag? Ik beantwoord de vriendelijk berichten van de laatste dagen. Maar er zitten ook twee berichten bij van voormalige studenten uit Kameroen. Hebben ze me weten te vinden tijdens een rustige Paasmaandag? Een van de twee, Ndiwe Wesley Agbor, liep in 2000 als theologiestudent stage in het ziekenhuis van Manyemen (West-Kameroen). Na de zomer kwam hij terug met het verhaal dat hij een jonge moeder had moeten begraven en dat haar pas geboren baby nog op de kraamafdeling van het ziekenhuis lag. Geen idee wie en waar de familie zou zijn. Hij stelde voor om tijdens de plechtige openingsdienst van het academische jaar aan ons Presbyterian Theological Seminary de collecte te bestemmen voor de 'unknown baby of Manyemen'. Er werd voor Kameroense begrippen een groot bedrag opgehaald. Sietske en ik boden aan om zo snel mogelijk naar Manyemen te reizen om het geld daar te brengen zodat de baby in ieder geval een tijdje gevoed zou kunnen worden. De baby kreeg wekenlang voeding en zorg in ziekenhuis. Wij betaalden iemand die bekend was in de oerwouden in de omgeving van Manyemen om eventuele familie te zoeken. Weken later kregen we bericht dat een oom van de

overleden moeder namens de familie afstand had gedaan van de baby. Via radiocontact werden wij opgeroepen om naar Manyemen te komen om voor de baby te zorgen. De volgende dag zijn we met z'n vieren naar Manyemen gegaan en kwamen we met zijn vijven terug. Jonas werd vernoemd naar de Dean van het seminarium, Jonas Dah, onze vriend en collega. Later werd hij geadopteerd volgens Kameroens recht. Hij is nu 20 jaar. Een Kameroens-Fries-Nederlandse jongeman.

Vervolgens raak ik verstrikt in deze dag. Ik zoek in de oude papieren naar deze studenten. En ik zoek naar hen op internet. Alles komt weer boven. Ik klik van pagina naar pagina en van student naar student. In welk stadium is de burgeroorlog in West-Kameroen? Hoe gaat het met de corona maatregelen. We hoorden van Jonas en Imay Dah, waar we regelmatig contact mee hebben, dat het nog niet zo erg is maar dat zij zelf heel voorzichtig zijn. Mijn emoties zijn verward: heimwee, schuldgevoel, dankbaarheid, onrust. Voor ik het weet komt Sietske bij me om te vragen of we zullen gaan koken. Nu al? Geen idee waar de tijd is gebleven. Nu ik dit dagboek in de avond schrijf, krijg ik een reactie van Wesley Ndiike op mijn bericht van vanmiddag. Een paar woorden uit de mail:

'It has been with great excitement that Judith and I received your mail. We are so much attached to your family for Jonas and tomorrow we celebrate our wedding anniversary with our two children Annabel, a journalist, and Uwe who is finalising studies for his masters degree in Educational management from the university of Buea. The twin crisis (the rebellion and the corona-crisis) in Anglophone Cameroon has greatly affected our work en lives, especially in Kumba where we still live. We miss you but tomorrow we mention you in our prayers as we celebrate our wedding anniversary. Wesley and Judith Ndiike.'

Tsjonge, daar ben ik wel even stil van. Zo wordt het een mooie 'verstrikte' dag!

Woensdag 15 april

Vroeg op en voortvarend een nieuwe dag tegemoet met geestelijke en lichamelijke oefeningen. Het is wederom koud en helder weer. En weer geen regen voor boer en (weide)vogel! Dit begint serieus te worden. April is de 'gersmoanne', maar het gras is de eerste helft van de maand niet veel gegroeid. Vandaag herschrijf ik enkele stukken met die te maken hebben met de toekomst van Nijkleaster en Westerwert. Het is de bedoeling dat we meer en meer één worden, maar hoe gaat dat eruit zien? Jammer dat we niet meer kunnen vergaderen: geen kerkenraad, geen bestuur, geen gemeenteavond. En toch moeten we verder. Ik schrijf een voorstel om toch verder te gaan door slechts één principiële vraag te stellen: blijven we twee entiteiten of worden we één kerkplek? Ben benieuwd wat de anderen daarvan vinden.

We kunnen praktisch op dit moment niet zoveel doen, behalve bellen, mailen en 'bezoeken' op afstand. Maar we kunnen wel nadenken over de toekomst. Dat is vandaag dan ook aan de orde: jaarprogramma voor volgend jaar, toekomst Nijkleaster en Westerwert, nieuwe structuren van administratie en boekhouding, herziening van de website, preekrooster 2021. Er is genoeg te denken en te doen.

Maar ik merk ook dat mensen het ingewikkeld beginnen te vinden. Veel aspecten die het leven mooi maken zijn weggevallen: vrienden en familie ontmoeten, kunst en kerk, een uitje richting natuur of stad. Onze 'uitvluchten', 'Ausflug' zoals ze letterlijk in het Duits zeggen, kunnen niet meer. Vluchten kan niet meer. We worden teruggeworpen op de basics van ons bestaan. En dat ziet er niet altijd rooskleurig uit: gevoelens van zinloosheid, eenzaamheid en verdriet komen bovendrijven. Natuurlijk, er is een andere kant, we kunnen nu ontdekken wat er echt toe doet. Wat ons een fundament in het leven geeft. Wat is buitenkant en wat is 'echt'? Welk fundament is van zand en welke biedt rots als grondslag? Ik merk dat veel mensen de situatie geestelijk zwaar beginnen te vinden.

Vanavond belde NK-voorzitter Alex en vroeg of ik het nog uithoud. Ik kon eerlijk vertellen dat ik nog genoeg werk heb liggen. Vandaag kreeg ik de eerste vier in het Engels vertaalde hoofdstukken binnen van Tori Kelly van mijn Friese boek *Op ús eigen wize* (bluebellcommunications.com). De titel in het Engels gaat worden: 'Stop harassing the gentiles'. Ik moet er nog een keer helemaal doorheen met het oog op een Engelstalige markt. En wat betreft mijn Willibrord artikel: er is nog veel leeswerk te doen voordat ik aan het schrijven kan beginnen.

Sietske is vandaag weer naar de boer geweest, heeft vanmiddag in de tuin gewerkt en vanavond een digitale vergadering gehad voor het jaarprogramma van volgend jaar. Daarna hebben we een aflevering teruggekeken van Jeroen Krabbé over Marc Chagall. Wat een boeiend en schrijnend leven heeft Chagall gehad. We krijgen ook de revolutionaire kant van Chagall te zien, vlak na 1918: Voorwaarts!

Sietske is al naar bed gegaan en ik rond de dag af met het schrijven van dit dagboek en het luisteren van de Johannes-Passion. Ja, het is Pasen geworden maar ik kan nog geen afscheid nemen van de passie-muziek.

Donderdag 16 april

De dagen beginnen op elkaar te lijken. Sietske gaat in de ochtend naar de boer, ik doe mijn werk zo goed en zo kwaad als het gaat. Vandaag kan ik ook een paar artikelen lezen voor mijn Willibrord project. Prachtige artikelen over een eeuwenhoud thema. Heerlijk. Ik benoem nog een paar hoogtepunten van deze dag:

Sietske komt opgetogen thuis met de mededeling dat ze een schaap van Germ de Boer heeft gekregen. Het schaap, tussen de anderen te herkennen aan een zwarte vlek op de kop, is vanmorgen bevallen van twee lammeren. Sietske heeft de bevalling zelf begeleid. Deze drie schapen: het begin van de kudde die uiteindelijk op Westerhûs zal grazen!

Met Sytze ben ik vanmiddag het land in geweest. Voor Sytze was het de eerste keer dit jaar. Hij is helemaal opgetogen. Er zijn dit jaar weinig kieviten, maar voldoende grutto's en tureluurs. We liggen op de polderdijk in de zon en luisteren verrukt naar de vogelgeluiden. Boven ons cirkelen de vogels: ljip, skries, tsjirk, strânljip, roek, hoarnskrobber, mûzebiter, wylde ein, goes en snip.

Ik krijg vandaag een brief van zeepfabriek Suver, wat leuk! Sinds een aantal maanden gebruik ik geen vloeibare lichaamszeep meer. Ik was mijn haar nu met een stukje zeep. Via de krant ontdekte ik de zeepfabriek. Een paar weken geleden had ik hen een brief geschreven om hen te bedanken voor hun initiatief. Want ik vind zoiets geweldig, zeker wanneer ze het adagium gebruiken: 'Waar je talenten en de behoeften van de wereld elkaar kruisen, daar ligt je roeping.'

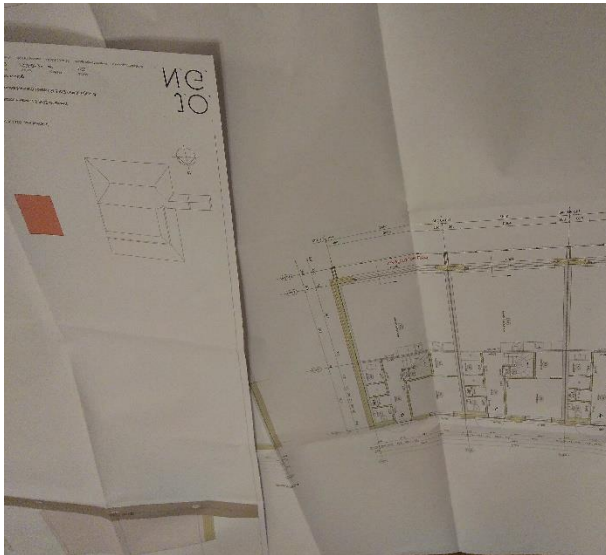
De fabriek is een initiatief van Sita en Johanna Veenstra, twee zussen uit Fryslân. Op hun website (www.zeepfabrieksuver.nl) schrijven ze dat ze al sinds lange tijd geïnteresseerd zijn in het verantwoord omgaan met de aarde en alles wat daarop leeft en groeit. Via een lange weg kwamen de passie voor duurzaamheid en natuurlijke verzorgingsproducten en het van betekenis willen zijn voor de wereld en alles wat daarop leeft, bij elkaar. Zo ontstond de zeepfabriek.

Ze schrijven vandaag keurig een friestalige brief terug met uitleg op mijn vragen. Ik had hen namelijk gevraagd of de tropische producten die ze gebruiken in de zeep behalve biologisch ook fairtrade zijn. Een aantal producten komen onvermijdelijk uit de tropen: bv. kokosolie, cacao boter en shea butter. Wij weten hoe de plantages in Kameroen eruit zien en onder

welke omstandigheden de mensen gedwongen zijn hun arbeid te verkopen. Producten die van dergelijke plantages komen, gebruiken we zo min mogelijk. Fairtrade vind ik misschien nog wel belangrijker dan biologisch. Maar dat zou geen tegenstelling moeten zijn. De vrouwen van Suver schrijven: 'Wy fine it fan grut belang dat de yngrediïnten dy't wy brûke, safolle as mooglik fan biologyske ôfkomst binne. Mar dat it Fairtrade wêze soe, soe al hielendal prachtich wêze! Spitigernôch binne wy by ús syktocht dêrnei oant foar koart eins noch gjin leveranciers tsjinkaam dy't ús sawol biologyske as Fairtrade produkten leverje kinne. Mar wy sykje fierder!' Ik bin wol grutsk op sokke froulju. Hier geniet ik van!

Vrijdag 17 april

Het was vandaag een ouderwets drukke werkdag. Met collega Saskia en voorzitter Alex (bestuur Nijkleaster) overleg gehad over inhoudelijke en bestuurstaken. Met scriba Jeltje en voorzitter Harry (gemeente Westerwert) overlegd over de komende weken. Diverse stukken na herschrijving verstuurd en mail beantwoord. Ook een aantal mensen thuis bezocht. Dat kan wel weer, op gepaste afstand. Fijn om weer bij mensen thuis of buiten op het erf te praten.

Vanmorgen hadden we een overleg met Wytze Bouma van J.O.N.G. architecten uit Lemmer. Zij zijn het architecten-buro voor het nieuwe klooster op Westerhûs. De tekeningen zijn voor een groot deel al klaar. We hadden eerder al afgesproken om over een paar onderdelen van de eerste fase nog eens door te praten. We zitten rond een grote tafel met één persoon aan elke kant van de tafel. De tafelgrote bouwtekeningen vullen het tafelblad. Dat is elke keer weer spannend.

De grote lijnen zijn al langer geleden besproken. Er komt een eerste en een tweede fase. In de eerste fase wordt de boerderij gerestaureerd en een aantal noodzakelijke functies aangebracht (bv. keuken, eetzaal, kantoren, huiskamer). De eerste 6 gastenkamers komen aan de noordzijde en de eerste 3 wooneenheden aan de westzijde. In het midden komt een kleastergang met binnentuin. Rondom komen boomgaard, kruidentuin en moestuin. Er komt een parkeerterrein. En enkele stukjes weiland voor de dieren. Vandaag hebben we het vooral over de wooneenheden van de vaste bewoners. Het worden kleine woningen aan de westzijde van het erf met een woonkamer, een slaapkamer en een werkkamer. Aan de westzijde komt een grote schuifpui met een flonderterras voor de deur. Wij zijn blij met Wytze z'n uitleg over de lichtinval, de ventilatie, de indeling van het huis, de zonnepanelen op het dak. We zijn blij met het duurzame concept.

We hopen dat de procedures nu zullen opschieten. We verlangen naar het begin van de restauratie en van de nieuwbouw. We verlangen naar het wonen en werken op Nijkleaster-Westerhûs. Aan architect J.O.N.G. zal het niet liggen.

Zaterdag 18 april

Weer een stralende dag met een koude wind uit het noord-oosten. De tuin is droog en het watertekort begint een serieus probleem te worden. Ook voor de oogst van de eerste grassnede voor de veeboeren. Ik meen een zwaluw gehoord te hebben maar zag 'm nog niet.

De dag begon na de gewone dagritulen met het doen van boodschappen en een bezoek aan iemand die terug kwam uit het ziekenhuis. Net als gisteren, overigens. De ziekenhuizen pakken de draad weer op. In de middag hebben we in de tuin zitten lezen. Ik kreeg een paar stukken doorgestuurd van Henk Kroes, onze 'bouw-pastor', over een van de laatste onderzoeken voor Westerhûs. Hoeveel onderzoeken zijn er in de laatste jaren al niet gedaan? Ecologische onderzoeken, bodemonderzoek, grondwateronderzoek, archeologische onderzoeken, monumentenonderzoek, verkeersonderzoek etc. Het huidige onderzoek, dat vorige zomer is gestart, gaat over vleermuizen. Na een quick scan volgde in de herfst een nader onderzoek. Er zijn drie soorten vleermuizen geconstateerd rond de locatie. Nu komt het laatste deel van het onderzoek binnen: 'Activiteitenplan vleermuizen'. Tot onze vreugde is de conclusie positief: 'De verbouw van Westerhûs zal geen grote impact hebben op de populatiesamenstelling. Door bij de nieuwbouw verblijfplaatsen aan te bieden kunnen er in de toekomst zelfs meer verblijfplaatsen zijn dan op dit moment.'

De post kwam twee Willibrord-boeken brengen. Daar ben ik vandaag mee begonnen te lezen. Een boek uit 1953 van de vermaarde Willibrord kenner Camille Wampach. Het andere is een bundel lezingen van een congres uit 1989 (het 1250ste sterfjaar van Willibrord) met een schat aan informatie!

(Willibrord, op het Janskerkhof te Utrecht)

In de namiddag zijn we op bezoek geweest bij onze vrienden Jannie en Loïse in Wytgaard. Het is als vanouds: wijn, kaas, kampvuur en veel verhalen.

Zondag 19 april 2020

De zondag is voor ons een dag van structuur en traditie. In 'gewone-tijden' ga ik op zondag meestal voor in een (of twee) kerkdiensten. In 'corona-tijden' is dat niet aan de orde. Maar de vaste regelmaat proberen we vast te houden. We ontbijten met twee gekookte eieren en kijken naar een kerkdienst. Ik kan trouwens nog steeds niet goed wennen aan een kerkdienst op TV. Ik merk dat de feeling van een kerkdienst bij mij sterk mede bepaald wordt door de ruimte van het gebouw en de fysieke verbinding met andere mensen. Hoewel wij in 'gewone-tijden' op zondag ook graag wandelen, is dat in 'corona-tijden' nog belangrijker geworden. Vandaag hebben we 15 km gelopen. Dat was heerlijk, hoewel we wel behoorlijk strijd hebben geleverd met de straffe wind.

Gister schreef ik dat de post twee Willibrord-boeken kwam brengen. Ik kreeg deze week weer de vraag waarom ik me in vredesnaam bezig houd met deze missionaris uit een ver verleden (Willibrord leefde van 658 tot 739). Daar moest ik weer even goed over nadenken. Het is voor mij, denk ik, begonnen toen ik doceerde in Kameroen (1998-2002). Mijn studenten vroegen, in het kader van de colleges Afrikaanse theologie, waarom mijn 19^e eeuwse voorgangers-missionarissen altijd zo negatief waren geweest over de inheemse cultuur en tradities in Kameroen. De studenten vroegen mij: 'Waarom waren onze taal, onze cultuur en religie, onze namen, onze kleren, onze architectuur, onze instrumenten en liederen, onze manier van bidden, onze vorm van relaties en huwelijk niet goed genoeg? Waarom moesten wij, de ontvangers van het evangelie, alles achter ons laten en worden zoals onze blanke-westerse voorbeelden? Waarom waren onze voorouders en hun tradities niet goed genoeg? Het heeft ons in de onmogelijke situatie gebracht dat wij geen Afrikaanse identiteit meer hebben, maar tegelijk ook geen blanke westerlingen kunnen zijn. Wij zijn beland in een culturele en religieuze schizofrenie!' Die vragen waren lastig te beantwoorden. Want mijn studenten vroegen geen historisch antwoord, maar een statement van mijn kant. We hebben er vaak en lang over gesproken. Uit het feit dat ik Afrikaanse theologie doceerde, werd hen duidelijk dat ik met hen wilde zoeken naar nieuwe wegen. De hoofdvraag daarbij was: 'Hoe kunnen we in de 21ste eeuw authentiek Afrikaan zijn en tegelijk authentiek christen?'

Ik werd door hun vragen geconfronteerd met een lacune in mijn kennis jegens mijn eigen geschiedenis. Hoe was het Christendom eigenlijk in mijn eigen Friese land(en) gebracht? Wat was de houding van de missionarissen toen geweest tegenover de tradities van mijn eigen 'stam'? Was die houding van de missionarissen in de zevende en achtste eeuw net zo negatief als van de missionarissen in de koloniale tijd in Kameroen? Tijdens één van de colleges vertelde ik mijn studenten dat de missionarissen misschien wel zo negatief waren geweest, omdat het 1000 jaar geleden net zo gegaan was in

Europa. Dat ook in Europa de zendingsgeschiedenis een geschiedenis is geweest van macht, overheersing en verovering. Ik zei: 'Misschien is dit bij mijn eigen (Friese) stam net zo gebeurd. Misschien moet ik jullie vragen ook gaan stellen ten opzichte van mijn eigen geschiedenis.'

Terug in Nederland besloot ik de zendings-geschiedenis van de Friese landen te bestuderen. Sindsdien pak ik dit onderwerp op zodra ik weer wat ruimte heb voor studie. En dan probeer ik te achterhalen wat er gebeurde in de zevende en achtste eeuw in de Friese landen. In de jaren 2005-2006 heb ik enkele artikelen gepubliceerd over de grote missionaris Bonifatius, die in Friesland is omgekomen in 754. Rond 2011 verschenen een paar artikelen over een andere belangrijke missionaris in Noord Nederland: Liudger. Het is nu dus hoog tijd voor een volgende missionaris die heel belangrijk is geweest voor de Friese Landen, namelijk Willibrord, de eerste aartsbischop van de Friezen. Ik benader hem, net als de andere missionarissen met een zekere argwaan. Hoe moet het voor de Friezen geweest zijn om deze missionarissen te ontvangen? Brachten ze het evangelie? Of was er veel meer aan de hand? Bonifatius en Liudger zijn tijdens mijn eerdere studie niet in mijn achting gestegen. Maar ik denk dat mijn houding ten opzichte van Willibrord positiever zal zijn. Wordt vervolgd, hier ben ik nog lang niet klaar mee. De vragen van mijn Kameroense studenten blijf ik met me meedragen.

Maandag 20 april

Vandaag kan ik niet anders dan de loftrompet steken over het gevolgelte des hemels. In moderne vertalingen staat dat God op de vijfde dag van de schepping deze woorden sprak: 'Het water moet wemelen van de levende wezens, en boven de aarde, langs het hemelgewelf, moeten vogels vliegen. En de vogels moeten talrijk worden, overal op aarde.'

Tegenwoordig hebben de vogels het zwaar te verduren. Maar toch is er vandaag vreugde te beleven! Er zijn gelukkig een paar paartjes Kieviten begonnen met nestelen in 'mijn' nazorggebied. Maar er is meer vreugde vandaag. De skriezen beginnen nu met het leggen van eieren. Het eerste grutto-ei vandaag gevonden. Dan zie ik de eerste zwaluwen. Ze zijn terug uit verre streken. Dat zijn ze al langer, maar hier in Jorwert zie ik de boerenzwaluwen pas vandaag. En dan gebeurt het, ik moet plassen en zoek een plekje aan de oever van de Jorwerter vaart. Aan de overkant vliegt een Kievit vrouwtje van haar nest, daardoor mis ik het grote moment bijna. Maar vlak voor mij vliegt heel rustig en statig een bruine vogel met een lange dikke nek op uit het water. Onmiskenbaar een roerdomp. Ik vergeet te plassen, het is alsof de tijd stilstaat. De roerdomp neemt de tijd en vliegt heel rustig richting de spoorbrug. 'Ik bin út 'e skroeven, sa bliid.' Een keer eerder zag ik een 'reiddomp'. Dat was in het riet aan de IJsselmeerkust in Gaasterland. Dat hoorde toen bij de weilanden van onze boerderij. Ik denk dat ik 8 jaar was, dat is nu 50 jaar geleden! Deze dag verdient een gedicht dat herinnert aan de vijfde dag in Eden. Tamme Hooijenga (1904-1986) schreef dit in zijn gedicht 'Burgumermar':

Om de mar de smûke paden,
oeral bloeit de wylde roas.
De rook van kamperfoelje
is in woldied yn de noas.
Jûns, yn 'e moanneskyn,
falle alle frosken yn
mei it gealtsje en de reiddomp
en de koekoek op 't Heechsân.
Feint en faam stean stil en harkje,
hâlde elkoar by de hân,
fiele, as it earste pear,
har op 'e nij yn Edens sfear.

Eppie Dam (gearstalling), *Oer de
wjuk. Fryslâns moaiste fûgelpoëzy*
(Bornmeer/Tresoar, 2013, p. 75)

Dinsdag 21 april

De persconferentie van premier Mark Rutte samen met RIVM-directeur Jaap van Dissel lijkt vandaag het hoogtepunt van de dag te zijn. Nederland zit aan de buis gekluisterd. Wanneer ze opkomen roep ik aan Sietske: 'De spelers komen het veld op', waarop zij adrem antwoordt: 'Begint het Wilhelmus al?'

Rutte doet het weer goed. Hij is persoonlijk en zakelijk. Maar zijn boodschap is lastig. Voor kinderen onder de 12 jaar komt er verlichting wat betreft school en sport. Maar de scholen beginnen pas weer op 11 mei. Dat duurt nog drie weken. En geen (sport) evenementen tot 1 september. Ook geen Wilhelmus dus! Wat betekent dat voor ons, kerken en spirituele organisaties? Het gaat voor ons nog we even duren. Wij hebben bovengemiddeld te maken met kwetsbare mensen en bovendien moeten we het hebben van de verbinding. Niet alleen van de verbinding met boven, maar in onze bijeenkomsten ook vooral van de verbinding onderling. Ik ben bang dat het voor ons allemaal nog wel kan duren tot na de zomer. Aiaiaia.

Vandaag een paar mooie maar stevige gesprekken gehad. Dan kan op afstand best goed, zowel zittend alsook wandelend op anderhalve meter. Heerlijk om dat zo te kunnen doen. Vanmiddag was ik in Leeuwarden bij de bloedbank. Eerst nog even een boodschap doen op de Schrans. Het is er druk, alle winkels open. Het lijkt wel weer 'normaal'. Bij de bloedbank is het wel anders dan anders, maar relaxed als altijd. Eerst verplicht handenwassen, daarna de 'intake' en vervolgens de vragenlijst invullen. De artsen en verpleegkundigen dragen nu mondkapjes.

Toen ik 15 jaar geleden een test onderging als bloeddonor, kreeg ik een negatief advies omdat ik nog sporen van malaria in mijn bloed had. Malaria bindt zich aan hemoglobine en dus mocht ik wel plasmadonor worden. Bij een plasmadonatie krijgt de donor de rode bloedcellen (incl. hemoglobine) weer terug. Vandaag hebben ze 800 cc. plasma bij me afgenomen. Het hb gehalte is goed. Mijn bloeddruk duidelijk lager dan de vorige keer. Zou deze coronacrisis goed zijn voor mijn bloeddruk? Hoe dan ook, ik roep iedereen graag op om bloed of plasma te doneren. In deze tijd van crisis wil iedereen wel iets goeds doen. Geef je dan op bij de bloedbank. Word bloeddonor en red levens! (<https://www.sanquin.nl/>)

Woensdag 22 april

Vandaag geen kleasterochtend maar wel aandacht voor bezinning, zoals elke woensdag. In deze periode na Pasen wordt het Bijbelverhaal gelezen uit Johannes 21, 1-14. Het gaat over de vrienden van Jezus, die na zijn dood zich teleurgesteld weer wijden aan hun oude leven: vissen. Maar ondanks al hun inspanningen levert het geen vangst op. Het leven wordt beschreven als een tekort. Die nacht moeten ze hun (levens)netten over een andere boeg gooien. De volgende ochtend staat er iemand, het blijkt Jezus te zijn, op

de wal. Hij staat bij een houtskoolvuur met brood en vis. En hij vraagt of ze van de vis willen halen die ze gevangen hebben. Dan zegt hij: 'Kom en eet.'

Wie weet maak je vandaag je eigen kleaster-kuier? Of mijmer je liever thuis of in de tuin? Bij deze Bijbeltekst schilderde de Chinese kunstenaar He Qi het bijgevoegde schilderij. Ter bezinning vandaag: 'Wat zie je in het schilderij? Waar blijft je aandacht bij hangen? Op welke manier gaat het in dit verhaal en dit schilderij over jou?'

Donderdag 23 april

Het is een prachtige ochtend. Ik zing met de vroege vogels, ik bid voor de wereld en sport voor mijn gezondheid. En voor het ontbijt spuug ik speeksel in een buisje van Y23andMe. Ik heb gisteren een doosje met toebehoren thuis ontvangen van dit dna onderzoeksbedrijf. Het onderzoek van mijn speeksel moet antwoord bieden op mijn afkomst en identiteit. Al jaren ben ik bezig met vragen rondom identiteit. Ook theologisch vind ik dat een belangrijke vraag. Ben ik wie ik genetisch ben? Ben ik wie in geworden ben? De grote vraag is steeds weer: nature or nurture (natuur of opvoeding). Ik ben er zolangzamerhand wel van overtuigd dat beide aspecten een belangrijke rol spelen. Meer nog, ik denk dat je binnen 'nature en nurture' keuzes kunt maken. Je kiest uiteindelijk je identiteit. Mijn identiteit bestaat uit meerdere lagen: ik ben een witte, hetero man. Maar ik ben ook een kind van mijn ouders, partner van mijn vrouw én vader van onze kinderen. Ik ben christen en dominee. Schrijver én vriend. Ik ben Fries, Nederlander én wereldburger. Ik beweeg me heen en weer tussen de identiteiten. De ene keer meer dit, de andere keer meer dat. Vaak meedere naast en door elkaar.

Maar toch ben ik wel benieuwd naar mijn nature-kant, mijn genetische gegevens. Dat kan tegenwoordig onderzocht worden. Ik denk altijd dat ik door en door Fries ben. Al mijn voorouders komen uit de Friese boerenwereld. Maar dat weet ik natuurlijk alleen maar van een paar generaties terug. Ja, en dat wij via mijn moeders kant een verbinding hebben met een oud Fries adelijk geslacht. Met dit onderzoek van Y23andMe kunnen ze de sporen tot wel 1000 jaar terug natrekken. Ik vermoed dat ik niet veel genetische diversiteit in me heb. Maar stiekem hoop ik dat er meer diversiteit door mijn aderen stroomt. Ik zal het over een aantal weken weten.

Verder een enorme baaldag. Het blijkt dat een van mijn e-mailaccounts (mijn belangrijkste) geen berichten meer doorgeeft. En het lukt me niet om het te fixen. Daar kan ik slecht tegen. Ik kan dit niet loslaten en dus verdoe ik

mijn hele middag met het zoeken naar een oplossing. Gelukkig helpt Jelle Waringa mij later op de middag. Hij raadt mij aan om eerst mijn outlook programma te verruilen voor het eM Client emailprogramma. Dat heb ik gedaan en het werkt!

Het is nu vroeg in de avond en ik ga zo samen met Sytze en Jurjen op gepaste afstand een biertje drinken en een sigaar roken in de pastorietuin van Winsum.

Vrijdag 24 april

Het zijn vreemde tijden. Het lijkt alsof de verhoudingen totaal zoek zijn. Het hoogste begrotingstekort buiten oorlogstijd wordt zojuist aangekondigd door minister Hoekstra van Financiën: 'Het kabinet houdt dit jaar rekening met een historisch hoog begrotingstekort van 92 miljard euro. Dat is 11,8 procent van het bruto binnenlands product (bbp). Dat is enorm, dit is een crisis zonder precedent.'

Tegelijk heeft het kabinet vandaag ook bekend gemaakt hoe ze willen omgaan met de stikstofcrisis. De komende 10 jaar (!) wordt hier 5 miljard voor uitgetrokken. Daaruit moeten zowel het herstel van kwetsbare natuur betaald worden, alsook de maatregelen voor stalverduurzaming én de uitkoop van boeren. En op het moment dat ik dit dagboek schrijf, wordt bekend gemaakt dat het kabinet AirFrance-KLM wil ondersteunen met 2 tot 4 miljard. Ik begrijp er helemaal niets van. In 2019 had AirFrance-KLM een winst van 1.1 miljard. En nu moet dit milieubelastende en fors bonusuitkerende bedrijf steun krijgen van de overheid? Dit toont volgens mij aan dat de verhoudingen totaal zoek zijn. Men lijkt bovendien uit te zijn op een herstel van de situatie van vóór de coronacrisis i.p.v. de kansen te grijpen tot een vernieuwing van de economie. 5 miljard in 10 jaar voor de stikstofcrisis tegenover 2-4 miljard voor een luchtvaartmaatschappij? Dat belooft niet veel goeds voor de periode na de corona-crisis.

Ondertussen gaat ons leven gewoon door. We functioneren op een lager tempo. En het doet ons goed! Ik vraag me af hoe ik die eerdere drukte vol heb gehouden. Het is nu een tijd van herstel en bezinning. Een incubatie-tijd voor wat nieuw geboren wil worden. Een tijd van rustig afwachten, wachten

op creativiteit. Ervaren wat er echt toe doet: ons leven in alle eenvoud, onze vrienden en familie, de lente die ontspruit aan moeder aarde, onze gezondheid. 'God liefhebben boven alles en je naaste als jezelf.'

Vorig najaar kwam mijn boek '*Zalige eenvoud*' uit, een pleidooi voor een eenvoudig leven naar de zaligsprekingen van Jezus. Ik wens dat de toekomst na de corona-crisis gericht is op een dergelijke zalige eenvoud.

Segene: de earmen fan geast,
want harres is it keninkryk fan de himel.

Segene: wa't treurje,
want sy sille treaste wurde.

Segene: de sêftmoedigen,
want sy sille de ierde ervje.

Segene: wa 't honger en toarst hawwe nei gerjochtichheid,
want sy sille sêde wurde.

Segene: de barmhertigen,
want sy sille barmhertichheid ûnderfine.

Segene: wa't suver fan hert binne,
want sy sille God sjen.

Segene: de fredestichters,
want sy sille bern fan God neamd wurde.

Segene: wa't ferfolge wurde om 'e gerjochtichheid,
want harres is it keninkryk fan de himel.

Zaterdag 25 april

Door de week krijgen wij geen papieren krant meer, maar op zaterdag wel. Ik houd ervan om op zaterdag de dag te beginnen met een papieren krant bij het ontbijt. Maar ik ben te vroeg, de kranten zijn er nog niet. Dus dan eerst het andere ochtendritueel: gebed, zang en fitness. Als ik buitenkom is het stiller dan anders. De wind is gaan liggen, de vogels zijn stil en als ik omhoog kijk zie ik dat de hemel bewolkt is. Ik geloof dat dat deze maand nog niet eerder zo was. Wie weet krijgen we vandaag, dit weekend of volgende week regen? De natuur snakt naar regen!

In de krant lees ik dat Marjan Minnesma, directeur van Urgenda, lovende woorden heeft voor de klimaatmaatregelen van het kabinet. Ze is blij dat het kabinet dit jaar, op het nippertje, wil voldoen aan het Urgenda-doel. En dat bovendien 30 van de 54 maatregelen die Urgenda zelf aandroeg, worden overgenomen. Ik heb Marjan Minnesma hoog zitten en dus ben ik blij met haar positieve woorden. Maar ik blijf er verbaasd over met hoeveel gemak er plotseling miljarden worden uitgegeven, terwijl dat kort geleden voor klimaat- en duurzaamheidsmaatregelen nauwelijks mogelijk was.

Vandaag de eerste woorden geschreven van het Willibrord artikel. Lastig om het goede begin te vinden en de juiste toon te treffen. De titel zal

worden: 'Willibrord, Fresonum genti archiepiscopus?' (Willibrord, aartsbisschop van het Friese volk?).

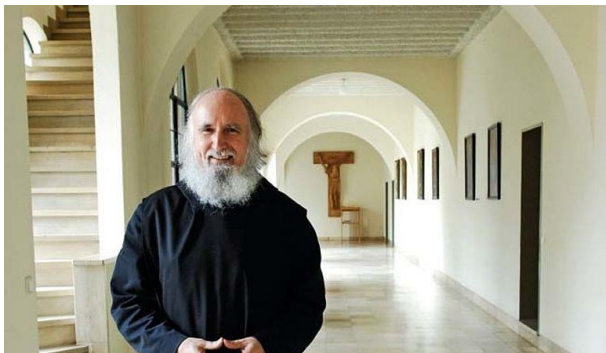
Vandaag ook het boek *Trace Elements* van Donna Leon uitgelezen. Ik houd van de thrillers van Donna Leon die zich allemaal afspelen in Venetië. Dat is de enige reden dat ik haar boeken lees. Bij het lezen verlang ik vaak naar Venetië, waar ik in 2018 gewerkt heb aan mijn vorige boek. Venetië is trouwens al op slot sinds 23 februari, toen daar voor het eerst het coronavirus werd geconstateerd. Dat was uitgerekend tijdens het zo beroemde Venetiaanse carnaval dat voorafgaat aan de kerkelijke vastenperiode (dit jaar op 26 februari, as-woensdag).

Intussen gaat het in Italië weer wat beter. Fase 2 is in delen van Italië al vrijgegeven (dat is de fase ná de ongekende totale lockdown, waarin de Italianen hun woning alleen uit mogen als dat moet voor hun werk of om boodschappen te doen). In Venetië gaat fase 2 in per 27 april of per 4 mei. Een Nederlander in Venetië schrijft vandaag: 'Wat wij Venetianen vurig hopen is dat, wanneer deze situatie voorbij is, reizigers weer snel naar onze stad komen. Een ding is zeker, de Venetianen zullen je met open armen ontvangen en waarschijnlijk sympathieker zijn dan ze ooit waren. Wat Venetië deze maand(en) doet? Venetië wacht. De Venetiaanse leeuw wacht op betere tijden.'

De Venetiaanse leeuw wacht op betere tijden

Zondag 26 april 2020

Dit gebed van Anselm Grün was vanmorgen mijn tekst ter bezinning. Bij Nijkleaster gebruik ik dit gebed met enige regelmaat. In tijden van corona 'proeven' de woorden wel anders. Op dit moment zijn we min of meer gedwongen om langzamer te lopen. Ik wil elke dag ervoor kiezen om met aandacht langzamer te lopen en te leven.

Leer mij langzamer te lopen
Leer mij langzamer te lopen, Heer.
Geef mij te midden van de verwarringen van de dag
de rust van de eeuwige bergen.
Breng het haastige slaan van mijn hart tot rust
doordat het stil wordt in mijn ziel.
Laat mijn versnelde pas vertragen
met het oog op de ruimte van de eeuwigheid.
Leer mij de kunst van het vrije ogenblik.
Leer me langzamer te lopen,
om een bloem te zien,
een paar woorden te wisselen met een vriend,
een hond te aaien,
een paar zinnen in een boek te lezen.
Leer mij langzamer te leven, Heer
en geef me de wens
diep in de eeuwige grond te wortelen,
opdat ik groei naar mijn ware bestemming.

(Anselm Grün, *Mijn Gebedenboek* (2011), 78)

Maandag 27 april, 2020 (Woningsdag)

Vandaag heb ik gewoon gewerkt: berichten geplaatst op sociale media, mails beantwoord, pastoraal gesprek gevoerd, overleg gehad over een beleidstuk en een bezoek thuis gebracht. Ik neem niet uitbundige deel aan Koningsdag, ook al vind ik dat we met ons Koningshuis momenteel goed af zijn. Je zult mij niet in het oranje verkleed over straat zien gaan, noch betrappen op het nippen aan een oranjebitterje.

Tegelijk heb ik vandaag wel gepiekerd over wat de betekenis van deze dag dan wél is. Want onze beperkte bewegingsvrijheid zet deze koningsdag in een ander daglicht. De inperking van vrijheid raakt mij. Want als iets mij verbindt met het koningshuis dan heeft dat te maken met de strijd om vrijheid en tolerantie. Willen van Oranje was wars van misbruik, dwang en onrecht. Voor hem was 'vroom-zijn' nauw verbonden met de strijd tegen de (geestelijke) tirannie. In het Wilhelmus komt die spiritualiteit van vroomheid en vrijheid steeds terug. Dat spreekt mij aan en dat verbindt mij met het Koningshuis. Op deze Koningsdag die Woningsdag is geworden, moet ik hieraan denken. We kunnen op geen enkele manier klagen over een gebrek aan vrijheid in Nederland als we dat vergelijken met tijden van oorlog. Of vergelijken met die plekken op aarde vandaag de dag waar vrijheid ver te zoeken is. Maar deze Woningsdag bepaalt mij bij het feit dat vrijheid eigenlijk altijd vanzelfsprekend voor mij is geweest. Daarom ben ik dankbaar voor een Koningshuis dat symbool staat voor vrijheid en ons daaraan herinnert. Laat anderen dus vooral in het oranje over straat gaan en nippen aan en oranjebittertje. Geweldig, vooral doen! Ik lees de tekst van het Wilhelmus er nog eens op na.

Mijn schild ende betrouwen
zijt Gij, o God, mijn Heer!
Op U zo wil ik bouwen,
verlaat mij nimmermeer!
Dat ik toch vroom mag blijven,
uw dienaar te aller stond,
de tirannie verdrijven
die mij mijn hart doorwondt.

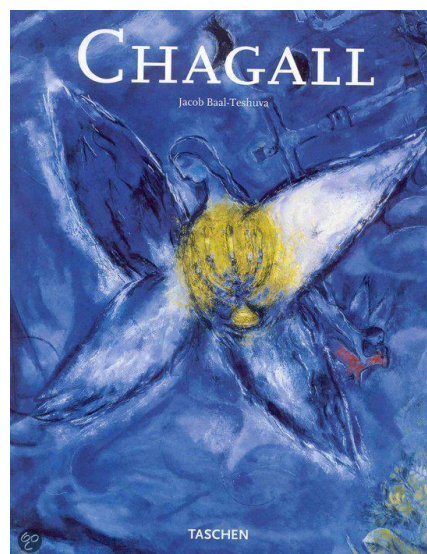
Dinsdag 28 april

De regen valt vandaag nog niet met bakken uit de lucht, maar het is bewolkt en het regent tenminste! En het voelt direct ook koud aan, ik heb mijn vest maar weer aangetrokken. In één dag zijn de weilanden helder groen geworden.

Los van het gewone werk heb ik overleg met 'website wizzard' Remkus de Vries (<https://burokreas.nl/>) over aanpassingen aan mijn website. Hij stuurt me een aantal Wordpress thema's die mogelijk passen bij een nieuwe website-look. Ik maak een keuze en hij gaat nu eerst aan de slag met het thema 'Authority' met als basis het Genesis framework. Ik kan deze 'taal' nog net volgen, maar voor de rest moet mijn wizzard het regelen. Ik werk al jaren met Wordpress (website software) en ben blij dat ik terug kan vallen op iemand zoals Remkus. Zijn buro geeft altijd kreas advies en support!

Vandaag krijgen we een bericht van Teake Posthuma, die al jarenlang actief is binnen Nijkleaster. Hij schrijft dat hij erg geniet van de afleveringen op TV over het leven van Marc Chagall (1887-1985). Chagall was een dichter en schilder ineen. Volgens Teake 'een dichter met de vleugels van een schilder'. Hij stuurt ons een van Chagalls uitspraken die als een rode draad door zijn werk en leven loopt. En Teake is Teake: hij heeft het voor ons vertaald naar het Fries. Vanavond, vlak voor de uitzending, bel ik hem met de vraag of hij de Nederlandse tekst van het citaat voor me heeft. 'Moet dat nu net?', sputtert hij quasi verontwaardigd tegen. Maar Teake is Teake: een paar minuten later krijg ik de Nederlandse versie van het citaat binnen.

Nettsjinsteande alle swierichheden
yn ús wrâld
ha ik de leafde dêr't ik mei
opgroeid bin
yn myn binnenste nea opjûn,
kreklikemin as de belofte
dy't yn de leafde foar de minske
besletten leit.
Yn ús libben is der,
krekt as op it palet fan de
skilder,
mar ien kleur dy't it libben en de
keunst sin jout,
de kleur fan de leafde.

Ondanks alle moeilijkheden in onze wereld heb ik de liefde waarmee ik opgegroeid ben in mijn binnenste nooit opgegeven, net zomin als de belofte die in de liefde voor de mens besloten ligt. In ons leven is er, net als op het palet van de schilder, maar één kleur die het leven en de kunst zin geeft, de kleur van de liefde.

(Citaat uit: Jacob Baal-Teshuva, Chagall)

Dit zijn woorden van Chagall, maar een citaat zegt vaak veel over degene die het citaat aanhaalt. Want de kleur van de liefde tekent namelijk het leven van Teake. Een mens uit een stuk, want Teake is Teake.

Woensdag 29 april

Woensdag, de dag van de kleasterkuier! We plaatsen ook vandaag weer een tekst met een bezinningsvraag op onze website. Collega Saskia Leene heeft voor vandaag een beroemde uitspraak van een woestijnvader (4^e eeuw na Chr.) gebruikt (<https://nijkleaster.frl/bezinning-kleasterkuier-29-april-2020/>).

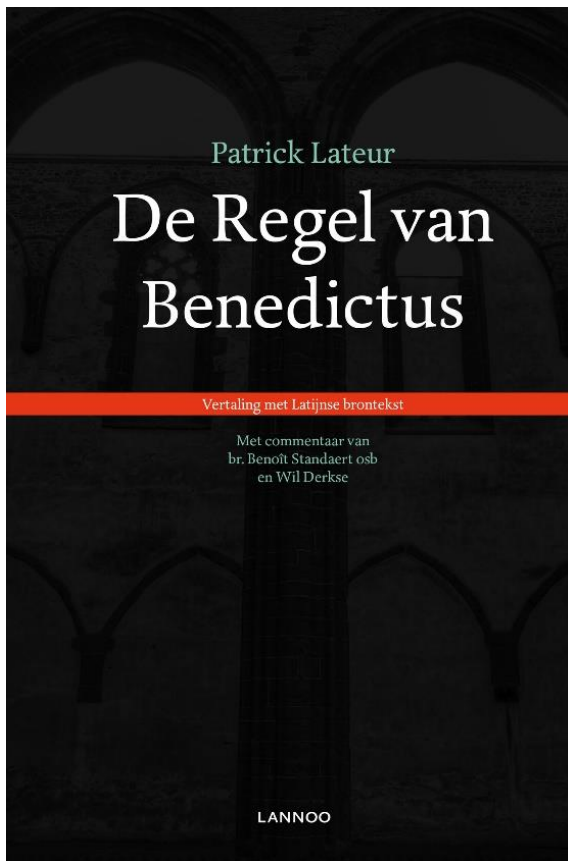
Een broeder kwam bij abt Mozes en vroeg van hem een woord. De grijsaard zei hem: 'Ga terug naar je cel en je cel zal je alles leren.'

Dat is een uitspraak die past bij onze tijd. Saskia vraagt dan ook: 'Wij zitten dan wel niet in een kloostercel, maar zijn meer dan anders gebonden aan huis. Een vraag om over te mijmeren, thuis of als je een luchtje schept: wat leert het vele thuis-zijn jou?'

Dit woord van abt Mozes ligt vast ten grondslag aan de Benedictijnse regel van de 'stabilitas loci', de stabiliteit van de plaats. De oplossing van onze levensvragen ligt niet buiten ons. We hoeven niet mobiel te worden om het elders, buiten ons te zoeken. Hier is het, op deze plek in mijn leven. In onze WC hangt een bordje met deze wijsheid als Friese spreuk: Bloei dêr'tsto plante bist'. Dat bordje heb ik van vrienden gekregen bij mijn bevestiging hier tot pionierpredikant. Stabiliteit heeft voor mij te maken met trouw, volharding en aandachtig leven. Je kunt pas groeien en bloeien als je geworteld bent. Ik ben blij dat ik mijn plek heb gevonden. Hoop hier in mijn 'cel' oud te worden. Bij Nijkleaster in Jorwert.

Donderdag 30 april

Meestal zijn bijeenkomsten en vergaderingen gezellig en vruchtbaar. Soms gaat het moeizaam. Maar gisteravond heb ik een bijzonder lastige bijeenkomst gehad. Gelukkig was het extern en kan ik er niet over schrijven. De regel van Benedictus was mij vandaag tot troost en tot spiegel. In het hoofdstuk over nederigheid staat:

De vierde trede van nederigheid is om ook te gehoorzamen als je iets lastigs wordt opgelegd, of iets wat tegen je belangen indruist of je zelfs onrecht doet, en hierbij welbewust te zwijgen en geduldig te blijven. Je moet dan volhouden, zonder de moed te laten zakken of weg te gaan, want de Schrift zegt: 'Wie volhardt tot het einde, die zal gered worden' (Mt 10,22) en ook: 'Laat uw hart standvastig zijn en verdraag de Heer' (Ps. 26,14).

Het onderdeel 'welbewust zwijgen en geduldig blijven', is me gisteravond niet goed gelukt.

Vrijdag 1 mei

Ik denk dat ik tot de 'rekkelijken' behoer. Dat was ik al op het gebied van geloof en spiritualiteit, maar nu ook qua contacten. Deze dagen vormen een oefening in de 1.5 meter maatschappij. Gisteren had ik afspraken bij mensen thuis. Vandaag ook bij mij in de werkkamer en in de kerk. Steeds op afstand en met een minimaal aantal mensen. Het doet me goed om mensen te zien en te spreken. Wat kan ik als predikant anders dan aandachtig en luisterend beschikbaar te zijn? Natuurlijk wel meer, maar dit behoort tot mijn corebusiness. Tegelijk word ik verdrietig van alle overleg over de (nabije) toekomst. Het lijkt erop dat we geen kerkelijke bijeenkomsten zullen hebben tot na de zomer. Classispredikant Wim Beekman schrijft vandaag in een brief aan predikanten en kerkenraden: 'Inmiddels is duidelijk dat de stop op erediensten en kerkelijke bijeenkomsten in elkaars fysieke nabijheid langer duurt dan ons lief is. Onze landelijke kerk staat in voortdurend contact met de minister. Wij begrijpen dat we voorlopig geen verruiming van de overheidsmaatregelen voor samenkomsten kunnen verwachten.'

1.5 meter naar binnen

Ondertussen merk ik wel dat er tijd vrij komt om na te denken over onderwerpen die gewoonlijk te lang blijven liggen. Er komt nu ruimte om na te denken over beleid. Over allerlei processen binnen Nijkleaster en Westerwert: toekomst, nieuwsbrief, communicatie, digitale werkomgeving, boekhouding en administratie. Dat is positief. De corona-uitdaging is om qua organisatie 1.5 meter naar binnen te kijken!

Maar dat geldt ook voor ons persoonlijk. We krijgen tijd om bij onszelf naar binnen te kijken en na te denken over allerlei processen. De monnik Thomas Merton schreef in *New Seeds of Contemplation*: 'Our minds are like crows. They pick up everything that glitters, no matter how uncomfortable our nests get with all that metal in them.' (Onze geest is als een kraai die alles oppikt wat blinkt, zonder zich erom te bekommeren dat ons nest zeer oncomfortabel wordt met al dat metaal erin). De uitdaging dit voorjaar is om naar binnen te kijken, diep in ons nest te graven.

Op dat gebied wil ik niet tot de rekkelijk behoren!

Zaterdag 2 mei

Vandaag loopt Sietske met een paar mensen de beoogde route van het Nijkleaster Pinkster Paad. Het NPP kan dit jaar jammer genoeg niet doorgaan, maar enkele mensen van de werkgroep hadden al afgesproken om de route een keer uit te proberen. Dat gaat dus wél door.

Henk Kroes heeft mij gevraagd om vanmorgen naar de toekomstige locatie van Nijkleaster, boerderij Westerhûs, toe te gaan om de stand van de vogels te bekijken. We houden sinds enige tijd bij of de goudûle (de kerkuil) nog in of rond Westerhûs verblijft. In de herst en winter hebben we de goudûle een paar keer gespot. In de boerderij zelf vinden we geen vogels. Ook de goudûle is in geen wegen of velden te bekennen. Dat verbaast ons niet, we hebben hem (of haar) dit voorjaar niet meer gezien. Wel vinden we in de schuur de braakballen, maar die zijn oud en droog. Henk wijst mij op een mooie website met informatie over kerkuilen: www.kerkuil.com

We lopen door de greiden (weilanden) rondom Westerhûs. Wat een ruimte, wat een rust, wat een weelde! Een aantal zwanen zit te broeden en tot onze vreugde horen we grutto's en tureluurs. Ik schat dat we zo'n 10 paar grutto's en 5 paar tureluurs aantreffen. Dat zijn er volgens mij meer dan vorig jaar. Een mooie buitendag.

In de namiddag komt Sietske moe maar opgetogen thuis. Ik ga nog even buiten zitten en begin te lezen in een nieuw boek van Frank Dikötter: *Acht dictators uit de twintigste eeuw. De cult van persoonsverheerlijking*. De

zon schijnt en ik val pardoos in slaap. De natuur heeft meer vat op me dan dictators.

Zondag 3 mei 2020

Survival in België

Juist nu ik vanavond mijn dagboek zal schrijven belt Jornt, onze oudste zoon. Hij woont al jaren samen met Andrea in Gent. Andrea is maatschappelijk werker, Jornt werkt in een zorgcentrum vlak buiten Gent. In de eerste jaren was hij facilitair medewerker, daarna werd hij de hovenier van de uitgestrekte tuinen rondom het zorgcentrum. Hij zorgt ook voor de schapen. Buiten werken in de tuin, dat was zijn grote wens. Maar in deze tijden van corona is hij binnenshuis weer inzetbaar voor alle mogelijk taken. Twaalf ouderen zijn de afgelopen weken overleden aan het coronavirus, een kwart van alle cliënten. De helft van het huis is momenteel ingericht als corona-afdeling.

Alle werkers werden deze week getest. Tien testten positief, Jornt bleek negatief. Hij is (altijd) optimistisch, maar het is overleven. Tegelijk

vertelt hij dat hij uitzielt naar het echte survivalen in de natuur. Jornts grote hobby is om zo primitief mogelijk in de natuur te kamperen. Die hobby komt hem nu vast van pas!

Wat een enorm verschil met onze situatie in Jorwert en omgeving! Wees maar blij, is Jornts nuchtere advies. Grutsk op ús jonge!

Maandag 4 mei (Rugzakjesdag)

Een dag van tegenstellingen. Aan de ene kant 'dodenherdenking' en aan de andere kant 'rugzakjesdag'. Vanmorgen begon de dag met het gedicht van Ben Ali Libi. Goochelaar. Dat gedicht (door Willem Wilmink) was door Marian Nijland gekozen voor het Nijkleaster Moment van Aandacht. Een gedicht passend bij deze 4^e mei 2020. We herdenken hoe mensen niet werden geholpen maar werden omgebracht.

Tegelijk was Sietske vanmiddag met een groep onvermoeibare strijdsters druk bezig met het sorteren en organiseren van de meer dan 140 rugzakjes die hier de afgelopen dagen zijn ingeleverd voor vluchteling-kinderen in de kampen op Lesbos. Die zijn hier gebracht na de oproep van Sietske op facebook:

4 mei, rugzakjesdag

Doe je mee? Je hebt vast nog ergens een rugzakje liggen en misschien ook wat speelgoed of schoolspullen. De kinderen in de vluchtelingenkampen op Lesbos zijn ook in quarantaine en zitten in een klein tentje. Het plan is om al die kinderen een rugzakje te geven om een spelletje te kunnen spelen of iets te leren. De organisatie waar ik in december mee naar Lesbos ben geweest - Because We Carry - is dit aan het organiseren. Bij ons in de tuin staat een bak waar je de rugzakken in kunt doen. Graag voor 2 mei inleveren.

Vandaag horen dodenherdenking en rugzakjesdag als tegenstelling bij elkaar. Omdat Ben Ali Libi niet werd geholpen. En omdat de kinderen op Lesbos wél worden geholpen!

Ben Ali Libi, de goochelaar.

Op een lijst van artiesten, in de oorlog vermoord, staat een naam waarvan ik nog nooit heb gehoord, dus keek ik er vol verwondering naar:
Ben Ali Libi. Goochelaar.

Met een lach en een smoes en een goocheldoos
en een alibi dat-ie zorgvuldig koos,

scharrelde hij zijn kost bij elkaar:
Ben Ali Libi, de goochelaar.

Toen vonden de vrienden van de Weduwe Rost
dat Nederland nodig moest worden verlost
van het wereldwijd joods-bosjewistisch gevaar.
Ze bedoelden natuurlijk die goochelaar.

Wie zo dikwijls een duif of een bloem had verstopt,
kon zichzelf niet verstoppen, toen er hard werd geklopt.
Op straat stond een overvalwagen klaar
voor Ben Ali Libi, de goochelaar.

In 't concentratiekamp heeft hij misschien
zijn aardigste trucs nog wel eens laten zien
met een lach en een smoes, een misleidend gebaar,
Ben Ali Libi, de goochelaar.

En altijd als ik een schreeuwer zie
met een alternatief voor de democratie,
denk ik: jouw paradijs, hoeveel ruimte is daar
voor Ben Ali Libi, de goochelaar.

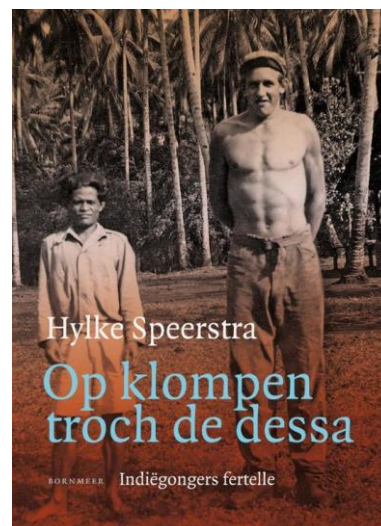
Voor Ben Ali Libi, die arme schlemiel,
hij ruste in vrede, God hebbe zijn ziel.

(Willem Wilmink)

Dinsdag 5 mei

Een paar punten vallen mij vanmorgen op wanneer ik Dagblad Trouw lees. Er is aandacht voor de toespraak van Koning Willem Alexander. Dat is terecht want de Koning sprak gisteren woorden een staatshoofd waardig: *'Nu, 75 jaar na onze bevrijding, zit de oorlog nog steeds in ons. Het minste wat we kunnen doen is: niet wegkijken. Niet goedpraten. Niet uitwissen. Niet apart zetten. Niet 'normaal' maken wat niet normaal is.'* Jammer, dat er in de krant helemaal geen aandacht is voor de toespraak van Grunberg. Die toespraak was evenzeer indrukwekkend.

Een ander artikel in Trouw met de titel *'De oorlog stopte pas in 1949'* vind ik confronterend. Natuurlijk weet ik dat wel, maar toch blijft de oorlog in 'Indië' teveel een verborgen deel van onze Nederlandse geschiedenis. Tijdens het lezen dwalen mijn gedachten af naar het verhaal van Freark Beuckens, een oudere dorpsgenoot en vriend van mijn vader. Hylke Speerstra heeft over Beuckens geschreven in zijn boek *'Op klompen troch de dessa. Indiëgongers fertelle'* (ook in het Nederlands verschenen).

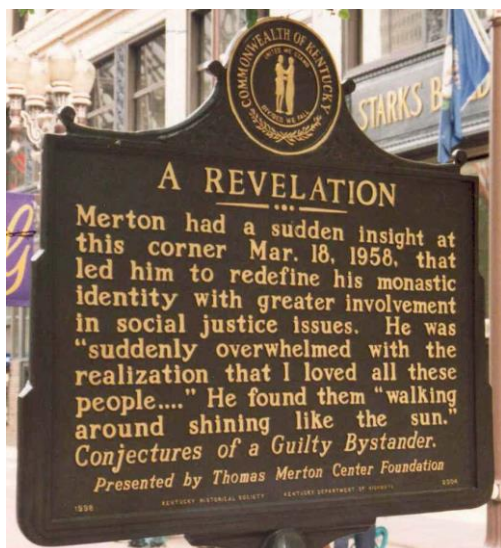
Ik las het verhaal van Freark Beuckens in 2014 toen het boek net was uitgekomen en was stomverbaasd. Ik kende hem uit mijn jeugd in Nijemardum. Ik wist nog hoe mijn vader van slag was bij het overlijden van zijn vriend in 1974. Maar nooit had ik ook maar één woord gehoord over het feit dat Freark Beuckens in Indië had gevochten en dat hij daar nooit van was hersteld. Nooit is er thuis of op school ook maar één woord gesproken over de oorlog die niet gestopt was in 1945 maar geduurd heeft tot 1949. Voor Freark Beuckens stopte die oorlog pas in 1974 toen hij op 48 jarige leeftijd overleed. Ik kon het mijn vader niet meer navragen, hij overleed in 2011. Mijn moeder gaf als antwoord: 'Ach jonge, hoe koest dat no net witte? Elkenien wist oer it oarlochsferline fan Freark Beuckens.' Maar ik wist het niet, over het Indiëverleden werd immers niet gesproken! Daarom ervaar ik zo'n krantenkop op bevrijdingsdag als confronterend: 'De oorlog stopte pas in 1949'.

Woensdag 6 mei

Deze tekst met vraag ter bezinning plaatste ik vandaag op de website van Nijkleaster. Vorige week woensdag ging het over 'je terugtrekken in je eigen cel'. Vandaag gaat het over verbinding-maken, over het wegbreken uit je eigenbedachte afzondering.

4 en 5 mei, Dodenherdenking en Bevrijdingsdag, zijn achter de rug. Er valt veel te zeggen en te denken over de toespraken van Aron Grunberg en Koning Willen Alexander tijdens de 4-mei herdenking. Beiden wijzen op het feit dat wij andere (groepen) mensen snel kunnen stigmatiseren, in een hoek zetten en buitensluiten. En dat we vaak niet moedig genoeg zijn om ons daartegen uit te spreken en te verzetten.

De monnik Thomas Merton had op 18 maart 1958 een bevrijdende ervaring, alsof hij ontwaakte uit een droom van afgescheidenheid:

In Louisville, op de hoek van Fourth en Walnut Street, midden in het winkelcentrum werd ik ineens overweldigd door het besef dat ik van al die mensen hield, dat zij bij mij hoorden en ik bij hen, dat wij geen vreemden voor elkaar konden zijn, ook al kenden wij elkaar niet. Het was alsof ik ontwaakte uit een droom van afgescheidenheid, van valse zelf-afzondering in een aparte wereld, de wereld van verzaking en vermeende heiligheid. De hele illusie van een afgezonderd, heilig bestaan is een droom.

Dat gevoel bevrijd te zijn van een denkbeeldig verschil was voor mij zo'n opluchting en zo'n vreugde, dat ik bijna hardop moest lachen. En mijn vreugde kan misschien het best worden weergegeven met deze woorden: 'God

zij dank, God zij dank dat ik net zo ben als andere mensen, ik ben gewoon maar een mens tussen andere mensen. Er bestaan geen vreemden.'

Als vraag ter bezinning voor vandaag: Kun je je een eigen ervaring herinneren van bevrijding, van verbondenheid met alles en iedereen?

Donderdag 7 mei

Bij de post zit vandaag een boekje met als titel *Verhalen van Hans*. Ik moest wel even slikken toen ik de envelop opende. Hans is een collega en vriend uit onze zendingstijd. Wij leerden elkaar kennen in het zendingshuis in Oegstgeest. Wij waren als gezin bezig met de voorbereiding om naar Kameroen te vertrekken. Zij kwamen terug na 9 jaar in Nicaragua gedoceerd te hebben. We woonden een half jaar met elkaar op dezelfde gang. Door de jaren heen hebben we elkaar steeds beter leren kennen. Hans is intelligent, belangstellend en betrouwbaar. Een mooi mens! En nu ligt het boekje *Verhalen van Hans* voor me. Een paar jaar geleden, hij was nog maar net 60 geworden, werd geconstateerd dat hij Alzheimer heeft. Hij had al een tijd moeite met zijn werk, er werd gedacht aan een burn-out. Maar het bleek veel erger. Onbegrijpelijk dat bij iemand die zo intelligent is (docent en schrijver) het hoofd het nu laat afweten. Hans gaat op een bijzondere manier met zijn ziek-zijn om. Hij schrijft:

'Tot nu toe (April 2020) ervaar ik nauwelijks de invloed van de oprukkende dementie. De tijd die me geschonken is, biedt me de gelegenheid om enigszins te accepteren dat vroeg of laat de Dementie aan het langste eind zal trekken. Daarom ben ik zo gelukkig als een kind dat het gelukt is om dit boekje op tijd af te maken. Het meest verdrietige vind ik dat ik vroeg of laat afscheid moet nemen van mijn vrouw en kinderen. Gelukkig heb ik de tijd gekregen om dit boekje te maken voor de kinderen van mijn kinderen, zodat ze enig idee kunnen hebben van hun Opa die te vroeg is overleden.'

Het voelt als een afscheid terwijl Hans nog leeft. Blij voor hem dat het schrijven van dit boekje gelukt is. Verdrietig voor hem, voor zijn vrouw en kinderen. Verdrietig ook voor onszelf.

Vrijdag 8 mei

Gisteren en vandaag bezig geweest met overleg en nog eens overleg. In bijeenkomsten, per mail en per telefoon nagedacht over onze te zetten stappen richting september 2020. We hebben een 10-punten-spoorboekje ontwikkeld voor Nijkleaster en Westerwert. Heerlijk, dit geeft mij een ruim hart.

Een 10-punten-spoorboekje

1. Tot Pinksteren geen vieringen en activiteiten

Tot en met Pinksteren zijn er geen vieringen en activiteiten. Niet op zondag en niet door de week. Het Nijkleaster Pinksterpaad (NPP) en de midzomeractiviteit zijn afgelast.

2. Dagboek van een Dominee in Jorwert (DDJ, tot Pinksteren, 31 mei)

Hinne Wagenaar houdt sinds het begin van de coronacrisis een dagboek bij (Dagboek van een Dominee in Jorwert) Hij plaatst dit tot en met Pinksteren elke dag op: www.hinnewagenaar.frl. Eerdere berichten kun je vinden op: <https://hinnewagenaar.frl/dagboek-ddj-2/>

3. Pinksterzondag 31 mei

Op Pinksterzondag 31 mei is Hinne Wagenaar de voorganger in de Martinikerk te Franeker in een meertalige dienst (Omrop Fryslân TV om 10.00 uur).

4. Nijkleaster Juni Paad (vanaf 2 juni)

Het traditionele Nijkleaster Pinkster Paad (NPP) wordt Nijkleaster Juni Paad (NJP). Op Pinkstermaandag wordt een filmpje geplaatst op onze website. Daarin wordt de aftrap gedaan voor het NJP en vanaf dat moment is het materiaal beschikbaar via de website en in de kerk (voor een route van 5 of 17 km). Je kunt het NJP wandelen vanaf dinsdag 2 juni 2020. Alleen of samen met iemand anders. En natuurlijk binnen de grenzen van de officiële coronamaatregelen die op dat moment geldig zijn.

5. Kerk van Jorwert open (vanaf dinsdag 2 juni)

Vanaf dinsdag 2 juni is de kerk van Jorwert open voor persoonlijke stilte en gebed. Tevens als begin en eindpunt voor het NJP. De kerk is open van 09.30 – 18.00 uur. Van 09.30 – 12.00 zijn er mensen van ons in de kerk aanwezig. Zij zijn beschikbaar voor een gesprek (en houden de kerk schoon)

6. Moment van Aandacht en Bezinning op Woensdag (tot 1 juli 2020)

Iedere maandag doet Marian Nijland een suggestie voor een Moment van Aandacht. Iedere woensdagmorgen bieden we een tekst met een vraag ter bezinning aan. Ter overweging thuis of tijdens een kuier, misschien met iemand samen? (op website, facebook en instagram)

7. Kleaster-ochtend (vanaf 1 juli 2020)

We beginnen vanaf woensdag 1 juli weer met de kleasterochtend (met kleasterkuier). We doen dit binnen de grenzen van de mogelijkheden van dat moment.

8. Zondagochtendviering (zondag 5 juli 2020)

Op zondag 5 juli houden we weer een viering op zondag. Afhankelijk van de mogelijkheden en van het weer wordt het een openluchtdienst bij Unia State in Bears. Meer informatie volgt later. Dit was de viering die gepland stond als afsluiting van het kerkelijk seizoen. We zijn blij dat dit mogelijk lijkt te zijn. In augustus 2020 beginnen de zondagsvieringen weer op 16 augustus in de kerk van Jorwert.

9. Berichten ontvangen per e-mail

Wanneer je digitaal (liever) niet zoveel doet met website, facebook en/of instagram, dan kun je er ook voor kiezen om de berichten met enige regelmaat toegestuurd te krijgen. Dan verzamelen wij de berichten voor je en sturen we die toe in één document. Als je dit wilt, dan kun je je daarvoor opgaven bij de kleastercoördinator, onder vermelding van 'nieuwsberichten': a.draaisma@nijkleaster.nl

10. (Wandel-) PASTORAAT

Nu we elkaar niet meer tegen het lijf lopen bij Nijkleaster en/of bij de gemeente Westerwert, raken we ook niet als vanzelf in gesprek. Daarom nodigen we je van harte uit om het ons te laten weten als je behoefte hebt om eens te praten. Misschien vind je het fijn je hart te luchten. Of je loopt ergens mee rond dat je in een gesprek zou willen verhelderen. Hoe dan ook, voel je uitgenodigd om contact op te nemen.

Dat kan door te bellen of mailen met onze kleastercoördinator Annet Draaisma. Of mail direct met ds. Hinne Wagenaar of met ds. Saskia Leene. Samen met jou kijken we hoe we het in het vat gieten. Een gesprek via telefoon of skype is mogelijk, of een ontmoeting of wandeling (op gepaste afstand)

Zaterdag 9 mei

Gisteravond schreef ik: 'Heerlijk, dit geeft mij een ruim hart'. Het is namelijk fijn om beslissingen te nemen en duidelijkheid te hebben nu we het 10-punten-spoorboekje hebben gemaakt. Maar door de kop vanmorgen op de voorkant van het Friesch Dagblad word ik weer onrustig (*PKN: begin met kerkdiensten voor 30 mensen*). Moeten we het spoorboekje wijzigen? Hier moet ik vandaag even goed over nadenken.

Na het ontbijt de gewone oefeningen: bidden, fitnessen en zingen. En na de planten water uit de sloot te hebben gegeven, is de onrust gezakt. We moeten ons geen onrust laten aanpraten, niet sneller gaan dan verstandig is, stap voor stap de ontwikkelingen aanzien. Ik wil vooral dankbaar zijn met het goede in het leven en niet ondankbaar zijn over gemiste kansen. We hebben het hier in Jorwert en in Fryslân goed. Vergeleken met andere delen van Nederland, van Europa en van de wereld als geheel hebben wij het erg goed. Dat inzicht wil ik vasthouden. Geen onrust omdat we misschien meer hadden kunnen doen. Niet weer die oude valkuil: 'We doen, dus we zijn.'

En daarom kunnen we vandaag gewoon zaterdag 'vieren'. Blij dat de rugzakjes gisteren zijn opgehaald en de garage weer opgeruimd is. Blij dat we een huisje op Schier hebben kunnen huren voor het Hemelvaartsweekend met onze groep kleasterlingen (toekomstige bewoners van Westerhûs). Blij dat ik zomaar een nestbeschermer kon ophalen om te plaatsen boven het nest van een strânljip. Blij dat Oeke langskwam om te eten. Blij dat ik een paar uur kon werken aan mijn Willibrord artikel dat gestaag vordert. Blij met prachtig weer. Ondanks alle problemen in de wereld: Gods goedheid kent geen grenzen.

Zondag 10 mei 2020

Leon en Haydiën komen vandaag samen met Jonas voor moederdag naar Jorwert. Wat een genot om hen te zien, te voelen en te spreken! Jonas blijft een paar dagen. Met hem hebben we het vaak over onderwerpen als sport, het lichaam en gezondheid. Hij heeft eerst het CIOS afgerond en doet nu de opleiding Fysiotherapie in Enschede. Het lichaam is dus echt 'zijn ding'. Tijdens deze periode van thuis zitten en weinig sporten merkt hij dat hij wat last heeft van zijn lichaam, een pijntje hier en een pijntje daar. En hij merkt op dat het lichaam regelmatig onderhoud nodig heeft: 'Om gezond te blijven moet je oefenen'. Wanneer hij er zo over spreekt, ontdek ik dat geloof en spiritualiteit voor mij net zo functioneren. Om geestelijk gezond te blijven moeten we oefenen. Ons innerlijk leven heeft ook onderhoud nodig. Vieringen, zingen, bidden, meditatie, gesprek, lezen, wandeling, stilte: het zijn allemaal vormen die ons kunnen helpen om geestelijk gezond te blijven. Zoals ons lichaam lichamelijke oefeningen nodig heeft, zo heeft onze geest behoefte aan geestelijke oefeningen.

Sytze Ypma verwoordt dit vanmorgen in de kerkdienst op Omrop Fryslân vanuit Frjentsjer mooi: 'Geloven is geen set van geloofsopvattingen die je kunt aannemen, maar geloven is een oefening in liefde. En dat gaat met vallen en opstaan, vallen en opstaan, vallen en opstaan.'

Lichamelijke en geestelijke oefeningen

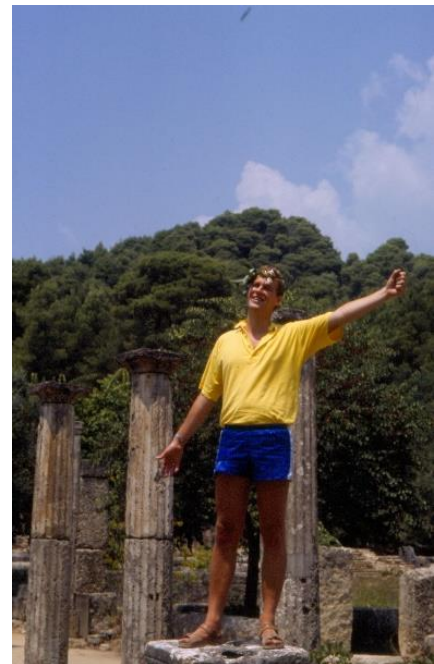
Maandag 11 mei

Gisteren vergeleek ik lichamelijke oefeningen met geestelijke oefeningen. De apostel Paulus doet dat in een van zijn brieven ook. In de eerste brief aan de Korintiërs schrijft hij over atleten die in het stadion een wedstrijd houden. In Griekenland was dat immers populair. Naast de Olympische spelen waren ook de Korintische spelen beroemd. Beide waren kransspelen: de winnaar kreeg een (laurier)krans als prijs. Die werd als heilig beschouwd en het winnen van de wedstrijd was voor de sporters een enorme eer. In de brief aan de Korintiërs staat het zo (9, 24-27)

Weet u niet dat van de atleten die in het stadion een wedloop houden er maar één de prijs kan winnen? Ren als de atleet die wint. Iedereen die aan een wedstrijd deelneemt beheerst zich in alles; atleten doen het voor een vergankelijke erekrans, wij echter voor een onvergankelijke. Daarom ren ik niet als iemand die geen doel heeft, vecht ik niet als een vuistvechter die in de lucht slaat. Ik hard mezelf en oefen me in zelfbeheersing, want ik wil niet aan anderen de spelregels opleggen om uiteindelijk zelf te worden gediskwalificeerd. (NBV-vertaling)

Witte jimme net, dat dy't yn 'e baan rinne, allegearre wol om 't hurdst rinne, mar dat mar ien de prijs krijt? Rin dan sa, dat jimme dy krije. Elk, dy't oan wedstriden meidocht ûntseit himsels gâns dingen. En hja dogge dat om in krânse te krijen dy't fergiet; mar wy om ien dy't net fergiet. Wat my oanbelanget, ik rin net sa as ien, dy't gjin fêst doel hat. Ik boks net as ien, dy't samar wat yn 'e loft slacht. Mar ik tramtearje myn lichem en meitsje der myn slaaf fan, want ik wol net, dat ik nei't ik oaren it bliid boadskip brocht haw, sels net mear meidwaan mei. (Nije Fryske Bibelfertaling)

Ik herinner me een foto uit de tijd dat ik als student reisleader was voor Jan Hofstra Reizen. Tijdens een rondreis door Griekenland in 1985 kwamen we in het plaatsje Olympia. Daar kun je de oorspronkelijke renbaan van de Olympische Spelen nog bekijken. We hebben er zelfs een wedstrijd gehouden. Ik was veruit de jongste en dus de snelste en kreeg een lauwerkrans als prijs.

Dinsdag 12 mei

De vergelijking tussen sport en geloof zit deze dagen steeds in mijn hoofd. Soms wordt er een wat negatieve vergelijking getrokken tussen sport en religie. Dan gaat het over de overtrokken betekenis die sommige mensen geven aan sport. Sport krijgt dan de trekken van zingeving. Maar Paulus maakt in de Korinthebrief (zie gisteren) een positieve vergelijking. Hij raadt zijn lezer aan om te rennen als een atleet die wint. De vergelijking is deze: als je iets wilt bereiken dan moet je oefenen, jezelf harden en je

lichaam beheersen. Het Fries zegt het nog scherper: *'Mar ik tramtearje myn lichem en meitsje der myn slaaf fan.'* 'Tramtearje' betekent 'pijnigen'. En in het Grieks staat inderdaad 'mijn lichaam tot slaaf maken'. Het gaat dus om harde training en serieuze discipline. Het gaat om topsport! Paulus vergelijkt geestelijk leven met atletiek. Als je de onvergankelijke erekrans wilt winnen, dan zul je aan geestelijke topsport moeten doen. Vroeger dacht ik dat die onvergankelijke erekrans betekende 'in de hemel komen ná de dood'. Nu denk ik dat dit eerder te maken heeft met 'in de hemel komen vóór de dood'. Wanneer we ons geestelijk oefenen, dan is de krans onvergankelijk. Dat wil zeggen, hij verdroogt niet in de prijzenkast. Maar het is een prijs, een rijkdom, in het leven nu. We kunnen door die oefeningen groeien in wijsheid. Wie weet bereiken we - zien soms even - de hemel, de verlichting, het nirvana, een hoger bewustzijn. Hoe je het maar wilt noemen.

De boodschap van Paulus lijkt te zijn: als je geestelijk iets wilt bereiken dan zul je ook aan geestelijke oefeningen moeten doen. Het komt niet vanzelf, je krijgt het niet zomaar. Geestelijk leven heeft te maken met hard zijn voor jezelf, met zelf beheersing, met zelfreflectie, met onthouding en ascese (mijn lichaam tot slaaf maken).

Maar klopt dit wel? Er knaagt een zekere weerzin in mijn hoofd. Morgen meer.

Woensdag 13 mei

De laatste dagen ben ik bezig met de discussie die ontstond tijdens een gesprek met onze zoon Jonas. Hij vertelde dat hij de lichamelijke oefening mist en dat zijn lichaam daar last van heeft: 'Je moet je lichaam goed onderhouden, was zijn conclusie.' Ik vertelde hem dat geloven voor mij daar mee te maken heeft. Geestelijke oefeningen heb ik nodig om gezond te blijven.

Gisteren eindigde ik met: 'Er knaagt een zekere weerzin in mijn hoofd. Nou, bij Sietske is de weerzin compleet! Nadat ze mijn tekst van gisteren over Paulus heeft gelezen - dat doet ze elke avond ter controle - gooit ze de bladzijde volgekladderd en met uitroepstekens op mijn bureau: 'Dit past totaal niet bij mij, ik word er verdrietig van.' Ik lees de uitroepen: 'Jammer voor de mensen die dit niet kunnen of niet willen!', 'Niet iedereen is een topatleet!', 'Waar blijft de 'gewone mens' zoals ik?' 'Er zit niks geen genade in, alleen maar prestatie!', 'Ik leid mijn geestelijk leven niet op deze wijze, maar toch zie ik af en toe de hemel op aarde!'

Sietse verwoordt wat er bij mij al knaagde. Ze heeft gelijk! Vandaag bedenk ik dat ik met deze thematiek ook bezig was in mijn boek *'Zalige eenvoud'*. Tsja, zoveel verandert er dus niet. Ik blijf blijkbaar cirkelen rondom dergelijke vragen. In *Zalige Eenvoud* gebruik ik het beeld voor geloven als

het beklimmen van een berg (het boek gaat immers over de Bergrede). Ik zoek het weer op en lees het volgende:

De innerlijke weg

Door de symboliek van de berg kan het lijken alsof het proces van geestelijke groei een moeizame en inspannende klim is. Dat je er hard voor moet werken om de top te bereiken. Dan lijkt het alsof deze weg alleen is voorbestemd voor de 'echte' doorzetters, de religieuze toppers, de mensen met een degelijke diepgang. Ik ben daar wat bevreesd voor.

Ik begrijp wel dat het navolgen van Jezus niet zomaar gaat en dat we te maken hebben met 'dure genade', zoals Bonhoeffer dat beschrijft in zijn boek Navolging. Dat wil zeggen dat we niet zomaar, zonder de pijn van bekering en verandering van gedrag, kunnen horen bij de mensen van de zaligsprekingen. Ik begrijp dat de klim een inspanning van ons vraagt en dat we hartstochtelijk moeten verlangen naar nieuw-mens zijn en een nieuwe wereld.

Maar er bestaat een vreemde religieuze paradox die hier van toepassing is. We moeten ons inderdaad inspannen en we klimmen ons in het zweet, maar al dat werk en al die inspanning is uiteindelijk geen voorwaarde voor de 'openbaring op de berg'. Die kun je namelijk niet organiseren. De momenten van inzicht en 'in het licht staan' kun je niet verkrijgen door hard te werken. Daarvoor moet je veeleer je handen leegmaken en de wil om te presteren loslaten. Daar heb je leegheid en ontvankelijkheid voor nodig. Daarom bestrijd ik dat het geestelijke leven een kwestie is van religieuze topsport en dat de top slechts bereikbaar is voor de 'winnaars' en de uitzonderlijke mensen die ten slotte door de kerk of de publieke opinie tot heiligen verklaard worden. Natuurlijk, zij zijn belangrijk als rolmodel voor kerk en wereld. Maar hoezeer we ons ook 'moeten' richten op het geestelijke, uiteindelijk overkomt het ons en overvalt het ons.

Uiteindelijk kunnen we alleen maar ontvangen wat ons wordt gegeven. Het gaat dus niet alleen maar om ingewikkelde geestelijke processen en diepe gedachten. Het gaat in eerste instantie eenvoudig om de keuze die je maakt om een bepaalde weg in je leven te gaan, om Jezus na te volgen. Ik geloof dat veel 'gewone' mensen die weg gaan, zonder dat ze het zelf misschien weten of zo benoemen. De werkelijke 'heiligen', dat zijn de mensen van de mensenmassa die Jezus volgen, bergop. (Zalige eenvoud, p. 25-26).

Donderdag 14 mei

Jonas was in acht weken niet thuis geweest en kwam plotseling aanwaaien op moederdag. En nu blijkt dat hij eerst maar een aantal weken wil blijven. Wat een heerlijk moederdagkado! Voor hem is het ook een periode om zich lekker te laten verzorgen en ook van 'groot onderhoud'. Hij heeft een afspraak met de kapper en is al een paar keer naar de tandarts geweest. Gister moest hij een verstandskies laten trekken. Ai dat is pijnlijk, maar hij slaat zich er kranig doorheen.

De discussie over sport blijft rondzingen, ook met hem. Jonas is stellig in zijn mening dat topsport ongezond is. Hoewel hij erg van sport houdt en er later voor een deel van moet bestaan (sporters moeten vaak naar de fysio), is hij eigenlijk tegen sport in de vorm van topsport: 'Het is een ongezonde en monomane manier van leven. Het lichaam wordt enorm afgetraind. Alles wordt digitaal afgesteld en bijgehouden. Het is een bekend verschijnsel dat het lichaam van jonge topsporters in de zomer snel gaat groeien omdat het 'regime' dan een paar weken wordt losgelaten. Ongezond! Bovendien kun je als topsporter bijna geen gewoon sociaal leven hebben. Topsporters zijn het slachtoffer van een maatschappij die altijd maar hoger wil presteren: hoger, sneller, beter. Onze maatschappij lijdt aan een 'opvoeringssyndroom' (zoals bij het opvoeren van een brommer). Topsporters mogen het uitvoeren en wij kijken thuis lui op de bank. Niet gezond!'

Als de woordenstroom tot rust is gekomen, breng ik de vergelijking van sport en religie weer in. 'Maar hoe zit het dan met geestelijke topsport?' Jonas heeft daar ook weer een duidelijke mening over: 'ja, dat is ook ongezond. Dan krijg je extremisme. Dat zie je bij alle godsdiensten.' Zo, dat is helder.

Vrijdag 15 mei

Er 'hangt' onrust in de lucht. Vooral vanwege het nieuwe protocol van de landelijke kerk. We mogen per 1 juni weer kerkelijke activiteiten organiseren tot 30 personen en vanaf 1 juli tot 100. Maar dat gaat niet zomaar en dus moet er weer een protocol komen. Wij leven in een land dat alles wil regelen per protocol. We regelen meer dan dat we echt leven. Maar we ontkomen er blijkbaar niet aan. Het geeft mij een dosis onrust, terwijl het eigenlijk niet zo ingewikkeld is.

Tegelijk bereid ik me geestelijk voor op de opname voor volgende week wanneer we een filmpje gaan maken voor het Nijkleaster Juni Paad. En ook al

stapje voor stapje op de Pinksterviering in Franeker (31 mei). Vanmiddag moet ik er plotseling tussenuit. Om rust te vinden ga ik wandelen. Deze keer in de Leonser Polder. Ik kom terecht op een bijzonder plekje, ga zitten met de rug tegen een 'hikke' en steek een sigaar aan. Daar zit ik een half uur te kijken, te luisteren, na te denken. De vogels nemen me voor lief en dartelen vrolijk rond. In een half uur hoor of zie ik de kievit (ljip), grutto (skries), tureluur (tsjirk), scholekster (strânljip), eend (wylde ein), kluut (klút), slobeend (slob), bergeend (berchein) kokmeeuw (kok), blauwe reiger (ielreager), torenvalk (reade wikel), witte kwikstaart (boumantsje) en de veldleeuwerik (ljurk). Maar wat me vandaag vooral fascineert zijn de gierzwaluwen. Die vliegen als acrobaten, als kunstenaars om me heen. Zoveel gierzwaluwen heb ik niet vaak gezien. Ze nemen mijn onrust weg. Een diepe rust overvalt me. Wanneer ik de plek verlaat, is mijn hoofd helder en weet ik wat me te doen staat.

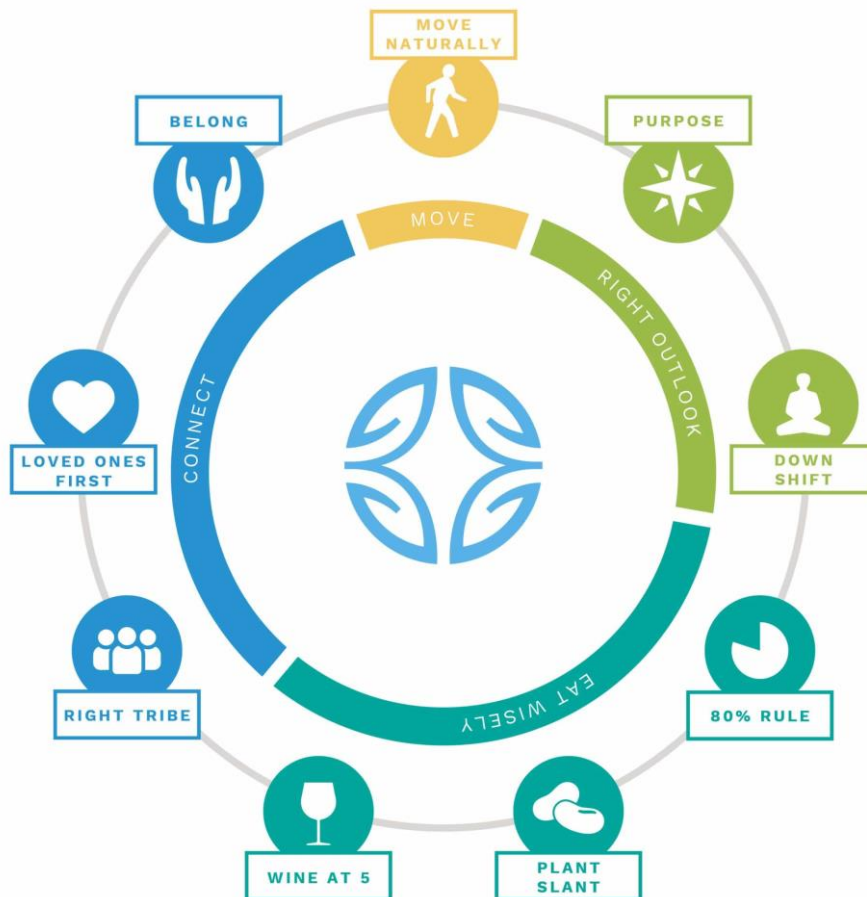
Zaterdag 16 mei

Deze week kwam het boek *De Blue Zones Methode* binnen. Al jaren lees ik hier en daar over de 5 Blauwe Zones in de wereld. Niet te verwarren met de blauwe knoop! Blauwe Zones verwijzen naar de 5 gebieden in de wereld waar veel mensen bovengemiddeld gezond zijn en oud worden. Het gaat om: Sardinië (Italië); Okinawa (Japan); Loma Linda (Californië); Nicoya (Costa Rica); Ikaria (Griekenland). Hoewel het boek wat populair geschreven is, lees ik het toch met grote belangstelling. Het gedachtengoed sluit goed aan bij wat ons voor ogen staat met Nijkleaster in het algemeen en bij het wonen op Westerhûs in het bijzonder. Onze Nijkleaster-idealen lijken wel geschreven te zijn vanuit het blue-zone denken. Maar dat is niet het geval. De herkenning vindt pas nu plaats. Gezien de discussie van deze week, vind ik het wel bijzonder dat 'sport' geen aandacht krijgt in het blue zone denken en 'geloof' juist wél!

Dit zijn de negen kenmerken van blauwe zones:

1. **Natuurlijk bewegen:** geen sportschool, maar leven in een omgeving die stimuleert om te bewegen zonder er bij na te denken.
2. **Doel:** weet waarvoor je 's ochtends wakker wilt worden.
3. **Terugschakelen:** neem dagelijks tijd voor ontspanning: meditatie, gebed, een dutje doen, happy hour.
4. **80 procent-regel:** verlaag je calorie-inname met 20%;

5. **Focus op plantaardig:** zelf verbouwen, vooral bonen horen bij de dagelijkse voeding van de meeste honderdjarigen;
6. **Wijn @ 5:** drink regelmatig, met mate en tijdens het eten of gezellig samenzijn met vrienden.
7. **De juiste stam:** behoort tot een groep die gezonde gewoonten ondersteunt.
8. **Gemeenschap:** in alle blue zones is het horen bij een geloofsgemeenschap belangrijk.
9. **Geliefden eerst:** stel familie en geliefden op de eerste plaats.

©2018 Blue Zones, LLC. All Rights Reserved.

Wel heb ik een aantal punten van kritiek bij het lezen van het boek over de Blue Zones. Het gaat veel over gezond zijn en oud worden en weinig over ecologie en onze omgang met de schepping. Het lijkt privé-gericht in plaats van politiek bewust. Wat mij betreft horen die twee elementen (privé en politiek) bij elkaar. Een tweede punt is eigenlijk geen kritiek maar eerder vermaak. Het boek *De Blue Zones Methode* is geschreven door een Amerikaan (Dan Buettner) die ongegeneerd durft te praten over geloof en godsdienst. Maar de Nederlandse supporters van Blue Zone zitten hiermee in hun maag. In de seculiere Nederlandse maatschappij is dat niet meer vanzelfsprekend. En dus wringen ze zich in allerlei bochten bij het formuleren van de bovenstaande 9 punten. Punt 8 en 9 worden in Nederland zo geformuleerd:

8. **Familie:** stel familie en geliefden op de eerste plaats.
9. **Vriendenkring:** goede vriendenkring en voldoende sociale contacten.

Ik moet er om glimlachen.

Zondag 17 mei 2020

De zondagen zonder kerkdiensten maken mijn weekenden volslagen anders dan vroeger. Deze week las ik in het blad *Zin* een mooi recept voor een toetje: duindoornpuddinkjes met hazelnoot en likeur. Een recept met pure producten en ik dacht: 'dat ga ik dit weekend maken'. De zoektocht naar de benodigde ingrediënten was al bijzonder. Ik bestelde gedroogde duindoornbessen via internet. Duindoornsap en blanke hazelnoten vond ik in de natuurwinkel. Disaronno amandellikeur kocht ik bij de slijter. Gisteravond had ik een deel van het duindoornsap met de duindoornbessen verwarmd om het vervolgens een nacht te laten weken. Het commentaar was direct al bemoedigend: 'Waarom stinkt het zo in huis?'

Vanmorgen was ik vroeg op. Een heerlijke morgen voor het bekende ochtendritueel, de kou is uit de lucht. Daarna duik ik de keuken in, met schort en al. Ik week de gelatine, verwarm de rest van het duindoornsap met een vanillestokje en meng het met de gemalen hazelnoten, suiker en een snufje zout. Wanneer het lobbige wordt doe ik er 200 ml geklopte slagroom door. Daarna stort ik het in een puddingsvorm en laat het de rest van de dag in de koelkast rusten. Wanneer ik bezig ben met de saus (het sap van gisteren met amandellikeur en suiker langzaam laten koken) komt Sietske beneden voor het ontbijt. 'Ik ruik iets giftigs, wat ben je aan het doen?'

Het moment van de waarheid komt bij het avondeten. Spannend! De pudding laat niet los uit de vorm. Jammer, maar 'as it net kin sa't it moat, dan moat ik mar sa't it kin'. Ik schep de pudding dan maar uit de vorm, ze is prachtig van structuur. Vervolgens de saus erover en garneren met gehakte hazelnoten. Het ziet er geweldig uit. Jonas eet altijd eerst met zijn neus. Hij ruikt en gruwet. Ik denk nog: 'Dat is niet zo bijzonder, hij eet bijna nooit een toetje.' Sietske doet haar best, maar schuift het na een paar hapjes beleefd opzij: 'Hinne dit is net te iten, sa soer'. Zelf eet ik dapper mijn toeje op en eerlijk gezegd vind ik het best lekker. Sietske moppert dat ik niet alles moet opeten, er zit te veel slagroom en suiker in. En zo eindigt mijn oprisping van kookkunst voor het grootste deel in de groencontainer.

Ik verlang weer naar gewone zondagen.

Maandag 18 mei

Dit weekend heb ik een aantal keer gewandeld in een natuurgebied. Wat direct opvalt is de droogte. Overal zag ik scheuren aan de oppervlakte en ik maakte deze foto. Hoewel het deze winter veel heeft geregend en het grondwater niveau weer op peil was, is het nu alweer bijzonder droog. Dat is zwaar voor de flora en fauna, zwaar ook voor de boeren.

Hoe komt het toch dat de grond zo snel alweer verdroogd is? Ongeveer 35% van het Nederlandse oppervlak ligt beneden zeeniveau. We krijgen water aangevoerd via de rivieren en we hebben een gemiddelde regenval van 800 mm per jaar. Hoe is het dan mogelijk dat we zo snel verdrogen? Daar is maar één echte reden voor te geven: we hebben altijd moeten strijden tegen het water en zijn kampioenen van de drooglegging geworden. Sinds de middeleeuwen winnen we land uit het water. Sinds mensenheugenis doen we aan inpoldering. Sinds 1953 zijn de Deltawerken onze trots. We hebben een collectief trauma als het om hoog water gaat en we reageren als in een reflex. Zodra het regent, pompen we het water weg. Bang om te verzuipen, hebben we geleerd te pompen!

Nederland als kampioen van de drooglegging. Onze kracht toont ook onze kwetsbaarheid. We hebben eeuwenlang eraan gewerkt om droge voeten te krijgen en te houden. Dat is onze nationale eer. Nu zullen we lang moeten knokken om niet te verdrogen. Water zal schaars worden, stop de pompen!

Dinsdag 19 mei

We vergaderen als docenten van de cursus *Leauwe yn Fryslân* (Geloven in Friesland) over de plannen voor volgend jaar. Sinds een aantal jaren geven we deze cursus op de locatie van Nijkleaster in Jorwert met als doelstelling:

Peter Vassilev, Yellow Landscape

In deze cursus wordt gereflecteerd op de situatie van kerk en geloof in de (historische) context van Friesland. Aan de hand van de bestaande theologische vakken wordt de cursus door middel van een verkenningstocht ingewijd op het terrein van geloven en theologie in de Friese context. De vraag in hoeverre de Friese taal en cultuur een eigen plek in kerk en theologie hebben, voorheen hebben gehad en ook in de toekomst verdienen, vormt het hermeneutische kader van de cursus. Vragen over de relatie tussen evangelie en cultuur komen dus steeds terug: taal, cultuur, geschiedenis, landschap, gemeenschap, geloof en spiritualiteit.

Dit jaar hebben we de eerste driejarige cyclus afgerond en we willen beginnen met een nieuwe cyclus. De opkomst is in de afgelopen jaren goed geweest, steeds tussen de 12 en 15 deelnemers. Door de corona-perikelen lijkt het nu mis te lopen. Gelukkig hebben we een creatieve vergadering en besluiten we tot een 'tussenjaar' met capita selecta - geselecteerde thema's - die niet eerder aan de orde zijn geweest. Wederom zullen er 4 cursusdagen worden aangeboden bij Nijkleaster, maar alleen als ochtendprogramma (09.30-12.00) en met maximaal 6 deelnemers. Als er meer opgaven zijn, dan maken we twee groepen. We hebben als docenten ook direct duidelijk wat we willen gaan doen. Tytsje Hibma gaat aan de slag met het thema 'identiteit' in relatie tot haar eigen leven en geloof. En in relatie tot Grutte Pier, de 'held' uit haar eigen dorp Kimswert. Alex Riemersma gaat zoeken naar de geschiedenis en betekenis van Friese kinderbijbels. Ik ga aan de slag met mijn laatste boek 'Zalige eenvoud' en Liuwe Westra gaat iets onthullen over de religieuze (doopsgezinde) drijfveren van Tony Feitsma. Liuwe werkt momenteel aan de biografie van Feitsma.

Deze vergadering maakt mij blij. Blij dat we een vorm vinden voor de nascholing van predikanten, priesters en pastoraal werkers in Fryslân. Minder uitgebreid misschien, maar zeker interessant en actueel. Dit schreef ik vandaag voor het programmaboekje over mijn eigen programma:

Het geestelijk Leven wordt wel vergeleken met het beeld van bergbeklimmen. De berg staat vaak symbool voor een 'hoogtepunt' en voor 'dicht bij God zijn'. Door deze symboliek lijkt het alsof het proces van geestelijke groei een moeizaam proces en een zware klim impliceert. Het lijkt dan alsof de geestelijke weg uitsluitend bedoeld is voor geestelijke klimmers en religieuze topsporters. In zijn boek Zalige Eenvoud, dat handelt over de Bergrede, is Hinne Wagenaar beducht voor een dergelijke uitleg. Hoe is de relatie nu precies tussen 'de berg en het geestelijke Leven?'

Woensdag 20 mei

Vandaag waren we eindelijk weer actief in de kerk van Jorwert. Wat fijn om filmopnamen te maken voor het Nijkleaster Juni Paad. Nu het Nijkleaster pinkster Paad niet kan doorgaan, hebben we een ochtendgebed (viering) opgenomen als 'aftrap' voor ieders individuele Juni Paad. Werken met Wybo Smids uit weidum (<http://www.smidsdesignstudio.nl/>) is een vreugde. We zijn benieuwd wat hij ervan maakt. Het filmpje wordt op de website geplaatst op Pinkstermaandag. Vanaf die dag ligt het materiaal voor de korte (5 km) of de lange (17 km) route van het Juni Paad ook klaar in de kerk van Jorwert. De kerk is vanaf 2 juni elke dag open van 09.30-18.00 uur.

Vandaag is het woensdag, de vaste dag van de kleasterochtend met de kleasterkuier. Elke week bieden we een tekst met een bezinningsvraag aan. Voor vandaag ging mijn bijdrage 'natuurlijk' over Hemelvaart:

Hemelvaart. Morgen is het Hemelvaartsdag, misschien wel het meest onbegrepen feest van de christelijke kalender. Veertig dagen na de opstanding verdween Jezus van het toneel. Hij werd voor de ogen van zijn vrienden opgenomen in een wolk zodat ze hem niet meer zagen (Handelingen 1, 9). Iemands vertrek vieren met een jaarlijkse feestdag is eigenlijk best vreemd.

Hemelvaartsdag heeft te maken met achterblijven, achtergelaten worden. Tegelijk kun je ook zeggen dat Jezus ruimte maakt. Hij heeft zijn missie vervuld, het is nu aan ons. Leo Feijen schrijft in het boekje 'Met zonder Jezus. Over Hemelvaart' het volgende:

Je gaat hemelvaart beter begrijpen als je ouder wordt. Dan heb je wat meer meegemaakt: je hebt verdriet gehad, bent onrechtvaardig behandeld, bedrogen misschien, alleen gelaten... Net zoals de Leerlingen bij de Hemelvaart van Jezus. Ze moesten het voor hun gevoel toen helemaal alleen doen. Het ultieme van Hemelvaart is voor mij dat je alleen wordt gelaten maar ontdekt dat je niet aan je lot wordt overgelaten. Jezus is niet meer onder ons maar we staan er toch niet alleen voor.'

Zou je bij de bezinning op woensdag, misschien tijdens een kuier, willen nadenken over wat dit voor jou betekent? Wat voel jij bij achterblijven, loslaten, ruimte krijgen?

De komende vier dagen zijn we op Schiermonnikoog. Het zou een werkweekend worden met de kleasterlingen (de toekomstige bewoners van Nijkleaster-Westerhûs). Maar we hebben besloten dat dat, gezien de corona-omstandigheden, toch niet verstandig is. Maar het huisje was al wel betaald. Sietkse en ik gaan nu 'gewoon' een paar dagen naar Schier ter ontspanning. Ik neem geen digitale middelen mee en zal ook geen dagboek schrijven. Hoop me maandag 25 mei hier weer te melden.

Maandag 25 mei 2020

Op Schiermonnikoog vergeet je bijna dat we leven in tijden van Corona. Bij vertrek op Hemelvaartsdag en bij terugkeer op zondag was het even spannend op de boot. Die vormde de spreekwoordelijke flessehals. Maar verder hebben we nauwelijks nog gedacht aan de grote zorgen van de wereld. Het waren vier onbezorgde dagen met veel tijd om te rusten, te lezen, te praten en in de natuur te zijn: veel stilte, bezinning en verbinding om het met de woorden van Nijkleaster te zeggen. Wat we gedaan hebben? Gewandeld in de duinen, bij de Westerplas, op het strand en in het bos. Een paar keer de kick gehad van een koude duik in zee. Intensief gepraat over ons leven en geloven. Genoten van een boek in de zon, een glas wijn en lekker eten. Zeldzame bloemen gevonden met de boswachter van Natuurmonumenten. Ik had nooit eerder gehoord van het Rozenkransje. Een rozenkrans bid ik nooit, maar voor dit rozenkransje ging ik met respect door de knieën om het te kunnen bewonderen. Het plantje staat op de Nederlandse Rode Lijst van planten als zeer zeldzaam en zeer sterk afgenomen.

En mijn kennis van één van mijn favorite vogels is weer toegenomen. Nooit geweten dat de overzwaluw op Schiermonnikoog in de duinen broedt. We hebben de vogels en de nesten gezien. Ik kende de overzwaluw vooral uit mijn geboorteomgeving: het Oudemirdumer Klif. Het land van de boerderij waarop ik ben opgegroeid grensde aan de kliffen. En tenslotte hebben we ook de nachtzwaluw gezien en gehoord. Net als de gierzwaluw is dit formeel geen zwaluw, maar heeft de naam zwaluw wel gekregen vanwege de gelijkenis met zwaluwen. De nachtzwaluw broedt in Nederland op heidevelden, zandverstuivingen en in open dennenbossen, met name op de Veluwe en in Brabant. Er zijn kleinere populaties in Drenthe, Limburg en Overijssel. Ook op enkele plaatsen in de duinen. Wij kregen de informatie dat de nachtzwaluw (misschien zelfs 2 of 3) gespot was in het bos, vlak bij de

duinen. Op de kruising van twee paden was er kans om in de schemering deze zeldzame vogel te spotten. Op zaterdagavond, rond 10 uur in de avond, stonden we met 8 mensen te wachten op de aangeven plek. Het eerste kwartier hoorden we alleen de harde wind door de bomen waaien. Maar toen hoorden en zagen we twee nachtzwaluwen. De zang was ondanks de harde wind duidelijk te horen. We werden getraceerd op een prachtig concert dat zo lang aanhield dat we uiteindelijk toch maar naar ons huisje terug zijn gegaan. Na de boerenzwaluw, de huiszwaluw, de oeverzwaluw en de gierzwaluw is dit mijn vijfde zwaluw: de nachtzwaluw!

Dinsdag 26 mei

Een paar pittige dagen achter de rug. Ik probeer het schiermonnikoog-gevoel vast te houden, maar er is werk aan de winkel. Vandaag begon de dag met een crematieplechtigheid. Vanmiddag een overleg over de voortgaande digitalisering bij Nijkleaster met Gerrit Jan Hoogeland. De eerste versie van de video voor het Nijkleaster Juni Paad kwam tussendoor binnen. Ik heb de nodige feedback gegeven, maar een digitale viering blijft lastig. En verder heel veel stukken om te lezen voor de video-bestuursvergadering van Nijkleaster. Die vergadering hebben we nu net achter de rug: met Alex Riemersma, Jan Henk Hamoen, Henk Kroes, Andries Visser, Wiep Koehoorn, Sietske Visser en Gerko Last. En met de nieuwe secretaris van het Nijkleaster bestuur: Hessel Veldhuis. Een goede vergadering met veel op de agenda. We hopen dat de stukken voor de bestemmingswijziging door de gemeente openbaar worden gemaakt op 1 juni. Eindelijk!

Ook de komende dagen moet er het nodige gebeuren. Ik heb maar weer eens een to-do-lijstje gemaakt!

Woensdag 27 mei

Vandaag druk in de weer geweest met mijn to-do-lijstje en met het afvinken van een aantal punten. Nu ik het lijstje nakijk, merk ik dat ik één punt ben vergeten dat vandaag had gemoeten: het boekje voor het Nijkleaster Juni Paad met daarin de teksten en routes. Dat moet deze week nog gedrukt worden. Morgen is dat het eerste!

Maar ik kan beter kijken naar wat wel gedaan is. Vanmorgen eerst de bezinningsvraag voor de kleasterochtend op website, facebook en instagram geplaatst. De nieuwsbrieven voor Nijkleaster en Westerwert zijn geschreven, gecorrigeerd en verstuurd. Het meeste overleg voor de dienst van zondag in Franeker is gedaan: met de ouderling van dienst, de organist, de zangeres, de regie van Omrop Fryslân, met de voorganger van Franeker, met de mensen die nog zullen meewerken. En ook de video voor het Nijkleaster Juni Paad is zo goed als klaar. Heerlijk om af te vinken!

Maar het mooiste vandaag was om samen met Henk Kroes te klussen op Westerhûs. Westerhûs wordt de locatie voor het nieuwe klooster. De boerderij ligt midden in de weilanden tussen de dorpen Jorwert, Bears en Hilaard. De locatie is uniek. In de middeleeuwen stond de boerderij en een klooster hier op de terp. Het klooster is al sinds mensenheugenis verdwenen en de terp is in de 19^e eeuw afgegraven (voor de terpaarde). Alleen de boerderij heeft de tand des tijds doorstaan. En dat ook nog maar net! Henk Kroes is, nadat hij aftrad als voorzitter van Nijkleaster, benoemd tot bouwpastor voor de te restaureren boerderij en de nieuw te bouwen gastenkamers en wooneenheden. Hij heeft met een enorme energie en

doorzettingsvermogen zich ingezet om alle procedures rond te krijgen voor de wijziging van de bestemming en het verkrijgen van de nodige vergunningen. Voor de bestuursvergadering van gisteren had hij een lijst gemaakt van instanties die betrokken zijn geweest bij het proces van de afgelopen jaren. Ongelovelijk. Je moet werkelijk van goede huize komen om een dergelijk proces te kunnen begeleiden. Wat je nodig hebt? Intelligentie, doorzettingsvermogen, incasseringsvermogen, charme, communicatieve veerdigheden, financieel inzicht, vaardigheid tot planning, digitale vaardigheid, inzicht in regelgeving, zakelijk inzicht. En tenslotte heel veel geloof. En Henk heeft dat allemaal!

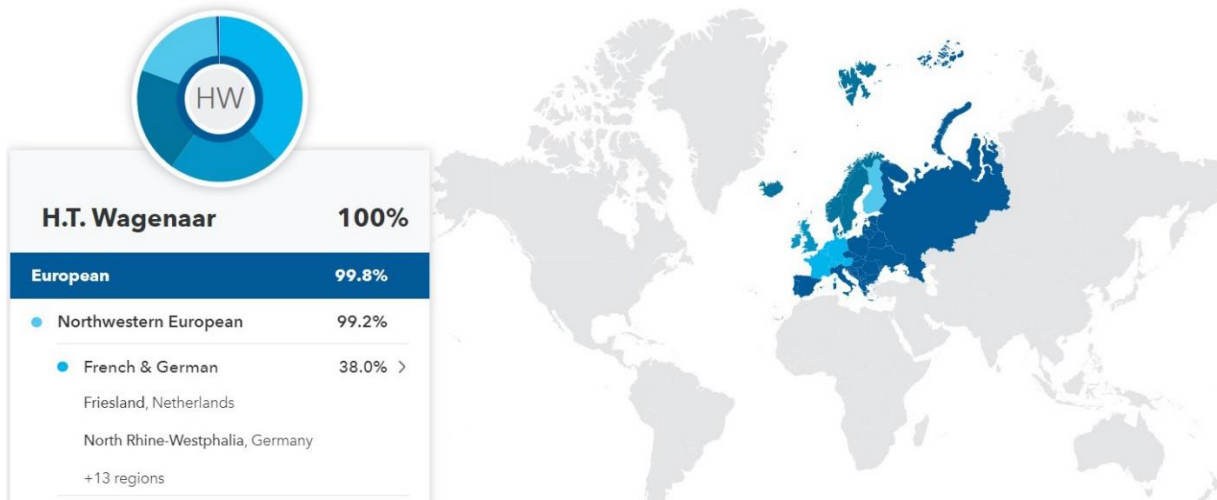

Vandaag was dat allemaal niet aan de orde. Nadat de ecologische onderzoeken klaar waren en alles was goedgekeurd, bleek dat we nog geen migratiewoningen voor enkele dieren hadden gerealiseerd. Dus moest er een uilenkast komen voor de Goudûle (kerkuil) en 12 vlemuizenkasten voor de diverse soorten vlemuizen. Ik heb Henk geholpen bij het ophangen. Hij kan ook nog goed klussen! Het was vanmiddag een feestje. Zoals het al 8 jaar een feest is om met Henk samen te werken voor Nijkleaster!

Henk hangt een vlemuizenkast op bij Westerhûs (links)

Donderdag 28 mei

Op 23 april schreef ik in mijn dagboek dat ik speeksel in een buisje van het bedrijf Y23andMe, een dna onderzoeksbedrijf, had gespuugd. Een onderzoek daarvan moet antwoord bieden op mijn genetische afkomst. Ik schreef:

‘Ik ben wel benieuwd naar mijn genetische gegevens. Ik denk altijd dat ik door en door Fries ben. Al mijn voorouders komen uit de Friese boerenwereld. Maar dat weet ik natuurlijk alleen maar van een paar generaties terug. Ja, en dat wij via mijn moeders kant een verbinding hebben met een oud Fries adelijk geslacht (ik kreeg tijdens mijn studie jarenlang een stipendium van het Eritia de Blocq weduwe Frankenaleen). Met dit onderzoek van Y23andMe kunnen ze de sporen tot wel 1000 jaar terug natrekken. Ik vermoed dat ik niet veel genetische diversiteit in me heb. Maar stiekem hoop ik dat er meer door mijn aderen stroomt. Ik zal het over een aantal weken weten.’

Ik heb de uitslag van het onderzoek nu ontvangen en hoef er niet lang op te studeren. Ik ben voor 99.8% (Noordwest)Europees. Daar was ik al bang voor. De geografische verspeiding van mijn voorouders is stereotiep voor iemand uit NW Europa. De voorouders blijken te komen uit NW Europa, Brittannië en Scandinavië. Die regio's waren in de Friese geschiedenis via het water zeer met elkaar verbonden. Michael Pye schreef er een mooi boek over: *Aan de rand van de wereld. Hoe de NOORDZEE ons vormde* (2014).

Toch wel een teleurstelling. Geen roots die teruggaan tot Africa of het Jodendom, Suriname of Venetië. Spijtig. Ze weten me nog wel te vertellen dat de haplogroep van mijn moederskant U5a1a1 is. Het oudste deel daarvan is terug te leiden tot haplogroep L die teruggaat op een vrouw die 180.000 jaar geleden leefde in Oost Africa. De haplogroep van mijn vaders kant (I-Z58) is terug te leiden tot een voorouder die 275.000 jar geleden in Oost Africa leefde. Bijzondere informatie, maar dit gaat waarschijnlijk voor ons allemaal op.

Ik ben weer teruggeworpen op mijzelf. Een witte, Noordwest-Europese, hetro-man met vooral Friese voorouders. Tsja, ik moet het ermee doen. Misschien moeten onze geadopteerde kinderen, Leon en Jonas, maar eens zo'n test doen.

Vrijdag 29 mei

Vanmorgen naar de Martinikerk in Franeker geweest om te oefenen met de organist en zangeres voor aanstaande zondag, Pinksterzondag. Met Jochum Schuurman en Tetsje van der Kooi is het fijn werken. Vakmensen die eenvoud, professionaliteit en enthousiasme weten te combineren. Geweldig! We hebben enkele liederen geoefend waaronder de bij Nijkleaster heel bekende liederen 'Iepenje my' en 'Veni sancte Spiritus'.

Douwe Elias, Martinikerk Franeker (olie/paneel 2008)

Het was ook mooi om Jochum en Tetsje samen de liederen te zien oefenen voor het concert zondag na de dienst. Want na de ochtenddienst zal de uitzending, ook live, worden voortgezet met een concert door hen samen. De opbrengst van het concert is bestemd voor alle musici die mee hebben gewerkt aan de Omrop Fryslân-diensten in Franeker. Lang niet iedereen is zich bewust van het feit hoe zwaar juist musici, en vooral zangers, het hebben in deze tijden van Corona. Zij krijgen op deze manier de financiële vergoeding waar ze méér dan recht op hebben. Wanneer we onze waardering voor de muziek tijdens de diensten willen tonen, dan maken we een gift over op **NL06 RBRB 0931 0828 46** ten name van Stichting Orgel Franeker onder vermelding van 'Concert 31 mei 2020'.

Kijk op

<http://www.orgelfraneker.nl/>

<https://www.jochemschuurman.nl/>

<https://tetsjevanderkooi.nl/>

Zaterdag 30 mei

Vandaag de laatste hand gelegd aan de voorbereidingen voor de TV dienst van morgen in Franeker. Ik heb er zin in. Tussendoor gepiekerd over het feit dat mijn Dagboek van een Dominee in Jorwert bijna tot een einde komt. Toen ik begon op zondag 15 maart beloofde ik mijzelf twee dingen. Om het vasten in de 40-dagentijd en het schrijven van mijn dagboek vol te houden tot Pinksteren. Morgen is het Pinksteren en dit is dus één van de laatste dagboek bijdragen. Wat is er allemaal gebeurd in een periode van 10 weken? Wat heeft me het meeste bezig gehouden? Vandaag komen er een paar punten boven drijven.

Vanaf het begin heb ik het er moeilijk mee dat de kerkgebouwen dicht moesten. Ik vond, en vind, dat een kerkgebouw zoveel mogelijk open moet staan. En dat een kerk zeker open moet zijn in tijden van crisis. Gewoon

als een plek van stilte, gebed en van bezinning. Een kerk hoort een schuilplaats, een refugio, te zijn in tijden van nood. Maar jammer genoeg is na een paar weken toch besloten om de kerk van Jorwert te sluiten.

Ik begrijp ook dat we afstand moeten houden tot elkaar om het corona-virus te beteugelen. Maar als pastor vind ik dat lastig. Jezus is mijn voorbeeld en hij was altijd dicht bij mensen. Ook wanneer ze ziek of besmettelijk waren. Een vrouw die bloed vloeide raakte hem aan. Hij raakte een ziek meisje aan (beide in Lucas 9). Hij raakt een lijksbaar aan om de jongeman van Naïn aan zijn moeder terug te geven (Lukas 7). Jezus neemt afgewezen kinderen in zijn armen en legt hen de handen op (Marcus 9). Jezus is dicht bij melaatse mensen en ontfermt zich over hen. En wat doen wij in tijden van corona? Wij houden afstand ...

En tenslotte heb ik in mijn dagboek veel geschreven over de schepping en de klimaatcrisis. Dat blijft me bovenmatig bezig houden. Deze week stonden er weer alarmerende berichten in de krant over de terugloop van de biodiversiteit. Sinds 1900 is 85% van de biodiversiteit in Nederland verloren gegaan. Vergeet niet, ten opzicht van 1900! En die overgebleven 15% heeft het zwaar. Ik denk dat ingrijpende maatregelen in deze tijden van corona-crisis belangrijk en nodig zijn, maar ik denk dat de klimaat-crisis nog meer reden geeft tot beperkende maatregelen. Waarom kan dit met de corona-crisis wél en met de klimaat-crisis (nog) niet? De klimaat-crisis maakt nu al veel slachtoffers en in de toekomst nog veel meer. En dat niet alleen, het gaat over het voortbestaan van die ene schepping, van moeder aarde, van de basis van ons bestaan. Er zal één wereld zijn of géén wereld.

Morgen, zondag 31 mei 2020, plaats ik voorlopig de laatste bijdrage in dit dagboek in tijden van corona. Dat zal de pinksterpreek zijn doe wordt uitgezonden vanuit Franeker. Een mooie afsluiting van deze 'preekloze' periode van 3 maanden!

Gjin straf, mar seine!

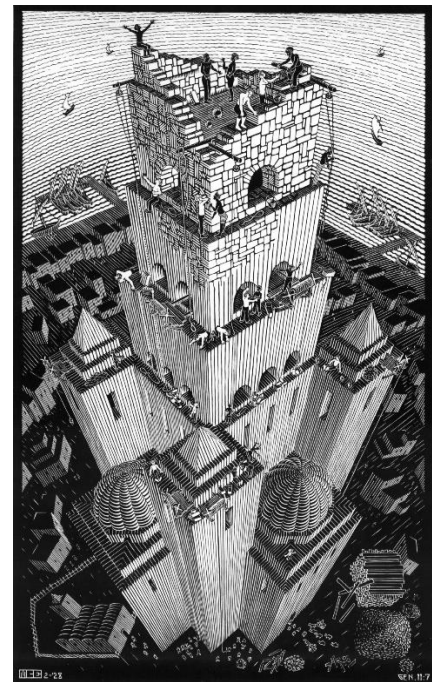
Preek voor Pinksterzondag 31 mei 2020

(Protestantse Gemeente Franeker i.s.m. Omrop Fryslân TV)

Beste mensen, bêste minsken,

het verhaal van de torenbouw van Babel is spreekwoordelijk bekend. Wanneer een gesprek of een discussie vastloopt en de mensen elkaar helemaal niet meer begrijpen, dan is er sprake van een ‘Babylonische spraakverwarring’. Dat heeft dus iets negatiefs. En zo is het verhaal in de christelijke traditie ook vaak uitgelegd. Heel kort door de bocht: ‘Bij Babel ging het met de menselijke taal verkeerd en met Pinksteren kwam het weer goed’. Ik denk dat we het verhaal van Babel daarmee beslist geen recht doen en het ook heel anders kunnen uitleggen. Ik denk dat ‘Babel’ en ‘Pinksteren’ vergelijkbaar zijn en hetzelfde doel hebben. Ik zal proberen dat uit te leggen.

In de uitleg over het verhaal van Babel wordt vaak de nadruk gelegd op de menselijke trots. De mensen wilden een toren tot in de hemel bouwen en dus gelijk worden aan God. God straft deze trotse overmoed en verwart de talen zodat de mensen niet meer verder kunnen met hun megaproject. De veelheid aan talen is, in die uitleg, dan het gevolg van straf. Maar dan lees je het verhaal te algemeen en out-of-context. In het Bijbelverhaal staat gelukkig één contextuele verwijzing, waar je zomaar overheen leest, namelijk dat het zich afspeelt op de vlakte van Sinear.

Escher, Toren van Babel

Dat was een streek in het oude Mesopotamië waar ooit de stad Babylon was gebouwd. In de Hebreeuwse Bijbel zijn we dan direct alert op de link met de Babylonische ballingschap, de traumatische periode van onderdrukking van het Joodse volk. Uit het begin van het Bijbelboek Daniël weten we dat in Sinear de tempel stond van koning Nebukadnezars eigen god. Dit wijst ons erop dat het verhaal van de torenbouw in Babel zijn oorsprong heeft in de tijd van de onderdrukking van de Joden onder Nebukadnezar. Die koning liet een

enorm gouden beeld bouwen. En torens tot in de hemel, de ziggoerat, vergelijkbaar met de piramides in Egypte. En iedereen, alle volken, naties en talen, moesten knielen en dit beeld aanbidden. Zo niet, dan werd je in de brandende oven geworpen. (Daniël, hoofdstuk 3)

Excuus voor de gruwelijkheden, maar die ene verwijzing 'Sinear' wijst ons op een situatie van onderdrukking van taal, godsdienst en culturele vrijheid. Het gaat in het verhaal van de torenbouw van Babel niet om algemene menselijke trots. Het gaat over de trots van machthebbers die torens laten bouwen tot in de hemel. En over machthebbers die gewone mensen graag tot een eenheidsworst maken, zodat ze die kunnen gebruiken en misbruiken voor hun megaprojecten.

En dan staat er dat, terwijl die mensen een toren tot in de hemel bouwen, God afdaalt en komt kijken. Zoals trotse en machtige mensen altijd hoger, groter en méér willen, zo daalt God af. Dat is God namelijk ten voeten uit: God daalt af, komt nei ûnderen ta. God wurdt lyts, hat meilijen.

God ziet de onderdrukking, God ziet de trots, God ziet de angst van de machtige mensen om hun macht kwijt te raken. En dan bedenkt God een grappig plan: het verwarren van de taal. Dat is een straf voor de machtigen, voor de Nebukadnezars van deze wereld. Maar tegelijk is het een bevrijding, een zegen voor het onderdrukte volk. Er ontstaat een veelheid aan taal en diversiteit van cultuur. In ferskaat oan folken! Gods oplossing voor Babylonische torens is diversiteit en veelheid. Dat is gijn straf, mar in seine!

Pieter Brueghel de Oude, de toren van Babel

De Jezidi's van Sinear

Bêste minsken, bin jim der noch? Is dit een ferhaal út de Bibel, fan lang ferlyn, mei lagen woestynstof der oerhinne? Ik denk van niet. Want de verwijzing naar de regio Sinear maakt het verhaal ook nog actueel. En wel op een akelige manier. Want in de vlakte van Sinear (op de grens van Turkije, Syrië en Irak) woont sinds mensenheugenis en tot op de dag van vandaag een 'vergeten volk', de Jezidi's. Dit volk van Sinear is in 2014 bekend geworden door de genocide tegen hen gepleegd door Islamitische Staat. Deze Jezidi's hebben een eigen cultuur en godsdienst anders dan de Islam, maar wel verwant. IS kan

alleen maar leven met één waarheid, hun eigen torenhoge waarheid. En alles wat niet zuiver op de graat is, moet vernietigd worden. De Jezidi mannen zijn in grote getallen omgebracht, de vrouwen verhandeld tot seksslavinnen. De jonge Jezidi vrouw Nadia Murad wist haar slavernij te ontvluchten en is sindsdien de stem van het Jezidi volk. Ze schreef het boek: 'Ik zal de laatste zijn'. In 2018 kreeg ze de Nobelprijs voor de vrede. 'Witte jo dat noch?'

De vlakte van Sinear verbindt de ervaringen van onderdrukking uit de oudheid in Babel met deze ervaringen van vandaag de dag op de grens van Turkije, Syrië en Irak. Het verhaal van de torenbouw is geen onschuldig verhaaltje van lang geleden. Het gaat over gedwongen eenheid en eenvormigheid. En het gaat ook over God die afdaalt, die klein wordt, die medelijden heeft, die de taal verwacht zodat mensen vrij en divers kunnen zijn! Wat in seine!

(Bio-)Diversiteit

Is er ook een verbinding naar ons vandaag, hier in Fryslân? Of blijft het bij lang geleden en ver weg in het Midden-Oosten? Waar zit de link met Pinksteren? Hierin! Met Pinksteren gaat het ook over God die afdaalt, die klein wordt, die medelijden heeft, die de boodschap laat verstaan in een diversiteit aan talen. Babel en Pinksteren gaan over diversiteit en vrijheid!

Maar wat is de realiteit van onze tijd? Zowel in de natuur als in de cultuur is er een tendens naar eenvormigheid. De wereld heeft steeds minder talen en culturen. Want niet alleen dier- en plantsoorten sterven uit, maar talen sterven ook uit. De helft van de meer dan 6000 talen in deze wereld wordt met uitsterven bedreigd. Dat de biodiversiteit enorm onder druk staat, dat weten we. Maar we begrijpen nauwelijks hoe ingrijpend dit is. We fine Fryslân sa moai, jawis! Mar it is stil wurden yn 'e greide, yn 'e loft en yn it wetter. It gers, de blommen, de fûgels: se krije hieltyd mear ien kleur. Dizze wike stie yn 'e krante dat yn de lêste 100 jier fan de biodiversiteit yn Fryslân 85% ferlern gien is, en der noch 15% fan oer is. Dat soe nochris in goede reden wêze foar in folsleine lockdown! En sa rint de diversiteit fan ús talen ek efterút. Leafst mar maklik. Leafst mar Nederlânsk en Ingelsk. It Frysk, dêr komme wy ommers net sa fier mei?

Pinksteren

Beste mensen, de diversiteit in natuur en cultuur gaat verloren. En die realiteit heeft alles met Pinksteren te maken, de geboortedag van de Kerk. De vrienden van Jezus zaten angstig bijeen. Jezus was niet meer bij hen, ze voelden zich verlaten en alleen. In het Johannes evangelie staat dat ze de deuren op slot hadden omdat ze bang waren. Bang voor de Joodse machthebbers die niets moesten hebben van deze vrienden van Jezus met hun afwijkende mening van openheid, vrijheid en diversiteit. Logisch dat de vrienden van Jezus angstig bijeen zaten, met de deur op slot.

En dan ontvangen ze de heilige Geest! God komt weer naar beneden, dat is God in wezen: dicht bij de mensen. God komt nei ûnderen, wurdt lyts, hat meilijen. En de vrienden van Jezus, ze raken vol vuur en geestdrift. Ze worden bevrijd van alle zorg en angst. Want waar de geest is, daar is vrijheid. Waar de geest is, daar is Spirit, spiritualiteit, creativiteit.

He Qi, Pinksteren

Misschien dachten ze dat ze één taal moesten spreken, omdat dat zo hoorde. Hebreeuws, de tale Kanaäns, Latijn! Maar ze ontdekken dat iedereen hoort van Gods daden in zijn of haar eigen taal. En dan klinken in de lezing al die talen en regio's. Dat is niet bedoeld als akelig rijtje om je tong over te breken, maar daar gaat het om! De boodschap van Pinksteren wordt niet alleen verstaan in veelheid, de veelheid is de boodschap!

Zij ontdekken op de vijftigste dag, de dag van de geboorte van de kerk, dat niemand hoeft te leven onder het juk van een opgelegde eenvormigheid. Dat we niet de taal hoeven te spreken van anderen. Dat we niet hoeven te leven volgens de normen van anderen die belangrijker zijn, machtiger of rijker. Nee, wij mogen bestaan op onze eigen wijze. Als volk, als taal, als mens. En dus kunnen we leven en geloven in vrijheid, in onze eigen taal, onze cultuur, godsdienst, lichaam en seksualiteit. Waar de Geest van God rondwaart, daar is vrijheid, daar is diversiteit. Waar Gods Geest afdaalt, daar wordt het juk gebroken, daar hebben torens afgedaan. Logisch dat sommige omstanders op de Pinksterdag spottend spraken: 'Ze zullen wel dronken zijn'. Want inderdaad, die geestelijke vrijheid, dat aangeraakt zijn door de Geest, dat maakt vrij, blij, dronken. Dat verspreidt zich als een virus!

Gjin straf, mar seine!

Tot slot. In Babel strafte God de menselijke trots om een toren te bouwen tot in de hemel. De spraakverwarring was niet zozeer een straf, maar blijkt een grote zegen voor de mensheid te zijn. En bij de geboorte van de kerk met Pinksteren wordt die zegen herontdekt, opnieuw uitgedeeld. Er ontstaat een kerk vol met diversiteit en zonder overheersing, zonder machtige trots. Ja, u hoort het goed. De kerk heeft het misschien vaak niet begrepen, maar zo is het bedoeld. Pinksteren is het feest van de Geest, van taal en diversiteit. Dat is gjin straf, mar in seine! Amen.